

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 2015 / Sayı: 39

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 2015 / Sayı: 39

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı: 39 (Ocak 2015)

ISSN 1308-2078

Editörler
Meltem Doğan-Alparslan
Aşkim Özdizbay

Sayfa Düzenlemesi
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Enstitü Üyelerine ücretsiz verilir.

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Uluslararası Akademiler Birliği Muhabir Üyesi
Corresponding Member of the International Union of Academies

Baskı
Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
100. Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar-İSTANBUL
Tel: +90 (212) 325 71 25 Fax: +90 (212) 325 61 99
Sertifika No: 29487

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
İstiklâl Cad. Merkez Han, No: 181 Kat: 2
34435 Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: 0090-212-292 09 63

E-mail:
haberler@turkinst.org
mdoganalparslan@gmail.com
aозdizbay@hotmail.com

www.turkinst.org

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazılar	
Hamdi Şahin, Demografi ve Klasik Bilimler: - Roma İmparatorluk Dönemi'nde Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Yahudi Topluluğu -	2
Marc Waelkens, Prof. Dr. Marc Waelkens'in 35. Kazı Sonuçları Toplantısı'nda (27-31 Mayıs 2013/Muğla) Bilim Heyetleri Adına Yaptığı Kapanış Konuşması	9
Kitap Tanıtımları	
Karagöz, Ş., Kleinasiatisch-gräko-persische Kunstwerke im Archäologischen Museum von Istanbul. Istanbuler Forschungen Bd. 54, 2013 (Alanyalı, H. S.)	11
Temür, A., Grek Sanatında Karışık Yaratıklar, Gece Kitaplığı, Yason Yayınevi, Ankara, 2014 (Yiğitpaşa, D.)	12
Arkeoloji Dünyasından	
Arkeoloji Camiasının Acı Kaybı (Kulakoğlu, F.)	14
Yeni Araştırmaların Işında Batı ve Orta Anadolu Erken Tunç Çağı Kronolojisinin Güncel Bir Değerlendirmesi (Bilecik / 28-29 Nisan 2014) (Fidan, E.)	14
İzmir'de Arkeolojik Bir Seminer Dizisi: Anadolu'da Roma Dönemi Heykeltraşlık Sanatı (Kan Şahin, G. – E. Lafli)	15
Bir Sütun da Sen Dik Projesine Bir Ödül Daha (Toper, H.)	17
International Conference. Problems of Early Metal Age Archaeology of Caucasus and Anatolia (19-23 Kasım 2014, Tiflis/Gürcistan) (Yılmaz, M. A.)	18
Uluslararası Gençlik ve Kültürel Mirasımız Kongresi (Yiğitpaşa, D.)	19
Arkeolojik Kazılarda Mülkiyet Uyuşmazlıkları ve Kamulaştırma Zorunluluğu (Kayaçağlayan, M. – A. Kart)	20
TEBE Yayınlarından "Allianoi Tıp Âletleri" Kitabı Hakkında (Baykan, D.)	23
Kazı - Araştırma	
Antiochia Ad Cragum Antik Kenti Çalışmaları – 2014 (Çakır, A.)	25
Ardahan İli Arkeolojik Yüze Araştırmaları – 2014 (Patacı, S. – E. Lafli)	26
Aşıklı Höyük – 2014 (Sönmez, D. – M. Özbaşaran)	29
Bolu İli Göynük ve Mudurnu İlçeleri Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüze Araştırmaları – 2014 (Öztürk, H. S. – A. Gündüz)	30
Çavuştepe Kalesi – 2014 (Çavuşoğlu, R. – B. Gökçe)	31
Konane Antik Kenti Yüze Araştırması – 2014 (Hecebil, U. – A. Kai-Browne – B. Hürmüzlü – K. Kohlmeyer)	34
Konya Ereğli Yüze Araştırmasının (KEYAR) 2013-2014 Arazi Sezonları (Maner, Ç.)	36
Kremna ve Çevresi Yüze Araştırması – 2014 (Metin, H. – B. A. Polat Becks – R. Becks – E. Kaya)	38
Larisa (Buruncuk) Beşinci Yıl Araştırmaları – 2010-2014 (Saner, T.)	41
Nif (Olympos) Dağı Kazısı – 2014 (Tulunay, E. T.)	43
Nikaia (Bithynia) Egemenlik Alanı Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüze Araştırması Çalışmaları – 2014 (Öztürk, H. S. – M. B. Çizmecioğlu – E. Demirhan)	46
Pisidia'da Yeni Bulgular: Şeref Höyük / Komama ve Çevresi Yüze Araştırması – 2014 (Becks, R. – B. A. Polat Becks – H. Metin)	48
Tekirdağ Merkez ve Şarköy İlçeleri ile Çanakkale Gelibolu Yarımadası Yüze Araştırması – 2014 (Koçel-Erdem, Z.)	50
Van Ayanis Urartu Kalesi Çalışmaları – 2014 (Işıklı, M. – U. Parlıtı)	55
Enstitüden	
Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yıllık Konferansları Programı 2014-2015	57
EAA (European Association of Archeologists) Toplantısına Enstitümüz Bir Tanıtım Sergisi ile Katıldı	58
2015 Yılı Araştırma Bursu İlanı	59
Yeni Yayınlarımız	60

**ESKİ ÇAĞ BİLİMLERİ CAMİASI ANADOLU VE
DÜNYA ARKEOLOJİSİ, ESKİ ÇAĞ TARİHİ VE
MİMARLIK TARİHİNE EŞSİZ KATKILAR SUNMUŞ
ÇOK DEĞERLİ BİLİM İNSANLARINI KAYBETTİ.
BÜYÜK EMEKLERİYLE İNSANLIĞIN
KÜLTÜR TARİHİNE KATTIKLARI BİLGİLERİ
SONSUZA DEK YAŞAYACAKTIR.
SAYGIYLA ANIYORUZ.**

**PROF. DR. KLAUS SCHMIDT
(11.12.1953 – 20.07.2014)
ALMANYA**

**PROF. DR. SENCER ŞAHİN
(11. 05. 1939 – 16.10.2014)
ANTALYA**

**PROF. DR. KUTLU EMRE
(21.05.1932 – 25.12.2014)
ANKARA**

**PROF. DR. METİN AHUNBAY
(19.05.1935 – 25.12.2014)
İSTANBUL**

Editörden

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (TEBE)'nin sesi olan *HABERLER* dergisinin abone sayısı, her yıl dikkate alınan talepler doğrultusunda 600'ü geçmiştir. Dergimizin eski sayılarına 12. sayısından itibaren web sayfamızdan edinmeniz mümkündür (<http://www.turkinst.org/haberler.html>). Ancak bize ulaşan dergi isteklerine de imkânlarımız ölçüsünde cevap vermeye çalışmaktayız. Herhangi bir devlet kurumundan destek almayan ve hatta altını çizerek söylemek gerekirse devletten bağımsız otonom bir enstitü olan TEBE, *HABERLER* dergisinin hiçbir karşılık beklemeden elinize geçmesini bir görev edinmiştir. Enstitümüzün pek tabii ki destekçileri ve sponsorları mevcuttur. Burada ismini zikretmek istediğimiz kurumlardan Koç Vakfı ve Borusan, destekçilerimizin başında gelmektedir. Ayrıca, Ege Yayınları yine vazgeçilmez destekçilerimizdendir. Adı geçen kurum ve kuruluşların dışında bir de isimlerinin zikredilmesini istemeyen ve kişisel olarak Enstitümüzü destekleyen değerli destekçilerimiz vardır ki, onlara şükranlarımızı sunmadan geçemeyiz.

Enstitümüzün yayın faaliyetlerinden sadece biri olan *HABERLER* dergisi, TEBE'nin olduğu gibi Enstitümüzün Kurucusu ve İlk Başkanı olan Rahmetli Hocamız Prof. Dr. Ali Dinçol'un bize emanetidir. Büyük emeklerle, türlü zorluklara rağmen yılmadan, idealist kişiliği ile büyütüp bize emanet ettiği Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, duruşu ve yaptığı işlerle hedeflediği bilimsel görevini gerektiği şekilde ulusal ve uluslararası platformlarda yerine getiriyor. Türkiye adına, bilim adına yaptığı faaliyetlerin başında 14 yıldır ve hiç aksatmadan çıkardığı süreli yayını *Colloquium Anatolicum*, 40. sayısına ulaşmak üzere olan yani 20 yıldır kesintisiz yayımlanan *HABERLER* dergisi, uzmanlarınca ele alınmış çeşitli konuların irdelendiği popüler seri ve *SNG (Sylloge Nummorum Graecorum)*, *Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum*, *CVA (Corpus Vasorum Antiquorum)* gibi daha nice projeler, çalışmalar. Ama en önemlisi bu çalışmaların arkasında gönüllülük politikası üzerine çalışan pek çok bilim insanının varlığı ve emeği.

Biz editörler olarak son sayılarda sıkça, bilim camiasını üzen haberlere ya da duyurulara yer vermek zorunda kalıyoruz. Nitekim elinizdeki bu sayıda da her biri kendi alanında büyük başarılar imza atmış, kişilikleri ile çevrelerini etkilemiş ve derin izler bırakmış Prof. Dr. Klaus Schmidt'i, Prof. Dr. Sencer Şahin'i, Prof. Dr. Kutlu Emre'yi ve son olarak Prof. Dr. Metin Ahunbay'ı saygıyla anıyor ve huzurlu uyumalarını diliyoruz.

Bu sayıda Hamdi Şahin tarafından kaleme alınan *Başyazı*'da, Demografi ve Klasik Bilimler arasındaki önemli ilişki ve bu ilişki göz önüne alınarak yapılan araştırmaların ulaştığı değerli sonuçlar anlatılmaktadır. Ayrıca, Demografi ve Klasik Bilimlerin uygulandığı "Roma İmparatorluk Dönemi'nde Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Yahudi Topluluğu"nu ele aldığı örnek ile, makalenin ilgililer açısından oldukça dikkat çekici olduğu kanısındayız. Ayrıca dikkati çekmek istediğimiz bir diğer yazı ise, Enstitü Şeref Üyelerimizden Prof. Dr. Marc Waelkens tarafından yapılan bir konuşmanın metnini içermektedir. Yurdumuzda Eskiçağ Bilimleri alanında yapılan çeşitli çalışmalar hakkında bilgi aktarma misyonunu yerine getirmeye çalışan *HABERLER*, ağırlıklı olarak 2014 kazı ve araştırma çalışmalarını konu aldığı bu sayıda, Aşıklı Höyük'ten Ganos'a, Larisa'dan Ayanis'e, uzun bir tarihi yelpaze ve coğrafyayı kapsayan, 14 adet araştırmanın bilimsel raporlarını içermekte, *Arkeoloji Dünyasından* kısmında çeşitli kurumlarca gerçekleştirilen bilimsel organizasyonlar, sempozyumlara ilişkin yazılara yer verilmekte, ayrıca kitap tanıtımları da okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

2015 yılının, okuyucularımız için yeni bilgi ve buluntularla heyecanlanacağı, Eskiçağ Bilimlerinin, insanlığın ortak kültürel birikimine daha fazla katkılar sunabilecek fırsatlarla dolu, umutlu ve başarılı bir yıl olmasını temenni ederiz.

Meltem Doğan-Alparslan – Aşkın Özdzibay

Başyazı

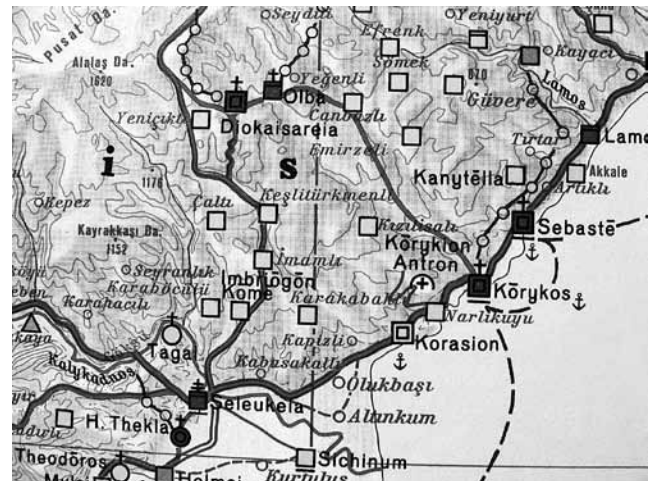
Demografi ve Klasik Bilimler: - Roma İmparatorluk Dönemi'nde Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Yahudi Topluluğu-

Hamdi Şahin

Eski Yunanca *demos* (halk) ve *graphein* (yazmak) sözcüklerinin birleşiminden gelen Demografi, sınırları belli bir coğrafyada bulunan nüfusun yoğunluğunu, yapısını, gelişimini-gerileyişini, özelliklerini ve değişimlerini istatistiksel modellere göre inceleyen ve elde ettiği sonuçları yorumlayan bir bilim dalıdır (Höhn 1987). Diğer bir deyişle, demografi araştırmalarının merkezinde nüfus, dolayısıyla da nüfusu oluşturan insan bulunmaktadır. Bu bağlamda doğum, ölüm, evlilik, aile yapısı, cinsiyet dağılımı, köken, akrabalık ilişkileri, toplumsal yapı bileşenleri, sosyal sınıflar, göç hareketleri, meslekler, inanç dünyası, demografik dönüşümler sonucunda yüzyıllar içerisinde toplumda meydana gelen sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler, tarihsel ve çevresel faktörlere bağlı olarak nüfusta meydana gelen artış ya da azalma ve demografik-ekonomik paradokslar gibi konular demografinin araştırma kapsamına girmektedir.

Modern demografik çalışmaların tarihi 17. yüzyıla kadar geri gitmektedir. 1662 yılında İngiliz istatistikçi John Graunt, *Natural and Political Observations Made Upon the Bills of Mortality* (Londra 1662) adlı kitabında, Londra kenti için doğum ve ölüm oranı tabloları oluşturarak, ilk kez demografik bir analiz yapmıştır. Graunt'un yaptığı istatistiksel döküm, kendisinin Avrupa'da nüfusbilimin kurucusu olarak kabul edilmesini sağlamıştır. İlginçtir ki, Graunt'ın araştırması, dönemin İngiltere kralı II. Charles'ın girişimiyle, Londra'da meydana gelebilecek olası bir veba salgını için sistemli önlemler oluşturulabilmesi amacıyla teşvik edilmiştir. Sözcük olarak "demografi" ifadesi ise bundan yaklaşık 200 yıl sonra, Belçikalı istatistikçi Achille Guillard'ın 1855 yılında yayınladığı *Elements de statistique humaine ou démographie comparée* (Paris 1855) adlı eserinde kullanılmış ve böylece yaygınlaşmaya başlamıştır. 18. yy'daki *Yeni Hümanizm* akımı ile birlikte, Antik Yunan ve Roma kültürüne duyulan ilginin artması, Antik Demografi çalışmalarını da Eskiçağ Bilimlerinin odak noktasına yerleştirmiştir. İngiliz felsefeci ve tarihçi David Hume 1752 yılında *Essays of the Populousness of Ancient Nations* (Londra) adlı kitabını yayınlamıştır. Hume antik kaynakları eleştiri süzgecinden geçirecek, bunlardan antik kentlerin nüfus verilerini, askeri

birliklerin sayısal büyüklüklerini ve *patricilerin* sahip olduğu köle sayısını hesaplamış ve antik dönemin nüfusu hakkındaki görüşlerini oluşturmuştur. Antik kaynakları değerlendirirken ise yazarların verdiği bilgilerin subjektif olabileceğinin altını çizmiştir (Hume 1964: 384). Hume'ın eseri, Robert Wallace'ı etkilemiş ve *Dissertation on the Number of Mankind in Ancient and Modern Times* adlı çalışmasında ilham kaynağı olmuştur. Antik Demografi çalışmalarının İngiliz ve Almanlar kadar olmasa da 19. yy ile birlikte Fransız bilim insanlarının da ilgisini çekmesi, Fransız araştırmacı ve tarihçi Adolph Dureau de la Malle'ı bu konuda araştırmalar yapmaya sevk etmiştir. De la Malle 1825 yılında yayınladığı *De la Population de l'Italie ancienne* adlı eserinde, Roma'daki kölelerin sayısını hesaplayarak, bunların tarihi değerlendirmesini yapmıştır. Bu çalışmayı 1833 yılında William Blair'ın *An inquiry into the stale of slavery amongst the Romans; from the earliest period, till the establishment of the Lombards in Italy* (Edinburgh) adlı eseri takip etmiştir. Blair eserinde antik kaynaklarda söz edilen kölelere ilişkin sayısal verileri analiz ederek bir model oluşturmuş ve böylece Roma toplumunun sosyal yapısı ve katmanları hakkında ayrıntılı yorumlarda bulunabilmiştir. Ancak Karl Julius Beloch'un günümüzde hala öncü bir çalışma olarak kabul edilen *Die Bevölkerung der griechisch-römischen Welt* (Leipzig 1886) adlı eseriyle, Klasik Bilimler alanında Antik Demografi çalışmalarının bir ilgi alanı haline gelmiş olduğu söylenebilir. Beloch eserinde antik kaynaklardaki sayısal verileri oldukça ayrıntılı bir biçimde değerlendirerek, Antik Yunan Dünyası ile Roma'nın hem batı hem de doğu eyaletlerindeki asker sayılarını, hububat üretim/tüketimini ve bu oranın nüfus ile ilişkilerini, toplumlardaki cinsiyet ve yaş dağılımlarını,

Resim 1: Doğu Dağlık Kilikia Haritası
(Hild-Hellenkemper 1990)

köle sayılarını ve antik dönemdeki nüfus sayımlarını ayrıntılı olarak incelemiştir.

Bu yıllarda, antik dönem yazıtlarına artan ilgiyle birlikte, Prusya Bilimler Akademisi (günümüzde Berlin – Brandenburg Bilimler Akademisi) çatısı altında Eski Yunanca yazıtlar *Corpus Inscriptionum Graecarum*; Latince yazıtlar ise 1853 yılında Theodor Mommsen'in olağanüstü çabası ve girişimiyle *Corpus Inscriptionum Latinarum* ciltlerinde yayımlanmaya başlamıştır. Çeşitli monografya ve makalelerde dağınık halde bulunan yazıtların bir bünyede toplanması, Eskiçağ Bilimleri üzerinde çalışan kişilerin yazıtlara erişimini kolaylaştırmıştır. Her iki *corpus*'ta da yazıtların, daha önceki örneklerinde olduğu gibi türlerine göre değil, coğrafi bölgelere göre sınıflanması ise, Antik Demografi alanında çalışma yapan bilim insanlarına büyük kolaylık sağlamıştır.

Ancak bu dönemde, Epigrafi'ye giderek artan bir ilgi nedeniyle, Beloch'un eserinden sonra Antik Demografi ile ilgili çalışmaların bir duraklama dönemine girdiği söylenebilir. Gerçekten de *corpus*ların yayımlanmasıyla birlikte, başta İtalya, Türkiye ve Yunanistan olmak üzere, Antik Yunan ve Roma kültürünün yayıldığı coğrafi alanlarda, epigrafik araştırmalar büyük bir ivme kazanmıştır.

1970'li yıllardan itibaren ise Antik demografiye yönelik çalışmalar yeniden hız kazanmış ve günümüzde klasik bilimlerin önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir. Ancak mevcut literatür incelendiğinde, son 30 yılda Roma Dönemi'ndeki Mısır, İtalya ve Roma'nın batı eyaletlerinin demografik yapısıyla ilgili birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen, Anadolu söz konusu olduğunda, -T. R. S. Broughton'un (Broughton 1938, 499–918) çalışmasındaki bazı demografik saptamaları saymazsak- bu tür çalışmaların eksikliği hissedilmektedir.

Eski Yunan ve Roma dünyasıyla ilgili demografik çalışmalar, verilerini Eskiçağ Tarihi yazımı için vazgeçilmez öneme sahip antik kaynaklardan, yazıtlardan ve papirüslerden sağlamaktadır (Scheidel 2011; Chamberlain 2006; Attema - Tymon 2011). Antik demografi kapsamında içerdikleri bilgiler açısından son derece net ve objektif materyaller olan her yazıt türü bilgi kaynağı olarak kullanılabilir (Matthews 1999). Ancak söz konusu insan ve toplum olunca, aslında “kişiyeye özel” bir metin olma özelliğini taşıyan mezar yazıtları, demografik sorunsalların çözümüne yarayacak bilgiler açısından, tür olarak öne çıkmaktadır. Ne kadar uzun olursa olsun ya da kişiyeye ait ne kadar fazla bilgi içerirse içersin, bir mezar yazıtının tek başına belki bir özellik ifade etmediği düşünülebilir. Ancak doğru incelendiği takdirde, bir

antik kentte ve bunun egemenlik alanındaki yerleşmelerde ele geçen, örneğin 300 adet mezar yazıtından, çok önemli demografik sonuçlar elde edilebilir. Söz konusu bilgiler doğum-ölüm oranları, antik kentteki cinsiyet dağılımı, akrabalık ilişkileri, mezar sahibinin ve/veya ailesinin kökeni, çocuk doğum ve ölüm oranları, yaş, dini inanç, sosyal statü ve meslek bilgileri gibi geniş bir yelpazeyi kapsayabilir. Hatta sınırları belli bir coğrafi bölgede, çocuk doğumlarının en çok hangi aylarda meydana geldiğini inceleyen spesifik araştırmaların da yapılabileceği görülmektedir (Shaw 2001: 84-110; Tablo 6, 7).

Papirüsler de içerdikleri bilgiler açısından en az yazıtlar kadar Antik Demografi araştırmalarına katkı sağlamaktadır. Mısır başta olmak üzere Akdeniz Bölgesi'nde ele geçmiş olan papirüsler, nüfus sayımı (Bagnall – Frier 2006: *passim*), halk katmanları, sosyal statüler, kent ve kırsaldaki sosyo-kültürel durum, vergi listeleri, hukuki belgeler, ölüm ve doğum belgeleri (Woods 2007: 373 vdd.), dini belgeler ve asker sayıları gibi kayıtlar içerdiklerinden Antik Demografi açısından çok önemli kaynaklardır. Resmi ve özel nitelikte bilgiler barındıran papirüsler bu anlamda geçmiş toplumların birer aynası niteliğini taşımaktadır. (Kraus 2004: *Passim*; Scheidel 2001: *Passim*).

Arkeoloji alanına bakıldığında da, demografi odaklı çalışmaların son yıllarda hız kazandığını söylemek mümkündür. Klasik Arkeoloji, Klasik Bilimlerin diğer dallarıyla birlikte, Antik Demografi çalışmalarını arkeolojik verilerle destekleyerek, toplum ve o toplumun sosyal ve kültürel yapısının anlaşılmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Antik kentlerin/yerleşmelerin demografik yapısına ilişkin arkeolojik yaklaşımlar, farklı etkenlerden dolayı yüzyıllar içerisinde değişime uğrayan yerleşmelerin konut mimarisi ve hacimleri, konut sayıları, konutlardaki oda sayısı (Hassan 1978: 55) yerleşmelerin çapları (Hassan 1978: 59), tarımsal faaliyetleri, ölçülebilir tarımsal arazilerin büyüklüğü (Hassan 1978: 50), üretim faaliyetlerinin hacmi, *nekropolis*lerdeki mezar sayısı ve bunların özellikleri, yerleşmelerdeki mekân-insan dağılımı (Laurano 2011: 53-77) ve ortalama nüfusun belirlenmesi (Chamberlain 2006: 4 vdd.) gibi kanıtlarla demografik saptamaları tamamlamaktadır. Hatta bu bağlamda demografik değişimlerin geçmişteki izleri hakkında somut veriler sağladığı için, sayılabilir insan yapımı materyallerin zaman içerisinde göstermiş olduğu çeşitlilik, yerleşmelerin sayısı ya da yüzey buluntularının yoğunluğu çoğunlukla sadece yerleşim örgüsüne değil, aynı zamanda nüfus ölçeğine de yansıyan değişimleri ve dinamizmi yorumlamaya izin vermektedir.

Bir bölgenin ya da antik kentin demografi merkezli sorunsalları Klasik Bilimler çerçevesinde bütünüyle

Resim 2: Korykos Nekropolisi

ele alındığında, daha somut ve sayılabilir sonuçlar ortaya koyulabilmektedir. Diğer bir deyişle, arkeolojik kalıntıların verdiği bilgiler papirolojik, epigrafik ve filolojik verilerle desteklendiği takdirde Antik Demografi saptamalarında sağlam temeller oluşturulabilmekte ve belirli demografik modellere göre daha objektif ve sayılabilir saptamalar yapılabilmektedir.

Küçük Asya'da/Anadolu'da Antik Demografi çalışmalarının eksikliği, bizi meslektaşım Yrd. Doç. Dr. Aşkın Öz dizbay ile birlikte, Klasik Bilimlerin birlikte hareket ettiği ortak bir çalışma yapma fikrine sevk etti. Bu fikirden, şimdi yürümekte olan *Roma İmparatorluk Dönemi'nde Dağlık Kilikia Bölgesi Demografisi* başlıklı bir TÜBİTAK projesi (Proje No: 114K268) doğdu. Proje kapsamında Roma İmparatorluk Dönemi'nde Dağlık Kilikia'nın demografik yapısının epigrafik, filolojik ve arkeolojik açıdan araştırılması öngörülmektedir. Bu bağlamda Pagan, Yahudi ve Hıristiyan gibi farklı dini inançlara sahip topluluklar inceleme kapsamına alınmıştır.

EXCVRSIO

-Roma İmparatorluk Dönemi'nde Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Yahudi Topluluğu-

Eskiçağ'da Kilikia Bölgesi, kuzeyde Lykaonia, batıda Pamphylia, doğuda ise Syria ile sınır oluşturmaktadır. Güneyini ise doğal bir sınır olan "Kilikia Denizi" çevrelemektedir. Kilikia coğrafi özelliklerinden dolayı antik kaynaklarda iki bölgeye ayrılmıştır. Buna göre bölgeler, Kilikia Pedias (= Ovalık Kilikia), ve Kilikia Trakheia (= Dağlık Kilikia) olarak adlandırılmaktadır. Her iki bölgenin arasındaki sınırı ise Soli/Pompeiopolis oluşturmaktadır (Skylax 102; Strabon, XIV, 5. 8; Pomponius Mela, I, 71; Livius XXXVII, 56, 7-10).

Roma İmparatorluk Dönemi ile birlikte Dağlık Kilikia Bölgesi'nde kentleşme süreci hız kazanmış ve bu durum Geç Antik Dönem'in sonlarına kadar devam

etmiştir. Bu kentleşme sürecine paralel olarak, antik kentlerin egemenlik alanında bulunan tarımsal nitelikli köy/çiftlik türündeki yerleşmelerin sayısı ve nüfusunu da artmıştır (Şahin 2007: 116). Kökleri Hellenistik Dönem'e kadar geri giden Olba, Korykos ve Seleukeia gibi kentlerin, Roma İmparatorluk Dönemi ile birlikte genişlemelerinin yanı sıra, bölgede yeni kentler de kurulmuştur. Bununla birlikte, bu dönemde Roma imparatorlarının maddi desteğiyle antik yolların ve limanların da inşa edilmiş olması, özellikle sahile yakın kentlerin ya da Korasion gibi yerleşmelerin birer ticaret merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Bölgedeki bu değişim kentlerin göç almasına ve dolayısıyla da nüfusun artmasına yol açmıştır. Bu bağlamda bölgenin antik kentlerine göç edip yerleşen bir Yahudi nüfusundan da söz etmek mümkündür.

Anadolu'da Yahudi topluluklarının varlığı, Daskyleion'da bulunmuş olan Aramice bir yazıtın tarihlenmesine göre MÖ 6. yy'a kadar geri gitmektedir (Altheim-Stiehl 1985). Eski Ahit'e göre, MÖ 4. yy'dan itibaren Anadolu'da varlığını sürdüren bir Yahudi topluluğundan söz edilmektedir. (Yoel 3:6; Obadya 20). Buna karşılık Tarihçi Flavius Iosephus ise, eserinde Yahudi topluluğunun, 3. yy'ın sonundan itibaren bölgede var olduğunu aktarmaktadır. (*Antiquitates Iudaicae* XII, 148–153). İncil'de de Anadolu'nun geniş bir bölümünde Yahudi topluluklarının yaşadığından söz edilmektedir (*Acta Apostolorum* 2: 9-11; 6: 5-6; 14: 1; Trebilco 1991: *passim*; Türkoğlu 2012: 489).

Yahudi kökenli Aleksandreia'lı Philon'un (MÖ 15/10-MS 40) eserinin, Iudaea Kralı I. Agrippa'nın Gaius Caligula'ya gönderdiği mektubu aktardığı bölümünde (Doering 2012, 265 vdd.) Yahudilerin, Pamphylia, Kilikia ve Asia eyaletleri başta olmak üzere, Bithynia'da ve Pontus'un en uzak noktalarında (τῶν τοῦ Πόντου μυχῶν) yaşadığından bahsedilmektedir (Philon, *Legatio ad Caium*, 281).

Dağlık Kilikia Bölgesi'ndeki antik kentlerde, Yahudi toplulukları hakkında bilgi veren az sayıda yazıt ele geçmiş olmasına rağmen, söz konusu topluluk hakkında edinilen bilgiler, Philon'un eserinde aktardıklarını destekler niteliktedir.

Bölgede bugüne kadar yayımlanmış olan yaklaşık 2000 yazıt bulunmaktadır. Bunlardan 630 adet yazıt ile Korykos (Kızkalesi) en fazla yazıt sayısına sahip antik kent durumundadır. Bu yazıtların % 1, 7'si Yahudi topluluğuna aittir. Hellenistik Dönem'de kurulmuş olan Korykos kenti (Livius XXXVIII, 19, 8-20; Hild - Hellenkemper 1990: 315-320), Roma İmparatorluk Dönemi'nin ilk iki yüzyılında hızlı bir büyüme göstererek Dağlık Kilikia Bölgesinin ticaret merkezi haline gelmiştir. MS 3. yy'da komşusu Elaiussa/Sebaste ile

girdiği rekabet sonucunda önemini yitiren Korykos, buranın bir *kome*'si haline gelmiştir (*Stadiasmus* 482; Kirsten 1973: 362). MS 260 yılında, Sasani kralı I. Şapur'un Kilikia kentlerini yağmalamasının ve uzun süredir devam eden Isauria akınlarının nihayet sonlanmasının ardından (Hild-Hellenkemper 1990: 42; Feld 2005: 98, 138-159, 200 vdd.) Korykos yeniden toparlanmış ve MS 5. yy'ın başlarından itibaren eski gücü ve önemine kavuşmuştur.

Korykos *nekropolis*i yaklaşık 1,7 km uzunluğunda ve 700 m genişliğinde olup üç tepe üzerinde kurulmuştur. Nekropolis'te Yahudi inancına sahip kişilere ait lahitler Pagan ve Hristiyanlara ait lahitlerle aynı yerde bulunmaktadır (*MAMA* III: 121). Lahit ve lahit kapaklarındaki yazıtlardan 12 tanesi, söz konusu mezarların Yahudilere ait olduğunu göstermektedir. Bu yazıtlardan üçü MS 3. yy'a tarihlendirilmiştir. İlk yazıttan (*CIJ* II, 796=*MAMA* III, 222=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 163) mezarın Anemurium'lu Yahudi Aleksandros ve karısı için yapıldığı anlaşılmaktadır. Yazıtın son satırlarına, mezara bir başkasının gömülmesini engellemek amacıyla bir ceza formülü eklenmiştir. İkinci yazıt (*CIJ* II, 791=*MAMA* III, 440=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 328) mezarın Nisaios'un oğulları Yahudi Judas ve Aleksas'a ait olduğunu belgelemektedir. Yazıtın sonuna yine aynı ceza formülü eklenmiştir. Üçüncü yazıttan (*CIJ* II, 788=*MAMA* III, 262=Hagel-Tomaschitz 1998, Kry 57) ise mezarın Menandros'un oğlu Aurelius Eusanbatio ve karısı Photion olarak da adlandırılan Matrona'ya ait olduğu anlaşılmaktadır. Yazıtın devam eden satırlarında Matrona'nın annesi Photion'nun Seleukeia'lı bir *ducenarius* ile evli olduğu ve aynı mezara gömüldüğü görülmektedir. Yazıtın sonuna eklenen "...ümitsizliğe kapılmayın, çünkü bunun olmasını emreden ve bizi gezegenlerin yörüngesine oturtan haricinde kimse ölümsüz değildir" şeklindeki formüle Pagan ve Hristiyanlara ait mezar yazıtlarında da rastlanmaktadır (Van der Horst 2014: 130; Collar 2013, 154vd.; Williams 1994: 277; van der Pieter Willem 2014: 134 vd.). *Constitutio Antoniniana* ile Aurelius *praenomenini* almış olduğu anlaşılan Eusanbatio, Korykos kenti vatandaşı ve meclis üyesidir. Yahudi topluluğuna ait kişilerin Roma memuriyeti görevinde bulunabilmeleri Septimus Severus'un çıkarmış olduğu bir yasa ile mümkün olmuştur. Bu yasa ile Yahudi vatandaşlara, meclislerde görev alabilme yetkisi ve memuriyet hakkı tanınmıştır. Aynı zamanda bu hakkı elde eden bir Yahudi'nin, Yahudilik dini yasalarına göre sakıncalı olan görevlerden muaf tutulma hakkı da bulunmaktaydı (Ulpianus, Dig. 50. 2. 3. 3).

Diokaisareia'da gömülü olan Marcus Aurelius Zoilos'un ve Marcus Aurelius Diogenes'in de (Hagel – Tomaschitz 1998, OID 15) yine *Constitutio*

Antoniniana çerçevesinde Roma vatandaşı oldukları yüksek bir ihtimaldir. Yazıtın son satırında geçen *Ioudeōn* ifadesi, her iki mezar sahibinin de Yahudi inancına sahip olduklarını göstermektedir. Ancak, *Ioudeōn* ifadesi haricinde, mezar sahibinin taşıdığı Zoilos ismi de kendisinin bir Yahudi olduğuna işaret etmektedir. Nitekim Tel Dan'daki kazılarda ele geçmiş olan ve MÖ 3.-2. yy'a tarihlenen çift dilli bir adak yazıtının Aramice kısmında geçen Zilas adının, Eski Yunanca kısmında Zoilos olarak yazılmış olması da bu durumu desteklemektedir. (SEG 53 1817; Biran 1994: 221-224).

Korykos antik kentinin MS 5.-6. yy'na tarihlenen diğer yazıtları ise Yahudi topluluğun kentteki dini görevleri, sosyal statüsü ve meslekleri hakkında bilgiler vermektedir. Örneğin, bir yazıtta yaşlılar meclisi üyesi olan Eusanbatio'nun mesleğini, bir merhem üreticisi olarak sürdürdüğü görülmektedir (*CIJ* II, 790=*MAMA* III, 344=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 169). Başka bir yazıttan ise Diogenes'in oğulları olan Anastasios ve Iakobos'un çizme üreticisi oldukları anlaşılmaktadır (*CIJ* II, 787=*MAMA* III, 237=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 98). Yine bu tarz bilgiler veren bir yazıtta, Moses adında birinin kuyumcu loncasının başkanı (*CIJ* II, 793=*MAMA* III, 607=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 292), bir diğerinde ise yaşlılar meclisi üyesi ve kuyumcu olan Eugenios'un Yahudi topluluğu üyesi (*MAMA* III, 336=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 58) olduğu görülmektedir. Yaşlılar meclisi üyesi Iulius'un oğlu Iulius adında birinin bir parfümcü olduğu bilgisini veren bir yazıt da mevcuttur (*CIJ* II, 792=*MAMA* III, 448=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 151). Başka bir yazıtta ise Abas'ın babası olan Symon adlı birinin rahiplik görevini yerine getirdiği bilgisi yer almaktadır (*CIJ* II, 785=*MAMA* III, 205=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 256). Silifke'nin yaklaşık 16 km doğusunda bulunan Korasion (Susanoğlu) yerleşmesinin (Hild-Hellenkemper 1990: 311-312) *nekropolis*indeki bir yazıttan ise Abrahamios'un zeytinyağı satıcısı mesleğini sürdürdüğü anlaşılmaktadır (*MAMA* III, 114=Hagel – Tomaschitz 1998, Krs 75).

Korykos *nekropolis*indeki mezarların tümünde, ilgili mezarın bir Yahudi'ye ait olduğu bir veya birden fazla *Menorah* tasvirinin kullanılmasıyla, bununla birlikte Damianos'un mezarında (*CIJ* II, 793=*MAMA* III, 295=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 232) olduğu gibi *Iudaios* ya da Moses'in mezarında olduğu gibi *Hebreos* ifadelerinin yer almasıyla da belirtilmiştir. Bir mezara birden fazla gömü yapılmasının Yahudi inancına sahip kişilerce bir engel teşkil etmediğini Anastasios ve Iakobos ile Samoos, Kopas ve Auksentios'un (*CIJ* II, 794=*MAMA* III, 679=Hagel – Tomaschitz 1998, Kry 221) mezar yazıtları kanıtlamaktadır. Damianos'un lahedinin diğer yüzündeki ikinci bir yazıttan aynı lahde

Philipos oğlu Philonomios'un da gömüldüğü anlaşılmaktadır. Philonomios her ne kadar Eski Yunanca bir isim olsa da, "yasaları seven" anlamını taşıması nedeniyle, Yahudiler tarafından sıkça kullanılmıştır (ör. *CIJ* I, 111, 476). Bu nedenle Philonomios'un da Damianos gibi bir Yahudi olması kuvvetle muhtemeldir (Williams 1992: 249).

Aurelius Eusanbatiös hariç, Yahudilere ait başka hiçbir mezar yazıtında anne, eş ve kız kardeş gibi ailede yer alan kadınların isimlerine rastlanmamaktadır. Pagan ya da Hıristiyanlara ait yazıtlarda ise kadınlara ait isimler, yazıtların yaklaşık % 15'inde görülmektedir. MS. 5 yy'da kentin ortalama nüfusu, 5000-20000 civarında olarak hesaplanmıştır (Mango 1980: 62). Bu hesaplama göre, kentte 750-3000 civarında bir kadın nüfusunun olması gerekmektedir. Ancak bu durum yazıtlara yansımamıştır. Bu nedenle kadınların genellikle ya eşleri, kardeşleri ya da oğulları ile birlikte aynı mezarı paylaştıkları ve isimlerinin daha sonradan lahde kazanmadığı düşünülebilir. Nitekim bu kentin *nekropolisinde* yalnızca kadınlara ait olan mezar yazıtları oldukça nadirdir. Korykos yazıtlarında birçok lahit ve lahit kapağı üzerinde asıl mezar sahibinin adından sonra bozuk bir harf karakteriyle çizilmiş ve basitçe *καί* (ve) bağlacıyla eklenmiş isimler de bulunmaktadır. Bu tip eklemelerin birçoğunda ölen kişinin isminden başka herhangi bir bilgi de bulunmamaktadır. Yazıtlarda karşılaşılan diğer bir durum ise, asıl mezar sahibinin adının traşlanarak, elde edilen yüzeye yeni gömünün isminin yazılmasıdır *MAMA* III, 684'te yayımlanan yazıt buna iyi bir örnek oluşturmaktadır. Muhtemelen daha önce bir Pagan ya da Hıristiyan'a ait olan bir lahit üzerindeki isim traşlanmış ve üzerine Yahudi olduğu belirtilen Samuel'in adı kazanmıştır (Williams 1992, 250). Korykos yazıtlarının yaklaşık %90'ında bir haç yer almaktadır. Yine bu kentin lahit ve lahit kapaklarının yalnızca % 2'sinde yukarıda da söz ettiğimiz, Yahudi inancını simgeleyen bir *Menorah* ya da *Iudaios/Hebreos* gibi ifadeler yer almaktadır. Ancak bu haçların daha sonradan lahitlere kazanmış olması muhtemeldir. Zira Hypatios'un ve Sykeon'lu Theodor'un *Vita*'larında yer alan bazı bilgilere göre, MS 5. - 6. yy'da yaşayan Hıristiyanlar, başka dinlere mensup kişilerin mezarlarında şeytanın yaşadığına inanmakta ve bundan korku duyarak, ya bu mezarları gömmekte ya da üzerlerine haç çizmekteydiler (Hypatios, 20; 28; 42; Sykeon'lu Theodor, 116-118; Harl 2001: 307; Hübner 2005 99). Aynı zamanda Korykos'ta Paganlara ait bazı lahitler üzerindeki yazıtların ikinci kullanım sırasında silindiği bilinmektedir (*MAMA* III, 121). Son araştırmalarla birlikte de lahitler ve kaya kabartmaları üzerinde yeni *Menorah* tasvirleri saptanmıştır (Bkz. Durugönül – Mörel 2012: *passim*). Tüm bunlar başta Korykos olmak üzere

Dağlık Kilikia'da Yahudi toplumu nüfusunun yazıtlardan sağlanan bilgilerden daha fazla olduğuna işaret etmektedir.

Korykos'un yaklaşık 25 km batısında yer alan Seleukeia antik kentinde, bugüne kadar Yahudi topluluğu ile ilgili olan iki adet yazıt tespit edilmiştir. Seleukeia *nekropolis* alanının güneyindeki bir kaya mezarının üzerinde yer alan yazıtta göre mezar, Theodoros oğlu Theodoros oğlu Theodoros'a aittir. Yazıt birkaç kez yayımlanmasına rağmen (Le Bas – Waddington 1390), yazıtın altında yer alan iki *Menorah* daha sonraları söz konusu bölgeyi çalışan araştırmacılar tarafından fark edilmiştir (*MAMA* III, 23; Hagel-Tomaschitz 1998, Sel 2). Diğer yazıt ise yine *nekropolis* alanındaki bir kaya mezarının girişinde tespit edilmiştir. Gömülen kişilerin isimleri yazıtta yer almamasına rağmen, *Hebreos* ifadesinden mezar sahiplerinin Yahudi oldukları, söz konusu ifadenin *plur.* olarak kullanılmasından ise mezara gömülen kişilerin birden fazla olduğu anlaşılmaktadır (*MAMA* III, 32=Hagel-Tomaschitz 1998, Sel 134).

Seleukeia antik kentinde tespit edilmiş olan Yahudi mezarlarının yanı sıra, Dağlık Kilikia Bölgesinin batısında yer alan Selinus antik kentinde de kısıtlı sayıda olmakla birlikte Yahudilerin varlığını belgeleyen bir adet mezar yazıtı bulunmaktadır. Söz konusu yazıtta göre, mezar Theoudion oğlu Ioses adlı birine aittir. İsimlerin onomastiğinden yola çıkan Bean, böylece mezarın Yahudilere ait olabileceğini ileri sürmüştür (Bean – Mitford 1962: 206 vd., no. 30).

Dağlık Kilikia yazıtlarında geçen isimler onomastik açıdan incelendiğinde, üç tür isimlendirme görülmektedir. İakobos, Samuelos, Moses ve Symonos gibi isimler İbrani kökenli olup, Eski Yunancaya uygun hale getirilmişlerdir. Anastasios, Diogenes, Damianos, Philonomios gibi Eski Yunanca kökenli isimler, daha çok Hıristiyan inancına sahip kişilerce taşınmasına rağmen Yahudiler tarafından da kullanılmıştır. Aynı şekilde İbranice kökenli birçok ismin Hıristiyanlar tarafından da kullanıldığı özellikle de Korykos kentine ait yazıtlar vasıtasıyla sabittir. Bölgedeki Yahudiler tarafından kullanılan Latince isimler arasında ise Iulius *nomen gentile*'sini, Eusanbatiös'un *praenomen* olarak kullandığı Aurelius ismini ve Zoilos'un kullandığı Marcus Aurelius ismini saymak mümkündür. Ancak bununla birlikte İbrani kökenli Symon adına sahip bir babanın, oğlunu yerel bir isim olan Abas ile adlandırdığı da görülmektedir.

Son olarak bugüne değin yeteri kadar ilgi görmeyen iki yazıtta değinmek gerekmektedir. İlk yazıt bir *decretum sodalicium* olup 1890 yılında Th. Bent tarafından Elaiussa/Sebaste'nin yaklaşık 7 km kuzeydoğusunda saptanmıştır. Bent yazıt üzerindeki bilgilerden yola

çıkarak, *Eabbasis* adında bir yerleşme tespit ettiğini düşünmüştür (Bent 1890 a: 322; Bent 1890 b: 450). Ancak Bent'in yer ismi olarak yorumladığı *Eabbasis* daha sonra dinsel bir dernek olan *Sabbatistai* (Hicks 1891: no. 16; Heberdey-Wilhelm 1896: 66; Hagel-Tomaschitz 1998: Kzb 9) şeklinde düzeltilmiştir. İmparator Augustus Dönemi'ne (MÖ 27-MS 14) tarihlenen yazıttan *Hetairos*ların *Sabbatistes*ler ile birlikte tanrı *Sabbatistes*'in (Williams 1999: 91; Kant 1987: 684 vd.; Nilsson 1988: 665 vd.; Hengel - Schwemer 1998: 252 vd.) inayetiyle, *Synagogeus* Aithibelios'un başkanlığında toplandıkları anlaşılmaktadır (Şahin 2009: 263). Metin, tapınakta bulunan steller üzerindeki yazıtları değiştirmenin ya da silmenin yasaklanması ile ilgili ifadelerle devam etmektedir. 6-8. satırlar arasında, her isteyenin tanrıya adak adayabileceği belirtilmektedir. Bu satırlar, her kim belirtilen yasakları delerse, Tanrı *Sabbatistes*'e 100 Drakhme, *Sabbatist*lere 100 Drakhme, kente 100 Drakhme ve de *Dynastes*'e 100 Drakhme ödemek zorunda kalacağını ifade edildiği bir ceza formülüyle devam etmektedir. Yazıtın son satırlarında ise, hiç kimsenin gün boyunca eğlenmemesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Metnin genel karakterine bakılacak olursa, yazıtın hem Yahudi hem de Pagan inancına ilişkin unsurlar taşıdığı hemen göze çarpmaktadır. Metinde bahsedilen Tanrı *Sabbatistes*'in adı, Yahudi toplumunda kutlanılan Şabbat gününden türemiştir. Aithibelios ismi ise İbranice kökenlidir (Bkz. *CIJ* III: 46). Ancak metinde kullanılan *ιερεὺς* (rahip) ve *ναοί* (tapınaklar) gibi ifadeler ile, Dağlık Kilikia Bölgesi'nde MS 4-6. yy'lar arasında tarihlenen Pagan ve kısmen Hıristiyanlara ait mezar yazıtlarında sıklıkla kullanılan ceza formülleri, yazıtın farklı kültürlerin bileşimine ait karakterler taşıdığını göstermektedir. Yahudilerin tanrılarını hiçbir zaman Şabbat'ın tanrısı olarak isimlendirmedeği (*CIJ* III: 46 vd.; Feldman 1993: 360 vd) göz önüne alındığında, yazıtta geçen kişiler Aithibelios gibi İbranice kökenli isimler taşısa da, söz konusu kişilerin Yahudi inancına sahip olmaktan ziyade, bu dinin taraftarı olan bireyler olma olasılığı daha yüksektir. Yazıtın 23 ve 24. satırlardaki *μηδένα ὑποδέξασθαι τὸ ἥμαρ* ifadesiyle ise Yahudilerde kutsal sayılan ve kesinlikle eğlenilmeyen Şabbat gününün vurgulanması (Kant 1987: 684, dpn. 84), belki henüz kabul aşamasında bulunan Yahudi inancına gösterilen eğilimin ve saygının göstergesidir. 22. satırda yer alan *Dynastes* ifadesi ile İmparator Augustus'un MÖ 20 yılında bölgesini genişleterek, kendisine Dağlık Kilikia'nın bir bölümünü de verdiği Kappadokia kralı Arkhelaos kast edilmiş olmalıdır. Arkhelaos, MÖ 12 yılında sarayını Mazaka'dan bugün Ayaş olarak bilinen modern yerleşimin yaklaşık 200 m açığında bulunan Elaiussa adasına taşınmış ve kentin adını imparator Augustus'un onuruna *Sebaste*

olarak değiştirmiştir (Strabon XIV 5,6; Cassius Dio, 54, 9, 2.). Arkhelaos'un kızı Glaphyra ilk evliliğini I. Herodes'in Yahudi olan oğlu Aleksandros ile yapmıştır. Flavius Iosephus'un bildirdiğine göre, I. Herodes Arkhelaos'u Elaiussa'da ziyaret etmiştir. Aynı şekilde Arkhelaos'un da Herodes ve oğlu, yani kendi damadı Aleksandros ile olan anlaşmazlıkları çözmek için Jerusalem'e gittiğini ve baba ile oğlun arasını diplomatik bir girişimle düzelttiğini aktarmaktadır (Flavius Iosephus I, 23, 4). Gerçi bu durum uzun sürmemiş ve Herodes oğlu Aleksandros'u öldürmüştür.

Hicks bu yazıtın hemen yanında ikinci bir yazıtın da bulunduğundan söz etmektedir (Hicks 1891: no. 17). Hicks'in 'H ἐταιρία τῶν Σαμβατιστῶν [- - -]' şeklinde tamamladığı yazıtta ise *Sabbatistes*lerin dostluğu/yoldaşlığı vurgulanmaktadır. Yazıtın eksik olması nedeniyle nasıl devam ettiğini bilemiyoruz. Ancak bu yazıt da tıpkı bir önceki yazıt gibi İmparator Augustus Dönemi'ne tarihlenmektedir. Bu bağlamda her iki yazıt da Yahudiliğin o dönemde bölge içinde var olduğunu açıkça göstermektedir. Yahudilik ister inanç ister henüz yeni filizlenen taraftarlık boyutunda olsun, söz konusu yazıtlar bölgedeki Yahudi varlığını belgeleyen en erken epigrafik malzemeler olma özelliğini taşımaktadır.

Kaynakça

- Altheim-Stiehl, R.
1985 "Eine gräko-persische Türstele mit aramäischer Inschrift aus Daskyleion", *Epigraphica Anatolica* VI, 1985, 1-16.
- Attema, P. A. J. – H. Tymon de
2011 "Rural Settlement and Population Extrapolation: A Case Study from the Ager of Antium, Central Italy (350 BC - AD 400)", *Settlement, Urbanization, and Population*. (Ed.) Alan Bowman -Andrew Wilson. Oxford, 97-141.
- Bagnall, R – B. W. Frier
2006 *The demography of Roman Egypt*, Cambridge.
- Bean, G. E. – T. B. Mitford
1962 "Sites Old and New in Rough Cilicia", *Anatolian Studies* 12, 185-217.
- Bent, Th.
1890 a "Cilician Symbols", *The Classical Review* 4, 7, 1890: 321-322.
1890 b "Explorations in Cilicia Tracheia", *Proceedings of the Royal Geographical Society and Monthly Record of Geography* 12, 8, 1890: 445-463.
- Biran, A.
1994 *Biblical Dan*, Jerusalem.
- Broughton, T. R. S.
1938 "Roman Asia Minor", *An Economic Survey of Ancient Rome*, 4, (Ed.)T. Frank, Baltimore 1938, 499-918.
- Chamberlain, A.
2006 *Demography in Archaeology*, Cambridge.

- CIJ *Corpus Inscriptionum Judaicarum*.
- Collar, A.
2013 *Religious Networks in the Roman Empire*, Cambridge.
- Doering, L.
2012 *Ancient Jewish Letters and the Beginnings of Christian Epistolography*, Tübingen.
- Durugönül, S. – A. Mörel
2012 “Evidence of Judaism in Rough Cilicia and its Associations with Paganism”, *Istanbul Mitteilungen* 62, 330-322.
- Feld, K.
2005 *Barbarische Bürger. Die Isaurier und das römische Reich*, Berlin.
- Feldman, L. H.
1993 *Jew and Gentile in the Ancient World*, Princeton.
- Hagel, S. – K. Tomaschitz
1998 *Repertorium der westkilikischen Inschriften*, Wien.
- Harl, K. W.
2001 “From Pagan to Christian in Cities of Roman Anatolia”, *Urban Centers and Rural Contexts in Late Antiquity*, (Ed.) T. S. Burns, J. W. Eadie, East Lansing.
- Hassan, F.
1978 “Demographic Archaeology”, *Advances in Archaeological Method and Theory* 1 1978, 49-103.
- Heberdey, R. – A. Wilhelm
1896 *Reisen in Kilikien, ausgeführt 1891 und 1892 im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Wien.
- Hengel, M. – A. M. Schemer
1998 *Paulus zwischen Damascus und Antiochien*, Tübingen.
- Hicks, E. L.
1891 “Inscriptions from Western Cilicia”, *Journal of Hellenic Studies* 12, 1891: 225-273.
- Hild, F – H. Hellenkemper
1990 *Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini* 5, Wien.
- Höhn, Ch. et al.
1987 *Mehrsprachiges Demographisches Wörterbuch*, Boldt, 1987.
- Hübner, S.
2005 *Der Klerus in der Gesellschaft des spätantiken Kleinasien*, München.
- Kant, L. H.
1987 “Jewish Inscriptions in Greek and Latin”, *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, II, 20. 2, 671-719.
- Kirsten, E.
1973 “Diokaisareia und Sebaste, zwei Städtegründungen der frühkaiserzeit im kilikischen Arbeitsgebiet der Akademie”, *Anzeiger Wien* 110, 1973: 347-363.
- Krauss, J.
2004 *Die Demographie des Alten Ägypten*, Göttingen.
- Launaro, A.
2011 *Peasants and Slaves: The Rural Population of Roman Italy (200 BC to AD 100)*, Cambridge.
- Le Bas, Ph.-W. – H. Waddington
1870 *Inscriptions grecques et latines*, Paris.
- MAMA III
Keil, J.-A. Wilhelm, *Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien. MAMA III*, Manchester.
- Mango, C.
1980 *Byzantium: The Empire of New Rome*, London.
- Matthews, K. J.
1999 “Death into life. Population statistics from cemetery data”, *Theoretical Roman Archaeology and Architecture: The Third Conference Proceedings*, (Ed.) A. Leslie, Glasgow, 141-161.
- Nilsson, M. P.
1988 *Geschichte der griechischen Religion I-II*, München.
- Pieter Willem van der, H.
2014 *Saxa Judaica Loquuntur: Lessons from Early Jewish Inscriptions*, Leiden.
- Scheidel, W.
2001 *Death on the Nile, Disease and the Demography of Roman Egypt*, (Mnemosyne Suppl. 228), Leiden.
2011 “Epigraphy and Demography: Birth, Marriage, Family, and Death”, *Epigraphy and the Historical Sciences*, (The plenary papers from CIEGL XIII, 2007), (Ed.) J. Davies, Oxford 2111, 101-131.
- SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum*.
- Shaw, B. D.
2001 “The Seasonal Birthing Cycle of Roman Woman”, *Debating Roman Demography*, (Ed.) W. Scheidel, Leiden, 83-110.
- Şahin, H.
2007 “Doğu Dağlık Kilikia: Polis-Khora İlişkileri Üzerine İlk Düşünceler”, *Colloquium Anatolicum* VI, 115-179.
2009 “Doğu Dağlık Kilikia Kentlerinin Territoriumları, Yerleşme Türleri ve Değişimler” *Colloquium Anatolicum* VIII, 257-289.
- Trebilco, P.
1991 *Jewish Communities in Asia Minor*, Cambridge.
- Türkoğlu, İ.
2012 “The Jews in Antalya (Attaleia/Adalia)”, *International Young Scholars Conference: Mediterranean Anatolia, Symposium Proceedings*, (Ed.) K. Dörtlük, T. Kahya, R. Boyraz Seyhan, T. Ertekin, İstanbul.
- Williams, M. H.
1992 “The Jewish Community of Corycus- Two more Inscriptions”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 92, 248-252.
1994 “The Jews of Corycus-A Neglected Diasporan Community From Roman Times”, *Journal for the Study of Judaism*, XXV, 2, 274-286.
1999 “The Contribution of Jewish Inscriptions to the Study of Judaism”, *The Cambridge History of Judaism*, III, *The Early Roman Period*, Cambridge, 75-93.
- Woods, R.
2007 “Ancient and Early Modern Mortality: Experience and Understanding”, *Economic History Review* 60, 2007, 373-399.

Prof. Dr. Marc Waelkens'in 35. Kazı Sonuçları Toplantısı'nda (27-31 Mayıs 2013/Muğla) Bilim Heyetleri Adına Yaptığı Kapanış Konuşması

Sayın Meslektaşlarım ve Dostlarım,

Öncelikle, sempozyumun bilim heyetleri adına kapanış konuşmasını yapmamın istenmiş olmasından duyduğum onuru dile getirmek isterim. Sanırım, bunda benim de yavaştan bir eser haline gelmemin etkisi var.

Gerçekten de bu yaz Türkiye'deki kırk beşinci arazi çalışma yılım olacak. Bunun son on yedi yılını, benim için çok değerli olan Ağlasun Dağlarının yamaçlarında geçirdim. Yıllar içinde neredeyse Sagalassos ile evlendim. Sagalassos ilk tanıştığımızda da çok güzeldi ama yıllar geçtikçe daha da güzelleşti. Zamanla Sagalassos'un çok kendi bildiğini okuyan ve çok talepkâr bir eş olduğunu anladım; sürekli ilgi istiyordu. Ama geriye baktığımda tüm emeklere değerdi doğrusu. Türkiye'ye ilk kez, çoğunuzun henüz daha doğmadığı 1968 yılının 11 Temmuz'unda ayakbastım. Bunu altı yaşımdan beri hayal ediyordum. Hayal ettiğim gibi bir ilk görüşte aşk vakası oldu.

Aşık olduğum ülke, bugün aynı Türkiye değil tabi. Pek çok bakımdan bugün Türkiye artık çok daha fazla şeye sahip. Ankara'nın nüfusu o yıllarda yedi yüz elli bin; Antalya'nınki yirmi dokuz bindi; yerleşim Kaleiçi ile sınırlıydı ve Side, hayatımda gördüğüm en el değmemiş yerlerden biriydi; beş ev ve bir küçük liman, küçük bir ızgara balık lokantası ve antik kenti örten kum tepelerinden yükselen antik yapılardan ibaretti. 1972'de, Fethiye-Antalya arasını tam üç günde kat edebilmiştik.

Tez hocam ve eşiyile Sagalassos'u ilk ziyaret etmek istediğimde, Isparta'dan 25 km sonra geri dönmek zorunda kalmıştık. Yol o kadar bozuktuk ki hocam devam etmek istemedi. Bu yüzden, Sagalassos'a ilk kez 1983 yılında 23 Ağustos günü gelebildim. Stephen Mitchell Ankara'daki İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nden bir cip ayarlamıştı. Bu sayede antik kente ulaşabildik. Sagalassos'u ilk görüşüm hafızama kazınmıştır ama o günlerden beri benim için en değerli olan, bugün de Ağlasun'da bulabileceğiniz, Ağlasunluların müthiş konukseverliğidir. Ne mutlu ki, Türkiye'nin gelişimini ve bir ekonomik başarı öyküsü haline gelişini izleyebildim. Bunun en iyi örneklerinden biri tele-komünikasyonun gelişimidir. Sagalassos'ta ilk üç yılımızda evi arayabilmek için, ilçe postanesinde üç saat beklememiz gerekirdi; oradaki genç kız ve büyükannesi telefonları bağlamak için uğraşır dururdu. Ancak hemen ertesi yıl ilçenin pek çok yerine jetonlu telefonlar konmuştu. Derken kazı evinde iki hattımız ve kazı

alanında telsiz telefonlarımız oldu. Tabi bu kocaman telsiz telefonları, sürekli şarj etmemiz gerektiği için sadece acil durumlarda haberleşmek için kullanabildik. Bundan çok kısa bir süre sonra da, Antalya'nın sıcağından Ağlasun'a kaçan yerli turistler, ellerinde cep telefonlarıyla ilçe sokaklarında gezmeye başlamıştı.

Bu yıllar içinde, arkeolojinin de gelişimini izledim. Katıldığım ilk Kazı Sonuçları Toplantısı 1980 yılında Ankara'da yapılmıştı. Programda tam olarak kırk sunum vardı ve sunan isimler sadece Türk arkeolojisinin değil, dünya arkeoloji tarihinin mihenk taşları olan isimlerdi: Jale İnan, Ekrem Akurgal, Henri Metzger, Paolo Verzone, Herman Vetters, Machteld Mellink, Yusuf Boysal, Halet Çambel, Tahsîn Özgüç ve Kenan Erim. Kendime ait ilk sunumu ise 1984 Araştırma Sonuçları Toplantısında yaptım. Bundan bir sene önce sempozyumda, surveyler hakkındaki sunumları içeren bir paralel oturum başlatılmıştı; bunun sonucu olarak, o sene sempozyumda 45 kazı ve 27 survey raporu sunuldu. Sonradan, arkeometri oturumu da eklenen sempozyum gelenekselleşti ve her yılın Mayıs ayının son haftası Ankara'da düzenlenir oldu. Kazı sunuşları tarihöncesi ile başlar, Osmanlı Dönemi ile biterdi. Surveyler ise tam tersi kronolojik sırayı izlerdi. Böylece, herkes kendi çalışma dönemi ile ilgili olan tüm sunumları takip edebilirdi.

Sempozyum günlerinde, Ankara'da Atatürk Bulvarı'ndaki Bulvar Palas Oteli Türk arkeolojisinin merkezi haline gelirdi. Ankara dışından gelen Türk ve yabancı arkeologlar burada kalırdı. Sempozyumun son günü, bir cuma günü olur ve o zamanki adıyla, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün bahçesinde bir mangal sefasıyla biterdi.

Şimdi bakıyorum, tüm hafta boyunca üç dört oturum aynı anda devam ediyor; yüzlerce sunum var. Doğrusu büyük bir aile gibi olduğumuz o yılları özlemle anıyorum. Son yılların sunumları da bu ülkede arkeolojik araştırmaların gösterdiği büyük gelişimin bir kanıtı. Ne güzel ki, en azından klasik arkeoloji, bu gelişim içinde sanat tarihsel yaklaşımı terk etti. Eskiden yalnızca seramik ve heykel, arkeolojik buluntu olarak kabul edilirken gerçek bir hazine olan çevre bilgisi yani tüm bitki ve hayvan kalıntıları atılırdı.

Türkçe bildiğimi bilmeyen havaalanı görevlileri ben den çok yaşlı bir adam diye bahsediyor; ama ben hala Türkiye'ye 68'de gelen yirmi yaşındaki öğrencinin heyecanını hissediyorum. Bu ülkede neredeyse yarım asır geçirmiş birisi olarak, izin verirseniz bazı tecrübelerimi ve iyi niyetli tavsiyelerimi genç kuşak arkeologlarla paylaşmak isterim.

Öncelikle; bir kazı projesine erken başlamayınız. 1989 yılında Sagalassos'ta kazı izni için başvurduğumda,

yirmi yıl Türkiye, Suriye ve Yunanistan'da uzun yazlar geçirmiş, Erken Bronz Çağ'dan Abbasi Dönemi'ne kadar pek çok tarih evresinde tecrübe kazanmışım. Bu benim için aynı zamanda birbirinden son derece farklı kazı metotlarını karşılaştırma ve değerlendirme fırsatıydı. Bu sayede, bir klasik kent kazısının, prehistorik kazılarda izlenen yöntemler hassaslığında yapılması gerektiğini görerek başladım.

Bilimsel potansiyel aynıdır; klasik kazıda çok daha geniş bir yelpazede kanıtlarla uğraşırız. Ancak aslında klasik ve prehistorik kazılarda amaç aynı olmalıdır; yani, iklim değişiklikleri, bitki örtüsü, erozyon süreci, tarım ve hayvancılık pratiklerindeki değişimler ile tüketim ve yemek hazırlama gelenekleri gibi konular hakkında kanıtlar toplamalıyız. Bağlamı oluşturan bu unsurlar olmadan bir arkeolojik alanı yorumlamak ve tümüyle anlamak mümkün değildir. Bu unsurlar, kullanım ve yerleşimin başlangıcından en parlak günlerine ve terk ediliş sürecine kadar her şeyi etkiler. Belki biz bir tür öncü olduk bu yaklaşımda, en azından Klasik Arkeolojide. Ama şimdi ne mutlu ki, giderek daha çok sayıda klasik kazı projesi aynı metodoloji ile çalışmakta.

Bu bakımdan, aynı veya yakın alanlarda çalışan projeler arasında daha yakın işbirliği ve imkân paylaşımı olmalıdır. Her kazı projesi polen analizleri ve çökelti süreçleri incelemeleri için sondajlara veya arkeozooloji çalışmalarına fon bulamayabilir. Bizim projemizde bugüne dek bu çalışmalar için harcamalar milyonları bulmuştur. Örneğin suda yüzdürme metodu, *floatation* çok ucuz ve basit bir yöntemdir, suyu bile geri kullanır. En küçük fauna ve makrobotanik kalıntıları bu yolla toplamak mümkündür. Bunu her kazının yapmaya çalışması gerekir. Sonuçları ise sadece nelerin yendiğini bulmakla sınırlı değildir. Mesela birdenbire belli katmanların toprağında rastlanmaya başlanan ve giderek çoğalan ayırık otları tohumları, kent yerleşiminin nasıl belli dönemlerde bakımsız kaldığını kanıtlayabilir.

Hem arkeozooloji hem de tüm çevre bilimleri, daha geniş bir alanda, karşılaştırılabilir malzeme arayışı için neredeyse yalvarır durumdadır. Zaten ancak bu karşılaştırmalarla güvenilir sonuçlar elde edilebilir ve ortak eğilimler belirlenebilir. Bu nedenle, farklı disiplinlerde çalışan proje uzmanlarının, bu tür çalışmalara bütçesi olmayan küçük proje buluntularını, gönüllü olarak incelemelerine izin vermek gerekir. Her iki taraf da bu işbirliğinden yararlanır. Hem veri kaybı olmaz hem de bölgesel ölçekte hayvancılık, bitki örtüsü ve iklim değişiklikleri belgelenir.

Yüzey araştırmaları da aynı bölgede çalışsalar da birbirlerini rakip olarak görmemelidir. Bu noktada Genel Müdürlüğün son yönetmeliği ile ilgili bir notum var:

“Yüzey araştırmalarında, yüzeydeki tüm arkeolojik buluntular toplanmıyor. Aslında taradığımız yüzeyin yüzde beşinden buluntu topluyoruz. Surveylerde buluntu toplanmasına izin verilmezse, bölgesel yerleşim ve arazi kullanım tarihi belirlenemez. Bu tarih bağlamı olmadan kazıları da yorumlamak mümkün değildir. Yakın bölgelerde çalışan araştırmacıların verilerini paylaşması ve malzeme kültürü kalıntılarını bölgesel ve bölgeler üstü ölçekte karşılaştırması gerekir.”

Anadolu dünyada her zaman çok önemli belki de en önemli kültürel kesişim noktasıdır. Sadece insanlar için değil, hayvanlar ve bitki türleri için de bu böyledir. Bu ülkenin aynı rolü fikir ve arkeolojik malzeme paylaşımında da göstermesi gereklidir. Arkeolojideki tüm yenilikler, büyük uluslararası tartışmalar sonucunda ortaya çıkar. Türkiye çok zengin olan kültürel mirasıyla bunda çok önemli bir rol oynayabilir.

Herhangi bir büyük antik kentin tamamıyla kazılıp bitirilmesi mümkün değildir. Arkeoloji, yeni analitik tekniklerin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Pozitif bilimlere ve uygulamalı bilimlere çok farklı analiz malzemesi sunar. Bu nedenle bir arazinin büyük kısımlarının bugün ellenmeden bırakılması daha iyidir. Gerçekten de yeni bilimsel yaklaşımlar geliştikçe, bugün belki varlığını dahi bilmediğimiz kanıtların gelecekte çalışılması mümkün olacaktır. Bu analiz teknikleri, giderek çok daha küçük ebatla örneklerle ve tahribatsız tekniklere dönüşür. Artık idarecilerin analiz sırasında eser üzerinde tahribat oluşmasından çekinmesine gerek kalmamıştır. Pek çok analiz de, arazide yerinde yapılabilmektedir (taşınır ZRF cihazları gibi).

Bu nedenle arkeologlar çalışmalarına katabildikleri kadar çok disiplinden uzman katmalı ve özellikle buna fonu yeten büyük projeler, imkânı kısıtlı projelere destek olmalıdır. Bu disiplinleri belirli sorulara cevap vermek için sonradan ekibinize almak değil, baştan projenizi farklı disiplinlerle birlikte tasarlamamız gerekir. Artık *bio-* ve *jeo-* arkeoloji hepinizin yakından çalıştığı disiplinler ama sosyal bilimlerden ortaklarla da, örneğin ekonomistler, sosyologlarla da birlikte çalışmak, günümüz toplumuna bakarak geçmiş yorumlamaya yardım edecektir.

Ekiplerinizi yalnızca kendi ülkenizle sınırlı da tutmayın. Bilgi ve bilim bir millete veya kuruma ait değildir. Tüm insanlığın bilim camiasına aittir. Bir başka önemli tavsiyem buluntuları nasıl korumak gerektiği ile ilgilidir. Bir eseri veya yapıyı açığa çıkartmakla onun sonunu hazırlamadığınızdan emin olunuz. Her buluntu, ne ölçekte olursa olsun, geçmiş toplumların malzeme kültürünü anlamaya yarayacak bir kanıttır. Bu nedenle küçük buluntular depoya kaldırılmadan önce konservatörler tarafından gerekli uygulamadan geçmelidir.

Bir alanı kazmak, bir zamanlar bir çatı altında ve sıvayla, taşla kaplı korunmuş iç duvarları aniden açığa çıkarır, böylelikle buluntu yıl boyunca önemli ısı ve nem değişikliklerine ve iklim koşullarına maruz kalır. Donma-çözülme döngülerinin de sonunda bu duvarları kaybetmeniz kaçınılmaz hale gelir. Bitki kökleri de bu tahribata katkı sağlar.

Bu nedenle de bir kazının mutlaka konservatörlere ihtiyacı vardır. Bu konservatörlerin hemen yerli ustaları yetiştirmesi ve basit malzemelerle çözümler bulması gerekir. Taş için en iyi koruma yöntemi onu özgün konumuna koymaktır. Ama unutmayın ki hiçbir antik taş mükemmel yontulmamıştır; her taş etrafındaki taşa alıştırmıştır. Anastylis yapılırken, taşları mutlaka özgün yerinde kullanmanız gerekir. Bu da, daha kazılar sırasında çok dikkatli bir grafik ve fotografik belgeleme gerektirir. Anastylis sırasında taşın tahmini yeri bazen defalarca denenerek bulunur.

Sagalassos projesi sık sık konservasyon ve anastylisin başarılı örnekleriyle anılır. Yalnız tüm karar makamlarından anastylisin uzun bir süreç olduğunu unutmamalarını önemle rica ederim çünkü bu işlem parçaların çok ciddi bir şekilde çalışılmasını gerektirir.

Bir anıtı yeniden tüm ihtişamıyla ayakta görmek, hatta özgün işlevini kazandırmak harikadır. Ama unutmayın ki küçük Hellenistik Çeşme'nin kazısı, yeniden inşası

ve işlevinin kazandırılması yedi yıl; Heroon'un kazısı ve anastylisi 10 yıl; Antoninler Çeşmesi'nin 13 yıl sürmüştür. Yapı taşlarının ciddi bir ön çalışması yapılmazsa, taşlar özgün konumlarında kullanılmazsa, eksik kısımlar uygun özgün malzeme ile tamamlanmazsa; bunlara anastylis değil çarçabuk yapılmış rekonstrüksiyon denir. Kültür mirasına katkı değil, tahribat olur. Bugün arkeolojinin sadece artan sayıda turist çekmekten çok daha büyük bir potansiyeli vardır. Faaliyetlerimiz kamu parasıyla gerçekleşir. Bu yüzden alanlarımızı ulaştır hale getirmek ve doğru bilgilerle donatmak görevimizdir. Bununla birlikte tıpkı antik toplumlarda olduğu gibi, iyi bir alan yönetimi, toplumun tam içinden doğmalıdır. Bütün bölge için tüm paydaşların katıldığı, karar mercileriyle birlikte yürütülen sürdürülebilir kalkınma planlamaları başarılı olur.

Bu yüzden, ören yerlerinin çevre düzenlemeleri yapılmalı, ekolojik çekimler yaratılmalı ve yerel gastronomi öne çıkarılmalıdır; ki bunlar Türkiye'nin çok önemli kültürel zenginlikleridir.

Bu sözler, yaklaşık yarım asırlık tecrübelerini yeni başlayan arkeologlarla paylaşmak isteyen ve emekli olmak üzere olan birinin düşünceleriydi.

Sabırımız için teşekkür ederim.

Kitap Tanıtımları

Karagöz, Ş., *Kleinasiatisch-gräko-persische Kunstwerke im Archäologischen Museum von Istanbul. Istanbul Forschungen Bd. 54, 2013, 186 s., 299 Siyah-Beyaz Fotoğraf., Kaynakça ve Kısaltmalar 20 s., Eser Listesi 4 s., Türkçe Özet 4 s.*

Yazar'ın, 1992 yılında Viyana Üniversitesi Klasik Arkeoloji Enstitüsü'nde kabul edilen aynı isimli tezi, Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesinin *Istanbul Forschungen* yayın serisinin 54 bandı olarak yayımlanmıştır.

Kitap, içindekiler listesi ile başlamakta, doktora tez Danışmanı Prof. Dr. Jürgen Borchhardt'ın sunumu, yazara ait Almanca ve Türkçe önsözün ardından, giriş bölümü ile devam etmektedir. Giriş bölümünde konu genel hatları ile tanıtılmış, araştırmacının konuyu incelemesinden önce bu alanla ilgili

yapılmış çalışmalar genel bir araştırma tarihçesi kapsamında ele alınmıştır. Aynı başlık altında Küçük Asya'da Pers Egemenliği ve tarihçesi ana başlıkları ile kısaca özetlenmiş, İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Anadolu-Pers Sanatı'na ait eserlerin buluntu yerleri hakkında bilgiler aktarılmıştır. Bu yerleşim yerleri; Sardes Nekropolü, Daskyleion (Ergili) eserleri, Nymphaion (Kemalpaşa), Trakya'da Karakoç ve Erikli Tümülüsleri ve diğer arkeolojik buluntu yerleridir. Bölümün kapanışında yazar araştırma kapsamındaki eserlerin nasıl incelendiği hakkında kısa bir bilgi vermektedir.

Bu kapsamda (A) Daskyleion Anıtsal Eserleri, (B) Sardes Vezirhan Stelleri, (C) Metal Sanatı, (D) Seramik, (E) Glyptik, (F) Takı olmak üzere altı farklı alt başlıkta eserlerin inceleneceği belirtilmiştir.

Anatalitik Kısım diye adlandırılan bölümde Daskyleion'un anıtsal sanatı ele alınmıştır. Bu bağlamda da ilk örnek olarak İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde bulunan birçok parçanın çizimlerinin birleştirilmesi ile oluşturulan anıtsal mezar yapısı irdelenmiştir. Greko-Pers Sanatının eşsiz bir örneği olarak nitelendirilebilecek anıt, arkeoloji dünyası için önemli bir eserdir. Bu kısmın devamında Daskyleion'da bulunmuş ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenen/korunan eserlerin katalog şeklinde tanımlamaları ve değerlendirmeleri yer almaktadır. Daha sonra Toreutik (Metal Sanatı) ile ilgili Batı Anadolu'daki merkezlerde ele geçmiş, Greko-Pers Sanatı çerçevesinde değerlendirilebilecek müze koleksiyonundaki eserler, yine katalog şeklinde değerlendirmeleri ile birlikte ele alınmıştır. Keramik bölümünde Trakya'dan bir omphalos'lu kâse ele alınmıştır. Glyptik kısmında öncelikle araştırma tarihçesi üzerinde durulmuş, ardından Sardes Merkezi ve Pers Saray stili özetlenmiş, son olarak da Anadolu Greko-Pers Sanatı'ndaki stil üzerine değerlendirme yapılmıştır. Bu kısımda, özellikle Sardes eserleri üzerine derinlemesine bir inceleme yapılmıştır. Mücevher kısmında Sardes başta olmak üzere değerli madenlerden imal edilmiş ziynet eşyaları tanıtılarak incelenmiştir. Bölümün sonunda kısa bir özet yer almaktadır.

Kitabın katalog bölümü, yayında incelenen tüm eserleri içeren altı başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar: (A) Daskyleion Anıtsal Eserleri, (B) Sardes Vezirhan Stelleri, (C) Metal Sanatı, (D) Seramik, (E) Glyptik, (F) Takı'dır. Bu bölümde her bir eser ölçü, envanter numarası, cins, boyut, kısa açıklama ve yayın bilgileri ile tanıtılmaktadır.

Katalogun ardından kaynakça yer alır. Kaynakçada neredeyse günümüze kadar Greko-Pers Sanatı üzerine çalışma yapmış tüm bilim adamlarının yayımları soyadına göre alfabetik sıra ile verilmiştir. Konu üzerine araştırma yapacak kişiler için yol gösterici niteliktedir.

Kaynakçanın ardından katalogda yer alan eserlerin katalog ve envanter numaralarının, resim ve buluntu yerlerinin tablo halinde sunumu yer almaktadır. Ardından kısa bir Türkçe özet eklenmiştir. Kitabın en sonunda ise fotoğrafların ait olduğu kişi, kurum ve kuruluşların bilgisine yer verilmiştir.

“Kleinasiatisch-gräko-persische Kunstwerke im Archäologischen Museum von Istanbul” başlıklı kitap, Türkiye Coğrafyası içerisinde yer alan ve Greko-Pers Sanatı olarak bilinen Anadolu'nun Pers Egemenliği Dönemi'ndeki sanatına ait İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunan eserlerin tanıtımı, incelenmesi ve değerlendirilmesi açısından eşsiz bir kaynak niteliğindedir. Araştırmacı, sanatı kendi içerisine kapalı değil aynı zamanda Pers Kraliyet Sanatı ve Yunan Sanatı etkilerini de göz önünde bulundurarak

değerlendirmiştir. Böylesi bir değerlendirme bir yandan Greko-Pers Sanatı'na yeni bir bakış açısı kazandırırken, diğer yandan Pers Sanatı'nın Anadolu Sanatı'na etkileri ve katkıları hakkında bilgiler sunmuştur. Aynı zamanda kapsamlı kaynakçası ile bu konu üzerinde çalışma yapacak kişilere yol gösterir niteliktedir. Kitap, arkeoloji kaynakçası içerisinde önemli bir yere sahip olacağı gibi, konu üzerindeki kısıtlı yayınlara da bir katkı sağlamaktadır.

Hüseyin Sabri Alanyalı

Temür, A., *Greko Sanatında Karışık Yaratıklar, Gece Kitaplığı, Yason Yayınevi, Ankara, 2014. 399 sayfa, 500 katalog, 500 resim, 1 çizim.*

Antik Çağ insanının hayallerinin, korkularının veya soyut kavramların kişileştirilmiş biçimi olarak ortaya çıkan karışık yaratıklar, Grek tasvir sanatında tanrı ve tanrıçalardan sonra en çok karşılaşılan betimlerdir. Grek dini içerisinde kendine özgü bir mitolojik kompozisyon içinde değerlendirilen bu yaratıklar çoğu zaman göz ardı edilerek sadece kişisel yönden ele alınırlar. Oysaki tanrılara ve tanrıçalara yüklenen anlamlar, yaratıklar için de geçerlidir ve çoğu zaman, bir tabiat olayının kişileştirilmesi veya insanların iyi ya da kötü taraflarının bir yansıması olarak karşımıza çıkarlar. Bu yaratıkların Grek sanatı içindeki kullanım amacını ve ona yüklenen anlamını bilmek, Antik Çağ insanının düşünce yapısını ve bunun sonucu olarak ortaya koyduğu eserleri anlamamızı sağlaması açısından oldukça önemlidir.

Kitap, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2009 yılında yapılan “Grek Sanatında Karışık Yaratıklar” adlı doktora tezinin tıpkı basımıdır. Kitapta, Antik Çağ insanının inanç sisteminde önemli bir yere sahip olan ve Grek sanatında da sıkça tasvir edilen karışık yaratıklar konusu ele alınmış, bu yaratıkların köken, gelişim ve işlevleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Mısır ve Mezopotamya sanatlarında ortaya çıkan, MÖ 4. binden itibaren sıkça tasvir edilmeye başlanan bu karışık yaratıkların Yunanistan'a aktarılmasını ele alan kitapta, bu uzun süreci sistemli bir şekilde yansıtabilmek için bölümlere yer verilmiştir. Bölümler kendi içinde ve Grek Sanatı'nda Karışık Yaratıklar başlığı altında ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir.

“Birinci Bölüm: Giriş” ana başlığı altında, “Amaç, Kapsam ve Yöntem”, “Araştırmalar” ve “Karışık Yaratıkların Ortaya Çıkışı ve Kullanım Biçimleri” gibi alt başlıklar bulunmaktadır. Yazar bu bölümde kitabı hazırlamasının amacı, neyi kapsadığı ve nasıl bir yöntem uygulandığı anlatılmıştır. En erken C. Smith'in 1892 yılında yaptığı çalışmadan günümüze kadar yapılan bütün araştırmalara değinilmiştir. Ancak söz konusu araştırmaların hiçbiri tüm yaratıkları kapsayan

bir çalışma yapmamıştır, genellikle bir veya iki yaratığı kapsayacak şekilde ele alınmıştır. Karışık yaratıklar olarak adlandırılan varlıkların, Tanrı fikrinin oluşturulması ile insanlar arasında oluşan boşluğu doldurmasıyla ortaya çıktığı, kimi zaman tanrıların emirlerini uyguladığı, kimi zaman tanrıların işlevini yerine getirdikleri, kimi zaman tanrıların, insanların veya kutsal mekânların koruyuculuğunu üstlendiği, kimi zaman da insanlar ile ruhlar âlemi arasında aracı rolü üstlenirler. Zaman zaman da insanların korkuları ve ulaşmak istedikleri hayallerinin bir sonucu olarak ortaya çıktıklarından bahsedilmiştir.

“İkinci Bölüm: Grek Sanatında Karışık Yaratıklar” ana başlığı altında “Gorgo”, “Grifon”, “Hippalektryon”, “Hippokamos”, “Kentauros”, “Khimaira”, “Mino-tauros”, “Pan”, “Pegasos”, “Satyr”, “Sfenks”, “Siren”, “Skylia”, “Triton” ve “Typhon” gibi alt başlıklar bulunmaktadır. Bunlar da “Adı, Mitolojisi”, “Kökeni ve İşlevi” ve “Tasvirleri” şeklinde detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

“Üçüncü Bölüm” içerisinde Sonuç, Sözlük, Kaynakça, Katalog, Çizim ve Resimler, Özgeçmiş gibi alt başlıklar bulunmaktadır.

Sonuç bölümünde, MÖ 1. binlere kadar inen Grek Sanatı’nın en çok geliştiği dönem olan MÖ 8.-7. yy’larda Greklerin doğu kültürleri ile ticari ilişkilerinin yoğun bir şekilde yaşandığı dönemdir. Grekler bu dönemde doğu sanatına özgü birçok şeyi ve karışık yaratıkları kendi sanatlarına aktarmışlardır. Doğru sanatlarından aktarılan bu yaratıkların bir kısmı (Sfenks, Grifon, Siren gibi) sadece şekilsel olarak değil, benzer işlevleriyle de kullanılırken, birçok yaratığın Grek mitolojisine özgü bir kompozisyona dâhil edilip çok farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Köken olarak doğuya giden ama Grekli sanatçıların ekleme ve geliştirmeleri ile Grek Sanatı’na mal edilen bir tasvir biçimi ortaya çıkmıştır. Ancak bu yaratıkların kökenleri araştırılmadan doğrudan Grek Sanatı’na mal edilmesi medeniyetin beşiği

olan doğu kültürlerini yok saymak anlamına geldiği vurgulanmıştır.

Tanıtığımız kitapta hangi yaratığın ne zaman ve ne şekilde Grek Sanatı’na girdiği, nasıl bir gelişim ortaya koyduğu, işlevleri ve tasvirleri anlatılmıştır. Konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak çok sayıda fotoğraf ile kitap, görselliği ön plana çıkartılarak hazırlanmıştır. Diğer bir özelliği ise geniş bir tarihsel süreci okuyucuya; yalın bir dil, okunabilir boyut ve uygun başlıklarla sunmasıdır. Kitapta, hevesli bilim adamlarına olduğu kadar, mitolojiye ilgi duyan amatör kişilere de bilgiler hazırlanmıştır. Bu özellikler, tanıtmaya çalıştığımız bu kitabı tüm yayınlar içerisinde biraz daha özel kılmaktadır.

Davut Yiğitpaşa

Arkeoloji Dünyasından

Arkeoloji Camiasının Acı Kaybı

Kültepe-Kaniş Kazıları Onursal Başkanı Hocamız Prof. Dr. Kutlu Emre, 25 Aralık 2014 tarihinde bizleri derin acılar içinde bırakarak aramızdan ayrıldı.

1932 yılında Konya’da doğan Emre, 1958 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Protohistorya ve Önasya Medeniyetleri Kürsüsü Asistanı olarak meslek hayatına adım atmıştır. Emre, 1962 yılında Prof. Dr. Tahsin Özgüç danışmanlığında hazırladığı “Asur Kolonileri Devrinde Orta Anadolu’nun Yerli Seramiği” adlı teziyle doktor unvanını almıştır. 1970 yılında “Anadolu Kurşun Figürinleri ve Taş Kalıpları” başlıklı tezini başarıyla savunarak Doçent unvanını alan hocamız, 1979 yılında “Yanarlar: Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı” isimli takdim tezi ile Profesör olmuştur.

Hocamız Prof.Dr. Kutlu Emre, Prof.Dr. Tahsin Özgüç başkanlığındaki Kültepe, Altın-tepe, Maşathöyük, Hanözü, Kululu, Kazankaya, Prof.Dr. Nimet Özgüç başkanlığındaki Achemhöyük ve Prof.Dr. R. Hachmann başkanlığındaki Kamid el-Loz kazılarında heyet üyesi olarak görev almıştır. Katıldığı çok sayıdaki kazıların yanı sıra Emre, kendi başkanlığı altında Yanarlar, Sultanhanı, Yassıdağ, Hanözü ve Karakuyu kazılarıyla, Doğu Kapadokya Araştırma projesini yürütmüştür.

1967-1969 yılları arasında Alexander von Humboldt Vakfı burslusu olarak Almanya’da Saarbrücken Üniversitesi’nde inceleme ve araştırma faaliyetlerinde bulunmak üzere görevlendirilmiştir. Hocamız, daha sonra 1973 yılında Mainz Bilimler Akademisi’nde, 1987 ve 2007 yıllarında Tokyo ve Okayama’da Önasya Arkeolojisi alanında konferanslar vermiştir.

Ülkemizde gerçekleştirdiği çeşitli bilimsel çalışmaların yanı sıra, 1986 yılında Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı tarafından, KKTC’de gerçekleştirilecek arkeolojik araştırmalarda danışman olarak da görevlendirilmiştir.

Alman Arkeoloji Enstitüsü Muhabir Üyesi ve Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Asil Üyesi olan Prof. Dr. Kutlu Emre, başta Eski Tunç Çağı, Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Hitit Arkeolojisi alanında olmak üzere Türkçe ve çeşitli yabancı dillerde çok sayıda kitabı ve makalesi yayınlanmıştır.

Hocaları Prof.Dr. Tahsin ve Prof.Dr. Nimet Özgüç ekolünün en önemli temsilcisi olan Prof. Dr. Kutlu Emre, hocaları gibi “Büyük Atatürk’ün özlemine duyduğu, yetkin bir bilim insanı olarak” onun ideallerinin peşinden koşmuştur.

Prof. Dr. Tahsin Özgüç’ün vefatından sonra, öğrenciliğinden bu yana devam ettiği Kültepe kazılarını ve Kayseri Arkeolojik Yüzeysel Araştırması Projesi’ni yürütmüştür. İlerleyen yaşına rağmen vefat ettiği tarihe kadar, kazı alanındaki enerjisi, sabrı ve Kültepe aşkı hiç eksilmeyen hocamıza tanrıdan rahmet, sevdiklerine, ailesine ve geride bıraktığı biz öğrencilerine sabır dilerim.

Mekânı cennet olsun.

Fikri Kulakoğlu

Yeni Araştırmaların Işığında Batı ve Orta Anadolu Erken Tunç Çağı Kronolojisinin Güncel Bir Değerlendirmesi (Bilecik / 28-29 Nisan 2014)

Prof. Dr. Turan Efe başkanlığında 2011 yılında kurulan ve bu yıl ilk mezunlarını verecek olan Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, 28-29 Nisan 2014 tarihleri arasında “Yeni Araştırmaların Işığında Batı ve Orta Anadolu Erken Tunç Çağı Kronolojisinin Güncel Bir Değerlendirmesi” başlıklı bir çalıştay düzenleyerek, ilk ulusal etkinliğini gerçekleştirmiştir. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinin yanı sıra, Ankara, Ege, Dumlupınar, Çukurova ve Pamukkale Üniversitelerinin Arkeoloji Bölümlerinden çok sayıda bilim insanının katıldığı çalıştayda, Batı Anadolu’da MÖ 3. binyıla ait kronolojik sorunlar tartışılmıştır.

Çalıştayda, Prof. Dr. Turan Efe’nin Batı Anadolu’da söz konusu döneme ilişkin sorunları ve bunların çözüm önerilerini dile getirdiği açılış konuşmasının ardından, Prof. Dr. Eşref Abay başkanlığında yapılan 1. oturumda ilk olarak kürsüye çıkan Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu, “MÖ 3. Binyıl’da Kültepe” başlıklı

Çalıştayda bölge kronolojisi üzerinde değerlendirmeler yapıldı

bildirisiyle yeni dönem Kültepe kazıları hakkında, özellikle çanak çömleğin gelişimi ile ilgili oldukça ayrıntılı bilgileri dinleyicilerle paylaştı. Aynı oturumda ikinci ve üçüncü konuşmaları gerçekleştiren Yrd. Doç. Dr. Deniz Sarı ve Yrd. Doç. Dr. Murat Türkteki, Küllüoba çanak çömleği ve tarihlendirilmesi ile ilgili bilgiler verdi.

Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu başkanlığındaki 2. oturumda ilk olarak Dr. Fatma Şahin tarafından “Küllüoba Geç ETÇ III Dönemi” başlığı altında, Küllüoba’nın Orta Tunç Çağı’na Geçiş Dönemi çanak çömleği tanıtıldı. Bu oturumun ikinci konuşmacısı olan Prof. Dr. Nejat Bilgen, “Seyitömer Erken Tunç Çağı Bulguları” başlıklı bildirisinde Kütahya’daki Seyitömer kurtarma kazılarının genel sonuçları üzerinde durdu.

Prof. Dr. Nejat Bilgen’in başkanlığındaki 3. Oturumda Öğr. Gör. Umay Oğuzhanoglu, “Laodikeia Erken Tunç Çağı Yerleşmesi” konulu bildirisinde, Denizli’deki Laodikeia Antik Kentinde ortaya çıkarılan MÖ 3. Binyıl’a ait yeni kazı sonuçlarını dile getirdi. Yrd. Doç. Dr. Fulya Dedeoğlu ile “Erken Tunç Çağı’nda Yukarı Menderes Havzası” isimli ortak bildirisini sunan Prof. Dr. Eşref Abay’ın arkasından, çalıştayın son konuşmasında Doç. Dr. Vasıf Şahoğlu, “MÖ 3. Binyıl’da İzmir Bölgesi” başlıklı sunumunda Liman Tepe, Bakla Tepe ve kazı başkanlığını yaptığı Bağlararası kazıları hakkında genel bilgiler verdi.

Bildirilerin sunulmasının ardından konuşmacılar, dinleyicilerden gelen soruları cevapladı ve çalıştayın ana konusunu oluşturan bölge kronolojisinin sorunları tartışılarak çeşitli değerlendirmelerde bulunuldu. Daha sonra, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümü laboratuvarında, incelenmek üzere üniversitemizde muhafaza edilen Küllüoba çanak çömleği kronolojik olarak tanıtıldı. Burada katılımcılar, MÖ 3. binyıl Anadolu çanak çömleğinin yöresel özellikleri ve kronolojik sorunları ile ilgili bilgi alışverişinde bulundular. Çalıştayın ikinci gününde ise Eskişehir Eti Arkeoloji Müzesi ve Seyitömer kazısını ziyaret edildi.

Herşeyden önce, Çalıştay kapsamında katılımcılar bölge çanak çömleğini yakından tanıma imkânı bulmuşlar ve dönemin kronolojik sorunlarını yeni araştırmaların ışığında tekrar ele almışlardır. Çalıştayın -her sene bir başka üniversitede düzenlenmek üzere sürdürülmesi hususunda görüş birliğine varılmış; bu çerçevede ikinci çalıştayın 2015 yılında İzmir-Urta’da yapılması planlanmıştır.

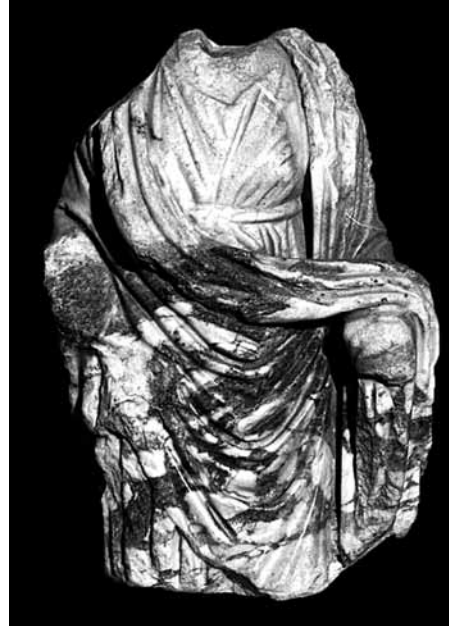
Erkan Fidan

İzmir’de Arkeolojik Bir Seminer Dizisi: Anadolu’da Roma Dönemi Heykeltıraşlık Sanatı

Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ), Ege Bölgesi Kültür Varlıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EKVAM) 11 Kasım-15 Aralık 2014 tarihleri arasında İzmir Fransız Kültür Merkezi’nde toplam altı adet arkeolojik konferanstan oluşan bir seminer dizisi düzenlemiştir. “Anadolu Roma Dönemi Heykeltıraşlık Sanatı Seminerleri” başlığını taşıyan bu etkinliğin amacı Dokuz Eylül Üniversitesi çatısı altında hazırlanmakta olan, Roma Dönemi heykeltıraşlık sanatı konusundaki lisansüstü tez çalışmalarının bilimsel bir dizin içinde tartışmaya açılmasıdır. Bu tez çalışmaları Anadolu’nun güneyinde bulunan müzelerin Roma Dönemi heykel koleksiyonlarının değerlendirilmesinde yoğunlaşmıştır.

Son yıllarda Anadolu’nun özellikle Roma Dönemi taş heykeltıraşlık sanatı mercek altına alınmaya başlandı. Bu konudaki ilk iki etkinlik İtalya-Lecce’de Mayıs 2007’de toplanıp, ABD’de 2011’de Prof. Francesco D’Andria ve Ilaria Romeo editörlüğünce yayımlanan heykel sempozyumu ile Ekim 2013’de Selçuk’ta toplanan ve Dr. Maria Aurenhammer tarafından organize edilen İkinci Anadolu Roma Dönemi Heykeltıraşlık Sanatı Sempozyumu idi. 9-10 Ekim 2014 tarihlerinde Fransa’nın Besançon kentinde bulunan Université de Franche-Comté’deki “Institut des sciences et techniques de l’Antiquité” adlı kurumda Sophie Montel organizatörlüğünde üçüncü bir Anadolu Greko-Romen heykeltıraşlığı kolokyumu düzenlendi. Besançon’daki bu toplantıya özellikle Fransa’dan çok sayıda konunun önde gelen isimleri katıldı. Aslında Anadolu Greko-Romen koroplastik ve bronz sanatları konusunda tarafımızdan İzmir’de 2007 ve 2011 yıllarında iki büyük sempozyum düzenlenmişti; ancak taş heykel kapsama alanı olarak çok daha farklı çalışma alanıdır. İzmir seminerleri daha önceki bu üç büyük sempozyumun bir devamı niteliği taşımakta idi. Ayrıca son yıllarda Prof. Dr. Serra Durugönül gibi araştırmacıların yayımladıkları Silifke ile İzmir Tarih ve Sanat Müzeleri heykel katalogları bizim İzmir’deki teşebbüsümüzü

İzmir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmekte olan Mylasa buluntusu mermer bir İsis rahibesi büstü; İÖ 2. yy (E. Laftı, 2014)

Tarsus Müzesi'nde sergilenmekte olan mermer bir Hygeia torsosu; İS 2. yy; env. no. 981-1-11 (E. Laftı, 2014)

cesaretlendirmiştir. Seminer dizimizin konferansları ve içerikleri şöyledir:

1- 11 Kasım 2014: Dr. Evrim Güven (Lyon III-Bilkent), Antiocheia (Antakya) Stelleri:

Bu çalışma Antakya ve çevresindeki Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemleri taş mezar stellerini incelemektedir. Sayısı 300'den fazla olan bu mezar ve adak stelleri koleksiyonunu oluştururken nasıl bir yöntem izlendiği ve temsili değeri olan bu eşantiyonun esas nitelikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmada bu koleksiyonun yöredeki diğer buluntulara göre önemi değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında stellerin yakın tarihi, "Inscriptions grecques et latines de Syrie"de yayımlananlar, Antiocheia ad Orontes'deki Princeton Üniversitesi kazıları ve ABD'deki koleksiyonları, Prof. Dr. Aslı Saraçoğlu'nun doktora tezi kapsamında inceledikleri örneklerle Prof. Dr. Ergün Laflı ve Dr. Jutta Meischner'in araştırmalarındaki parçalar bir corpus içinde bir araya derlenmeye çalışılmıştır. Steller özellikle ikonografik ve epigrafik olarak irdelelenip, bütüncül bir katalog yaratılmaya çalışılmıştır.

2-11 Kasım 2014: Sevinç Güven (DEÜ), İzmir Arkeoloji Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri Kataloğu I: Kadın Heykelleri ve Heykelcikleri:

Sevinç Güven İzmir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmekte olan 50'den fazla taş ve birkaç bronz ile pişmiş toprak kadın heykeli ve heykelciğini incelemiştir. Birkaç örnek dışında tüm örnekler Hellenistik ve özellikle Roma İmparatorluk Çağı'na aittir. Eserler genelde İzmir ve Batı Anadolu kökenlidir. (**resim 1** mümkünse metnin bu kısmına gelsin lütfen) Çoğunun yayını çoktan yapılmış olsa da, toplu olarak değerlendirilen bir çalışma yayınlanmamıştır. Güven tezinde özellikle pudicitia'lar üzerinde durmaktadır.

İzmir Arkeoloji Müzesi bu konuda Akdeniz'de belki de türünün en zengin koleksiyonlarından birine sahiptir. Yerel atölyelerde yontuldukları anlaşılan bu eserlerin çoğu mezar heykeltıraşlığı kapsamında değerlendirilmelidir. Bu koleksiyon ayrıca Roma Dönemi Batı Anadolu'sunda Yunan kadınının günlük yaşantısını yansıtan çok ayrıntılı işçilikli örneklerle sahiptir.

3- 27 Kasım 2014: Arkeolog Emel Torum (DEÜ), Tarsus Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri:

Bu seminerde Antik dönemde "Kilikia" olarak adlandırılan Akdeniz'in doğusunda, Alanya ile İskenderun arasındaki kıyısız bölgenin başkenti olan Tarsus'daki yerel müzenin koleksiyonunda bulunan Arkaik, Hellenistik, Roma İmparatorluk ve Bizans Devirlerine ait (İÖ 6. yy'dan İS 12. yy'a değin) heykeltıraşlık eserleri ve taş cinsleri tanıtılmıştır. Emel Torum çalışmasında 56 adet taş heykeltıraşlık eserini incelemektedir. Aslında bu eserlerin yarıya yakın bir kısmı 1997 yılında Prof. Dr. Ayşe Çalık Ross'un doktora tezi kapsamında değerlendirilmiştir; ancak yine de bu çok değerli tezin yayını bir türlü gerçekleştirilememiştir. Çalışma kapsamındaki eserlerin büyük bir çoğunluğu Tarsus ya da Kilikia'nın diğer kısımlarından müzeye intikal etmiştir. Eserler arasında 40 kadarı İS 1. ile 4. yy'lar arası Roma İmparatorluk Çağı'na aittir ki bu devir Tarsus için bir altın çağdır. (**resim 2** mümkünse metnin bu kısmına gelsin lütfen) Araştırma kapsamında heykeltıraşlık eserlerinin ayrıntılı tanıtımı ve tarihlendirme ön planda tutulmuştur. Bu koleksiyondaki heykeltıraşlık grupları şunlardır: Heykeller, steller, sarkophaglar, figüratif mimari plastik eserler ve diğerleri. Eserler arasında en yoğun grubu oluşturan Roma Dönemi heykelleri gerek porte heykelciliği, gerekse ideal betimlemeler bakımından bölgenin ne

denli zengin olduğunu göstermektedir. Bu seminerdeki en önemli konu ise bu heykellerin taş cinslerinin tartışılması olacaktır. Bazı eserler bölgeye özellikle Phrygia gibi bölgelerden gelmiş olsa da, bazı yontular yereldir; örneğin kolleksiyonda Kıbrıs kökenli kireçtaşı bir Asklepios yontusu bulunmaktadır. Bu çalışma ile Tarsus ve Kilikia'nın özellikle Roma Dönemi heykeltıraşlığına ve başka bazı konulara yeni yorumlar getirilmeye çalışılmıştır.

4- 1 Aralık 2014: Arkeolog Meltem Kaymak (DEÜ), Şanlıurfa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri:

2014'ün Temmuz ayında Oxford Üniversitesi, Doğu Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. Ergün Laflı'nın verdiği konferans çerçevesinde gelişen bu çalışmada Şanlıurfa Müzesi'ndeki Roma ve Erken Bizans Dönemleri heykeltıraşlık eserleri derlenmeye çalışılmış ve bölgedeki "Roma sanatı" konusu karakterize edilmek istenmiştir. Bu kolleksiyon irdelenirken Gaziantep, Kahramanmaraş, Mardin, Diyarbakır, Elazığ ve Kilis Müzelerinde bulunan bazı Roma Dönemi heykeltıraşlık örnekleri bir araya derlenmeye ve birbirlerine ilintilemeye çalışılmıştır. Şanlıurfa Müzesi döneme ait 40'dan fazla kireçtaşı eser barındırmaktadır ve bunların büyük bir çoğunluğu 20. yy'da Zeugma'da bulunup, bu müzeye getirilmiş ve Dr. Jörg Wagner tarafından yayımlanmışlardır.

5- 15 Aralık 2014: Arkeolog Sevgi Çay (DEÜ), Mardin Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri:

Şanlıurfa'ya komşu olan Mardin'de 20'ye yakın kireçtaşı ve mermer Roma ile Erken Bizans Dönemlerine ait heykeltıraşlık örneği vardır. Eserler arasında Dionysos, Aphrodite ya da Tyche gibi mermer heykelcikler, bazı kireçtaşı torsolar ya da Palmyra üslubunu andıran kabartmaların yanında "Yunan" stilinde Süryani dini mimarisine ilişkin mimari plastik örnekler bulunmaktadır. Mardin kolleksiyonu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Roma Dönemi'ndeki konumunu aydınlatmak için bir eşik taşı niteliği taşır.

6- 15 Aralık 2014: Arkeolog Gülistan Yavuz (DEÜ), Anamur Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri:

1970'li ve 80'li yıllarda Kanadalı ve ABD'li araştırmacıların ayrıntılı olarak inceledikleri Anamur'da 1980'lerden beri mevcut olan müze Erdemli Müzesi kapandıktan sonra bu müzeye ait eserler sevk edildiği için karışık bir kolleksiyona sahiptir. Müzede 20'ye yakın heykeltıraşlık örneği mevcuttur ve bunların bir kısmı çoktan yayımlanmıştır. Eserler arasında Asklepios, Eros, pudicitia gibi heykellerin yanında, bazı büstler mevcuttur. Ayrıca adak ve mezar stelleri, sarkophag ve osthokler ile mimari plastik eserler de çalışma kapsamındadır.

Araştırmacıların yaptıkları bu çalışmaları bir an önce yayınlamaları planlanmaktadır. Bazıları 1930'lardan beri var olan bu müzelerin bu denli zengin kolleksiyonlarının bugüne değin sistematik olarak yayımlanmaması şaşılacak bir durumdur ve Türk Arkeolojisi için negatif bir husustur.

Gülseren Kan Şahin – Ergün Laflı

Bir Sütun da Sen Dik Projesine Bir Ödül Daha

2004 yılından beri Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı ile ortaklaşa sürdürülen Perge Antik Kent'inde "Bir Sütun da Sen Dik" projesi Europa Nostra Ödülleri kapsamında "Special Mention of the Jury" sertifikasına layık görüldü.

11 Eylül 2004 tarihinde Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu ve basın mensuplarının katılımıyla gerçekleştirilen tanıtımdan 2012 yılına kadar kentte Macellum ve Kuzey Güney Doğrultulu Sütunlu Caddede 100'den fazla sütun ayağa kaldırıldı. Bağışçıların desteği ile ayağa kaldırılan sütunların kaidelerine yerleştirilen plakette bağışçıların isimleri de ölümsüzleştirilmiş oldu.

Sertifika, 17 Haziran 2014'te Notre Dame de Sion Fransız Lisesi Konferans Salonu'nda gerçekleştirilen Perge Konferansı sonrasında, Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na teslim edildi.

Hasret Toper

International Conference Problems of Early Metal Age Archaeology of Caucasus and Anatolia (19-23 Kasım 2014, Tiflis/Gürcistan)

19-23 Kasım 2014 tarihleri arasında, Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te, Kafkasya ve Anadolu'nun Metal Çağı problemlerinin tartışıldığı Uluslararası bir sempozyum, düzenlendi. Sempozyumda çok sayıda Gürcü arkeolog ve araştırmacının yanı sıra, Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, İtalya ve İsrail'den gelen bilim insanlarının katkılarıyla bölge metalürjisiyle ilgili problemler, yeni veriler ve analitik çalışmalar paylaşıldı.

Sempozyumun ilk günü, Gürcistan Ulusal Müzesi gezisiyle başladı. Öğleden sonraki ilk oturumda sırasıyla Gürcistan Eğitim ve Bilim Bakanı Yardımcısı Giorgi Sharvashidze, Rustavelli Ulusal Bilim Derneği Başkanı Marina Chitashvili, Gürcistan Ulusal Müzesi Genel Müdürü David Lordkipanidze ve Sempozyum Başkanı Goderzi Narimanishvili'nin açılış konuşmaları yer aldı. İkinci oturumda ağırlıklı olarak Kafkasların Erken Bronz Çağ kronolojisi ve problemleri üzerine konuşuldu. İlk günün üçüncü ve son oturumunda Ermenistan'ın Neolitik Dönem yerleşimi olan Aknashen ile Doğu Gürcistan'daki Kura-Aras kültürü, Kura-Aras göçleri ve Berikldeebi yerleşimindeki Bedeni kültürüne ait veriler hakkında sunumlar gerçekleştirildi.

İkinci günün ilk oturumunda Türkiye-Ermenistan sınır bölgesindeki çok önemli bir kazı olan Metsamor hakkında bilgiler paylaşıldı. Ardından Kuzey-Orta Anadolu ve özellikle Amasya Bölgesi'ndeki Erken Bronz Çağ metalürjisi ile ilgili problemlerin ardından Kafkas metalürjisinin başlangıcıyla ilgili önemli veriler sunuldu. İkinci oturumda ise ağırlıklı olarak Kafkasya Neolitik ve Eneolitik yerleşimlerinden elde edilen yeni bulgular ile Van Gölü havzasındaki yeni Erken Bronz Çağ yerleşimleri anlatıldı. Ayrıca bu oturumdaki başka bir bildiri de Kafkaslar ve Toroslar arasındaki bölgedeki Bronz Çağ müzik aletleri, metal eserler üzerindeki betimler ışığında değerlendirildi. Üçüncü oturumun başında Nahçıvan'daki son arkeolojik verilerin ışığında Kura-Aras Kültürü ile ilgili problemler tartışıldı. Ardından M. Işıklı ve G. Altunkaynak'ın hazırladığı bildiri de Güney Kafkasya ve Kuzey-Doğu Anadolu arasındaki ilişkiler, son arkeo-metalürjik verilerden elde edilen analitik sonuçlar ışığında değerlendirildi. Aynı oturumda Kafkaslar ve Yakın Doğu'daki III. Bin metal işçilikleri ile Azerbaycan-Anadolu ilişkileri tartışıldı. Ayrıca bu oturumda M.Cultraro, Kuzey Ege metalürjisini Transkafkasya perspektifinden değerlendirdi. İkinci günün son oturumunda Trialeti Kültürünün kronolojisi

ve Güney Kafkasya'daki Orta Bronz Çağ metal kapları ile ilgili bilgiler paylaşıldı. İkinci gün "Eski Tiflis" gezisi ile tamamlandı.

Üçüncü gün Mtskheta Müze gezisinin ardından Gori kentinde bulunan Prof.Sergi Makalatia Tarih ve Etnografya Müzesine gidildi. Müze gezisinin ardından sempozyumun son oturumu burada gerçekleşti. Çok önemli bir yerleşim olan Gudebertka'dan ele geçen Kura-Aras Kültürüne ait buluntular anlatılarak hemen tüm bilim adamlarının birebir katılımıyla kapsamlı bir tartışma bölümü ile sempozyum sonlandırıldı.

Sempozyumun gerçekleştiği üç gün içerisinde, Bronz Çağlar boyunca, Kafkasya ve Anadolu'daki metalürjik gelişmeler başta olmak üzere, Kura-Aras kültürel sürecinin bölgesel etkileri, mevcut ve olası problemleri, bölgenin önemli kazılarından ele geçen veriler ve yeni yapılan analitik araştırmalar ışığında aydınlatılmaya çalışıldı. Her sunumun sonunda katılımcıların soru ve yorumları ile paylaşılan konular kapsamlı olarak ele alındı ve tartışıldı. Ve bu tartışmalarda ortaya çıkan konular, daha sonra yapılacak yeni bilimsel ortamlarda çözülmek üzere devamı olacak diğer sempozyumların ilk sinyallerini verdi.

Anadolu ve Kafkasya'nın Erken Metal Çağlarının Problemleri başlıklı bu uluslararası sempozyumun bildirileri bir kitap olarak sempozyum öncesi basılmış ve katılımcılara sunulmuştur. Ayrıca bu yayının pdf formatı da önemli akademik internet sitelerinde bilim insanları ile paylaşılmıştır. Oldukça tatmin edici bilimsel boyutunun yanı sıra bu uluslararası sempozyumda Gürcü ev sahiplerinin samimi dostlukları ve olağan üstü ev sahipliği kayda değer hatıralar arasındaki yerini almıştır.

Mehmet Ali Yılmaz

Uluslararası Gençlik ve Kültürel Mirasımız Kongresi

Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ)'nin "Gençlik Haftası" münasebetiyle birlikte düzenledikleri "Gençlik ve Kültürel Mirasımız" konulu uluslararası kongre 15-18 Mayıs 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. OMÜ Atatürk Kongre ve Kültür Merkezinde gerçekleştirilen kongre üç gün sürdü. Yaklaşık iki yüz bilim insanının bildiri sunduğu kongreye yirmi beş kadar da yabancı bilim insanı katıldı. Kongrenin ilk iki gününde sunumlar gerçekleştirilirken üçüncü gününde sosyal program olarak Samsun tanıtım gezisi düzenlendi.

Kongreye başta Samsun Valisi Hüseyin Aksoy, OMÜ Rektörü Prof. Dr. Hüseyin Akan, bazı ilçe belediye başkanları olmak üzere GSB Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürü Prof. Dr. Recep Kaymakcan, MEB Talim Terbiye ve Kurulu Başkanı Prof. Dr. Emin Karip, GSB Eğitim Kültür ve Araştırma Genel Müdür Yardımcısı Hakan Dulkadiroğlu, GSB Kültür Daire Başkanı Feride Bitirim, İl Müdürleri ile çok sayıda öğretim üyesi ve öğrenciler katıldı.

Kongrenin; Gençlik Haftasında, Samsun'da ve OMÜ'nde düzenlenmesi kongreyi daha da anlamlı kılmıştır. Bu kongrenin düzenlenmesiyle gençlik araştırmalarına yer vermek, gençliğin sorunlarına değinmek ve bu konularda çözüm önerileri sunmayı amaçlamıştır. Kongreye yurt içinden ve yurt dışından çok değerli ve alanlarında önemli bilim insanları katılmış ve bildiri sunmuşlardır. Bu bildirimler, ileride uygulanabilecek devlet ya da hükümet politikaları için birer referans kaynak olabilecek niteliktedir. Ayrıca bildirimler en kısa sürede kitap olarak da basılarak uzmanların istifadesine sunulacaktır. Kongrenin son gününde Samsun dışından kongreye katılan konuklara Bandırma Vapuru, Tütün İskelesi, Kent Müzesi, Çakırlar Orman Korusu ve Bafra Kuş Cenneti gezdirildi.

Söz konusu kongrede «Gençlik ve Kültür Eğitimi» konusunda daha çok arkeoloji, sanat tarihi, şehircilik, kültür ve sanat ile ilgili bildirimler sunulmuştur:

Yrd. Doç. Dr. Akın Temür (OMÜ), "Arkeoloji'nin Kültürel Mirasımızın Gençlere Kazandırılmasında Rolü ve Önemi" başlığı altında sunmuştur. Binlerce yıllık bir süreçten süzülerek günümüze kadar gelen kültür mirası insan uygarlığının hafızasının görsel yansımalarıdır. Bunlar sadece günümüz toplumlarının sosyo-ekonomik zenginliklerinin bir göstergesi değildir. Bunlar aynı zamanda genç kuşaklara aktarılması, bunlardan yararlanılmasının sağlanması ve sahip çıkılma bilincinin aşılması gereken önemli değerler bütünüdür. Burada önemli olan geçmişle geleceğin bir bütün olarak değerlendirilmesi, kültür

mirasımızın gençliğe kazandırılarak korunmasının sağlanmasıdır. Bu kazanım sağlanmadığı takdirde kültür varlıkları anlamını yitirip değersizleşecektir. Bu kazanım ise hem sosyal hem de ekonomik bir yönü bulunmaktadır. Sosyal kazanımlarla gençliğin geçmişten alacağı güç ve kuvvetle düşünce ufğunun genişlemesi ve çok şeyler başarabileceği inancının kazanması sağlanabileceği gibi gerek yurt içi gerekse yurt dışı kültür turizmiyle ekonomik yönden bulunduğu coğrafyaya ayrı bir değer katması mümkün olacaktır. Bu bağlamda arkeoloji geçmişle geleceğin buluşma noktasını da önemli bir role sahip bir bilim dalı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca antik tarihçiler Amazonların Samsun/Terme (Thermedon) kenarında Themiskyra adında bir başkentlerinin olduğundan söz ettiği, bunların gerçekten yaşamış mı yoksa bir efsane mi olduğu tartışmalarının bir kenara bırakılıp bu bilginin Samsun şehrinin tanıtımında ne şekilde kullanılabileceği tartışılmıştır. Bir diğer bildiriye Yrd. Doç. Dr. Kemal Özkurt (OMÜ), "Kültürü Oluşturucu ve Taşıyıcı Öge Olarak Sanat" sunmuştur. İnsanla başlayan ve insan hayatının bütününe kuşatan bir alanı ifade eden kültür ve insanın içindeki mükemmellik duygusunu günlük hayatta ürettiği eşyaya yansıtması şeklinde ifade ettiği sanatın, bir yönüyle içinde yer aldığı kültürü oluşturan güçlü bir etken, diğer yönüyle de bu kültürün sonraki nesillere aktarılmasında vazgeçilmez bir araç olarak karşımızda durmakta olduğu belirtilmiştir. Doktorant Ömer Saraç (OMÜ), "Kültürel Mirasımızın Tanıtımı Bağlamında Ladik Ambar Köy Açık Hava Müzesi" başlıklı tebliği sunmuştur. Türkiye'de açık hava müzeleri oluşturma çalışmaları son on yıl içinde hız kazanmıştır. Konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde yetkililerce belli bir bilinç oluştuğu ve bu bağlamda açık hava müzeleri oluşturma çabalarının meyve vermeye başladığı ifade edilebilir. Bu açık hava müzelerinden biri de Samsun'un Lâdik ilçesinde yapımı devam eden ve 2014 yılında tamamlanması planlanan Lâdik Ambar Köy Açık Hava Müzesi'dir. 2010 yılında Lâdik Kaymakamlığı tarafından projelendirilen müzede 17, 18 ve 19. yy'lara ait ambarların korunması ve tanıtılması amaçlanmaktadır. Ülkemizde kültür turizminin değeri gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Lâdik, kayak ve kaplıca turizmi ile ön plana çıkmış bir ilçedir. Bu turizm çeşitliliğine ilave olarak Lâdik Ambar Köy Açık Hava Müzesi'nin yörede kültür turizmine önemli katkılar sunacağı, buna bağlı olarak kültürel mirasımızın genç nesil tarafından yerinde ve canlı olarak öğrenileceği vurgusu yapılmıştır.

Kongrede yer alan diğer araştırmacılar ve bildirimlerinin başlıkları şu şekildedir; Doç. Dr. Yavuz Bayram (OMÜ), "Gençliğin Geleceğe Hazırlanmasında Kültür, Sanat ve Edebiyatın İşlevi"; Yrd. Doç. Dr. Azize Aktaş Yasa (OMÜ) "Gençlerde Kültürel Mirasın Korunması

Bilincini Geliştirmek Üzere Yapılmış Örnek Bir Çalışma”; Doktorant Kuttusi Zorlu – Prof. Dr. Ali Yılmaz (OMÜ) “Kültürel Mirasın Korunmasında Yeni Bir Şehir Hareketi: Sakin Şehir (Cittaslow)”; Prof. Dr. Zeki Kuşoğlu (OMÜ) “Türk İslam Sanatları Niçin ve Nasıl Öğretilmeli”; Öğr. Gör. Özlem Sağıroğlu – Dr. Arzu Özen Yavuz – Ali Güven (OMÜ) “İslam’ın Eğitim Fonksiyonunun Mekanlar Üzerinden İncelenmesi: Cami ve Medrese Yapıları; Doç. Dr. Cavid Qasımav “İstanbul ve Bakü Şehirlerinde Bulunan Kız Kulelerinin Ortak Yönlerinin Tarihi ve Mitolojik Olarak Değerlendirilmesi”; Doç. Dr. Deniz Bayav “Şehit Ressam Hasan Rıza”; Arş. Gör. Fatma Demirci - Prof. Dr. Ali Yılmaz (OMÜ) “Kültürel Mirasın Aktarılmasında Şehirselle Korumanın Rolü”.

Davut Yiğitpaşa

Arkeolojik Kazılarda Mülkiyet Uyuşmazlıkları ve Kamulaştırma Zorunluluğu

Arkeoloji ve hukuk arasında birbirini besleyip geliştiren bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkiye dair açıklamalara, günümüzdeki hukuki kurumların pek çoğu hakkındaki bilgiyi, arkeoloji biliminin sağladığı veriler sayesinde öğrenebildiğimizi söyleyerek başlayabiliriz. İnsan topluluklarının nasıl yönetildikleri, aralarındaki uyuşmazlıkların nasıl çözüldüğü, kişisel ilişkilerin nasıl kurallara bağlandığı gibi pek çok konu arkeolojinin modern hukuk araştırmacılarına armağan ettiği eserler sayesinde aydınlığa kavuşmuş bulunmaktadır. Modern hukukun pek çok önemli kurumunun, antik toplumların hayatlarına yön veren kuralların verdiği ilhamla inşa ya da en azından tahkim edildiği unutulmamalıdır.

Önemle hatırlatmak gerekir ki; hukukun da arkeolojiye olan katkıları yadsınamaz. Kültür varlıklarının korunmasından başlayarak, arkeolojik kazıların

Kamulaştırılma işlemleri tamamlanan Kuşaklı Höyük'ten bir görünüm

yapılacağı yerlerdeki mülkiyet uyuşmazlıklarına, arkeologlara kazı yapma ehliyetinin bahşedilmesinden başlayıp, gün yüzüne çıkarılan eserlerden doğan yayın haklarından yararlanmaya daha pek çok husus yürürlükteki hukukun çizdiği çerçeve sayesinde uyuşmazlık konusu olmadan çözülebilmektedir.

Kısacası, arkeoloji günümüz hukukuna ilham vererek hukukun çözüme iddiasında olduğu sorunların üstesinden gelmesine destek olurken, diğer yandan da hukuk arkeolojik çalışmaların önündeki engelleri bertaraf etmektedir.

Arkeolojik Kazılar ve Uygulamada Karşılaşılan Hukuki Sorunlar:

Yıllar içinde arkeologların karşılaştıkları hukuksal sorunlarla ilgili olarak üretmeye çalıştığımız hukuki çözümleri tozlu dosyalar içerisinde saklayıp, bunları ilgililerinden sakınmak yerine, bu birikimin uygulamaya ışık tutabileceğini düşünerek, bu yazı dizisini kaleme almaya karar verdik. Üzerinde yazacağımız konuları seçerken, tam da yukarıdaki paragrafta belirttiğimiz gibi, çözümlerine katkıda bulunduğumuz ve bizlere sıkça yöneltilen soruları esas aldık. Bu nedenle, sistematik konusunda yazı dizimize ışık tutacak çerçeve, internet dünyasında sıkça karşılaştığımız bir kalıptan ibaret: *Sıkça Sorulan Sorular*.

Endişeye mahal yok, sistematik tümtüyle rafa kaldırılmadı; bu soruları kendi içerisinde bir tasnife tabi tuttuk ve yazılarımızı söz konusu tasnifi esas alarak planladık. Kazı çalışmalarının yönetimine, kazı alanına, kazı çalışanlarına, ortaya çıkarılan eserlere ve bunların muhafazasına, raporlama yükümlülükleri ile denetim uygulamalarına ve yayın hakları ile bu hakların kullanımına dair hukuki sorunlara elimizden geldiğince ışık tutmaya çalışacağız.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013 yılı başlarında Türk kazı dünyasını çok yakından ilgilendiren ve etkileyen “*Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Yapılacak Yüzey Araştırması, Sondaj ve Kazı Çalışmalarının Yürütülmesi Hakkında Yönerge*” adında bir metin yayınladı. Türkiye Cumhuriyeti’nin de tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler, 2863 sayılı Kanun ve “*Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik*” te konuyu düzenleyen pek çok kural bulunmaktadır. Buna karşın, Bakanlığın adı geçen Yönergeyi arkeolojik çalışmaları derli toplu bir biçimde düzenleyerek; gözetim ve denetim işlevini daha sağlıklı bir biçimde icra etmek, izinleri objektif esaslara göre vermek ve olası ihlallere de öngörülebilir esaslar çerçevesinde yaptırım uygulamak ve böylece sağlıklı işleyen bir mekanizma kurmak amacıyla yürürlüğe koymuş olduğu söylenebilir. Ülkemizde, mevzuat

çalışmalarında tesadüf denilmeyecek sıklıkta rastlanılan “reaktif” yaklaşımın izlerine bu Yönergede de rastlanıldığını belirtmeliyiz. Uygulamada yaşanan sorunlara derhal yanıt verme arzusu da söz konusu metnin kamuya arz edilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Kazı Yerlerinde Mülkiyet Uyuşmazlıkları:

Yönergenin çözüme kavuşturmak istediği sorunların başında arkeolojik kazıların yapılacağı yerlerde karşılaşılan mülkiyet uyuşmazlıkları gelmektedir. Gerek mevzuat ve gerekse ortak akıl gereği kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu tespit edilen taşınmazlarda, mülk sahiplerinin mülkiyet haklarından yararlanma olanakları sınırlanmaktadır. Yasanın öngördüğü amaç açıktır; kültür varlıklarını korumak, sağlıklı bir biçimde gün yüzüne çıkarılmalarını ve bunların gelecek nesillerle paylaşımalarını sağlamak. Bununla birlikte, güdülen bu amaç çoğu zaman ilgili taşınmazların maliklerinin mülkiyet haklarını mevzuatla kabul edilebilir olan ölçünün ötesinde ihlal edebilmektedir. Bakanlığın ihtilafli taşınmazlara tahsis edilen bütçesinin kısıtlı olması ve kazı başkanlıklarının da sıklıkla arkeolojik kazıları desteklemeye gönüllü finansal destekçi bulmakta güçlükler yaşamaları, taşınmazların kamulaştırılması sürecinin tamamlanmasına engel olmakta, dolayısıyla da taşınmaz maliklerinin zarara uğraması sonucunu doğurabilmektedir.

Kamulaştırma işlemi, en yalın biçimde, mülkiyeti özel kişilere ait olan taşınmazların, ortaya çıkan üstün menfaatler nedeniyle, yasada öngörülen usullere uyulmak ve bedeli ödenmek suretiyle kamunun mülkü haline getirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Yerli bilim kurulları tarafından yürütülen kazılarda, kamulaştırma işlemleri bizzat İdare tarafından takip ve icra edildiğinden, bu yazıda kanun gereği kamulaştırma bedelini ödemek zorunda olan yabancı bilim kurumları tarafından yürütülen kazılara değinilecektir.

Yabancı Bilim Kurumları ve Kamulaştırma:

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 42. maddesi uyarınca özel mülkiyeteki taşınmazlar ihtiyaç halinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kamulaştırılabilir. Bununla birlikte bu düzenlemenin önemli bir istisnası bulunmaktadır. Buna göre, kazının yabancı bilim kurumlarınca yapılacak olması halinde, bu kamulaştırmanın bedeli kazı sahipleri tarafından ödenecektir. Yukarıda sözü edilen Yönerge, Kanun'da öngörülen düzenlemeyi daha açık bir hale getirmiş ve bu çerçevede üç önemli hukuki sonuca ulaşılmış bulunmaktadır; Yeni kazı başvurularından önce, kazı yapılacak yer ile ilgili olarak her türlü mülkiyet uyuşmazlığının çözüme kavuşturulmuş olması gerekmektedir.

Hâlihazırda devam etmekte olan kazılarda kazı başkanları, taşınmaz maliklerinin tümünün yazılı muvafakatlerini almak zorundadırlar. Yabancı bilim kurumlarınca yapılacak kazılarda kamulaştırma bedeli kazı başkanı tarafından karşılanacaktır.

Bakanlığın söz konusu Yönerge ile birlikte, kazı yapılacak yerlerde artık mülkiyet uyuşmazlıklarına muhatap olmak istemediği ve kazı izinleri ile mülkiyet uyuşmazlıkları arasında sıkı bir bağ kurarak, mülkiyet sorunlarının çözüme kavuşturulmasını kazı izni başvurularının ön koşulu olarak düzenlediği görülmektedir. Bakanlık bu Yönerge ile bir yandan, daha işin başında, mülkiyet uyuşmazlıklarının çözülmesini hedeflemekte, diğer yandan da her geçen gün çözümü güçleşen mülkiyet uyuşmazlıklarının baskısı altında çalışmak zorunda kalan bilim insanlarını bu yükten kurtararak, kazı ekibinin huzurlu bir biçimde araştırma yapmalarını temin etmektedir.

Kamulaştırmanın Temel Kuralları:

Türk kamulaştırma hukuku esas olarak, özel mülkiyete ait taşınmazların kamulaştırılmasında son derece etkili bir uzlaşma mekanizmasına öncelik vermiştir. Buna göre, taşınmazların kamulaştırılmasında taşınmazın değeri belirlendikten hemen sonra maliklerle biz uzlaşma görüşmesi yapılmakta, bu uzlaşma görüşmesinin olumlu sonuçlanmaması nedeniyle konu yargı önüne taşındığında da yargıç her şeyden önce tarafları uzlaşmaya davet etmektedir. Ancak bu iki uzlaşma adımının da sonuçsuz kalması halinde konu tümüyle bir yargısal uyuşmazlığa dönüşmektedir.

Kamulaştırmanın iki aşaması vardır: Yönetmel ve yargısal aşamalar. Yönetmel aşamada kamulaştırmanın gerçekleşmesi halinde yargısal aşamaya geçilmez. Aşağıdaki şema ile kamulaştırmanın yönetmel ve yargısal aşamaları başlıklar halinde gösterilmiştir:

Kamulaştırmanın Yönetsel Aşaması:

Kamulaştırma ile ilgili sürecin en başında, ilgili Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun kamulaştırılacak taşınmazın arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesinin uygun olduğuna karar vermesi gerekmektedir.

Taşınmazın arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesinden sonra, yabancı bilim kurumlarınca Bakanlığa başvuru yapılarak, kazı yapılacak taşınmazın kamulaştırılması için kaynak sağladığının, söz konusu kamulaştırmanın karşılanacağı beyan edilerek, söz konusu taşınmazın kamulaştırılması için gerekli iş ve işlemlerin yapılmasının talep edilmesi gerekmektedir. Bu başvuru üzerine, kamulaştırma işlemlerinin yönetsel aşaması başlamaktadır. Kamulaştırmanın yönetsel aşaması, asli olarak Bakanlık tarafından yürütülmektedir. Bakanlık, kazı başkanının bildiri üzerine ya da kendiliğinden "Kamu Yararı Kararı" ("KYK") alır. Böylece kamulaştırmaya konu taşınmazın kamulaştırılmasında kamunun menfaati olduğu tespit edilmiş olur. Daha sonra yine Bakanlık tarafından son karar olan "Kamulaştırma Kararı" alınır. Bakanlık tarafından kamulaştırma kararının alınmasından sonra, ilgili Valilik, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden kamulaştırılması söz konusu olan taşınmazın tahmini bedelinin belirlenmesi için gerekli çalışmaların yapılmasını talep etmekte ve bu talep doğrultusunda "Kıymet Takdir Komisyonu" ("KTK") kurulmaktadır. Söz konusu Komisyon, yasada öngörülen koşullara uygun olarak ve ilgili kurum ve kuruluşlardan yazılı olarak görüş almak suretiyle taşınmazın yaklaşık değerini belirlemektedir. Taşınmazın değeri tespit edildikten sonra, "Uzlaşma Komisyonu" kurulmakta ve taşınmaz maliki uzlaşmaya davet edilmektedir. Bu aşamada taşınmaz malikinin KTK tarafından belirlenen tutara yakın bir bedel karşılığı taşınmazı satmayı kabul etmesi halinde süreç tamamlanmaktadır. Aksi takdirde uzlaşmazlık tutanağı düzenlenmektedir.

Uzlaşmanın gerçekleşmemesi üzerine, durum Bakanlığa bildirilir ve Bakanlık oluru ile taşınmaz sahibi aleyhine kamulaştırılacak taşınmazın bulunduğu yerdeki asliye hukuk mahkemesinde kamulaştırma bedelinin tespiti ve taşınmazın idare adına tescili istemli davanın açılmasına karar verilmekte ve bu davayı takip edecek makama talimat gönderilmektedir.

Kamulaştırmanın Yargısal Aşaması:

Yargısal aşama ile ilgili açıklamalarımıza geçmeden önce, taşınmaz kültür varlıkları ile ilgili büyük önem taşıyan kurallara değinmek isteriz. Kanuna göre, taşınmaz kültür varlıkları ve bunların korunma alanları, 2863 sayılı Kanunda belirlenen esaslara göre

kamulaştırılır. Buna göre, taşınmaz kültür varlıklarının kamulaştırılmalarında, rutin kamulaştırma işlemlerinden ayrılan bazı yönler bulunmaktadır. Söz konusu taşınmazların değerinin belirlenmesinde, *taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaz*. Dolayısıyla, bu kamulaştırmalarda, taşınmazların fahiş ya da son derece düşük bir bedel karşılığı kamulaştırılması kanunla engellenmiştir. Uzlaşmanın gerçekleşmemesi ve davanın açılmasından sonraki süreç şu biçimde işlemektedir.

Açılan davaya yabancı kazı başkanının da Bakanlık yanında katılması mümkündür. Mahkeme, tarafları duruşmaya davet etmeden önce davaya ve kamulaştırmaya konu taşınmazın güncel tapu kayıtlarının, emlak, vergi ve tarımsal ürün bilgilerinin ilgili müdürlüklerden istenmesine karar vermektedir. İstenilen bu belgeler ileride yapılacak değer tespitine esas alınan belgeler olmaktadır. Bu aşamada karara bağlanan bir diğer önemli husus ise, "ilan"dır. Mahkeme, bir adet yerel ve bir adet de ulusal gazetede ilan yapılmasına karar vermektedir. Bu ilanın yapılması zorunludur.

Dava açıldıktan sonra, Mahkemece yapılan ilk duruşmada, hâkim tarafları bir kez daha uzlaşmaya davet etmekte, tarafların uzlaşmadıklarını bir de sözlü olarak bildirmeleri halinde, talebi varsa yabancı kazı başkanının davaya katılma talebi değerlendirilmekte ve daha sonra başka eksiklik yoksa taşınmaz üzerinde yapılacak keşif ve bilirkişi incelemesi işlemlerinin hangi tarihte, kimler tarafından yapılacağı ve bu işlemler için gerekli olan masrafın ne kadar olduğu belirlenmektedir. Bu anlamda, söz konusu keşif ve bilirkişi incelemesinin kimler tarafından yapılacağı tümüyle mahkemenin takdirinde olup bu kişiler hâkim tarafından kendiliğinden ("ex officio") belirlenmektedir. Keşif incelemesinde, mahkeme tarafından belirlenen bilirkişiler ile birlikte taraflar kamulaştırmaya konu taşınmazın değerine etki edecek hususlar incelemek üzere hazırlanacak rapora temel oluşturacak ölçümler yapılmaktadır.

Keşif incelemesinin ardından bilirkişiler tarafından kamulaştırma bedelinin ne kadar olduğunu gösterir rapor mahkemeye sunulmakta olup bu rapor mahkeme tarafından taraflara gönderilmekte ve taraflara varsa itirazlarını bildirmeleri için süre verilmektedir. Raporun sunulmasının ardından artık karar aşamasına gelinmiştir. Mahkeme önce davacı tarafa taşınmazın bedelini belirlediği bir banka hesabına depo ettirmesi için süre vermekte ve gerekli havalenin yapıldığının bildirilmesinden sonra yapılan son duruşmada raporda belirtilen kamulaştırma bedelinin tespitine ve ilgili taşınmazın Bakanlık adına tesciline karar vermektedir.

Tescil kararı kesin olup, bu davada sadece taşınmazın bedeline ilişkin olan kararın temyiz edilmesi mümkündür. Başka bir ifade ile taşınmaz mahkeme kararı ile Bakanlık adına tescil ettirildikten sonra karar kamulaştırma bedeli yönünden temyiz edilse ve hakkında Yargıtay tarafından bozma kararı verilse dahi, bu karar tescile etki etmeyecek olup bu tescile dayanılarak başlamış olan kazı çalışmalarının yapılmasını sekteye uğratmayacaktır.

Bu bağlamda her ne kadar 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 10/ 9 maddesinde kamulaştırma bedelinin tespiti için açılan davanın dört ay içinde sonuçlandırılması gerektiği düzenlenmiş ise de uygulamada yargısal süreç daha uzun, yaklaşık bir yıl sürmektedir. Bu nedenle mahkeme yine aynı madde uyarınca ve yargılama dört aydan daha uzun sürdüğü için yargılama sonunda tespit edilmiş olan bedele bu dört aylık sürenin bitiminden itibaren faiz işletilmesine karar vermektedir.

Sonuç:

Yukarıda arkeolojik kazılarda kazı alanlarının bulunduğu taşınmazların kamulaştırılması ve bu anlamda kazı yapılabilir hale gelmesi ile ilgili yönetsel ve yargısal süreçlerin ayrıntılarına yer vermekle birlikte, Kanunda yer alan “kazının yabancı bilim kurumlarınca yapılacak olması halinde, bu kamulaştırmanın bedeli kazı sahipleri tarafından ödenecektir” kuralının uygulanmasında bazı sorunlarla karşılaşılacağına de işaret etmek isteriz.

Kanuna göre, kazı başkanları izin almak için kamulaştırma bedelini ödemek durumundadırlar. Bu düzenlemeden anlaşıldığı kadarıyla, bedeli ödeyecek olan kazı başkanları, izin almadan önce bu yükümlülüğü yerine getirmek zorundadırlar. Ancak bir taraftan izin alınmadan önce ödeme yapılması izin almak için bir zorunluluk olarak öngörülmekte iken, , diğer taraftan kazının yabancı bilim kurumlarınca yapılacağı nasıl tespit edileceği anlaşılamamaktadır. Bir başka ifade ile izin olmadığı halde, kazının yabancı bilim kurumu tarafından yapılacağına hukuki bir kesinlikle belirlenmesi mümkün gözükmemektedir.

Kanaatimizce, kamulaştırma bedelini ödeme mükellefiyeti getirilen yabancı bilim kurumlarına nihai iznin verileceğini ortaya koyan bir ön izin verilmesinde yarar bulunmaktadır. Aksi takdirde, yabancı bilim kurumlarının verileceği belirsiz bir izne itibarla kamulaştırma bedellerini ödeme konusunda çok istekli olmayabilecekleri düşünülebilir.

Bu noktada, Bakanlığın yukarıda bahsettiğimiz sorunun çözümünde önemli adımlar attığına işaret etmek isteriz. Kültür Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler

Genel Müdürlüğü yabancı bilim kurumlarının “Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Müzeler Tarafından Yapılacak Kazı ve Sondaj İzin Belgesi” ile kamulaştırma işlemleri tamamlanana kadar Müzelerle birlikte çalışmalara başlamalarına izin vermekte ve bu sayede söz konusu kazı yerinin başka bilim kurullarına tahsis edilmesinin önüne geçilmektedir. Nitekim uygulamada, verilen bu izinler çerçevesinde Müze Müdürlüğü başkanlığında kazı alanında çalışmalar yürütülebilmekte, kamulaştırma işlemlerinin tümüyle tamamlanmasının ardından ise kazı izni Bakanlık tarafından incelemeye alınmakta ve Müze müdürlüğü başkanlığında başlayan kazı çalışmaları, iznin çıkmasının ardından yabancı bilim kurumu tarafından yürütülen kazı çalışmasına dönüşmektedirler.

Yazımıza başlarken elimizden geldiğince ışık tutmaya çalışacağımızı ifade ettiğimiz hukuki sorunlara ve çözümlerine ilişkin sistematiki bir kez daha hatırladığımızda, bu sistematik içerisinde bir sonraki aşamaya geçebilmek için öncelik ve özellikle yabancı bilim kurumlarınca yapılacak kazılarda, kazı alanındaki mülkiyet uyuşmazlıklarının çözülmesi ve kamulaştırma zorunluluğu süreci hakkında bilgi vermeye çalıştık.

Metin Kayaçağlayan – Aslıhan Kart

TEBE Yayınlarından “Alliano Tıp Âletleri” Kitabı Hakkında

İzmir ili Bergama ilçesinin kuzeydoğusundaki Paşa Ilıcısı mevkiine konumlandırılan ve günümüzde Yortanlı Sulama gölü içinde bırakılan Alliano’da, 1998-2006 kazılarında bulunan tıp âletlerini incelediğim doktora tezime, “Alliano Tıp Âletleri” adıyla, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, *Studia ad Orientem Antiquum* (SOA) serisinde 2012 yılı sonlarında yayınlanmıştı (Baykan 2012). “Alliano Tıp Âletleri” kitabının amacı, Alliano tıp âletlerinin, tanıtımı, tipolojik ve işlevsel açılarından sınıflandırılması, tek tek ve buldukları mekânlara göre topluca değerlendirilmesi yanı sıra, ilerdeki çalışmalara köken, üretim, çeşitlilik ve yayılım/dağılım konularında veri tabanı sağlamaktır. Yayınlanmasından bu yana, “Alliano Tıp Âletleri” kitabımın ulusal ve özellikle uluslararası akademik çevrelerde gördüğü ilgiyi, aldığı önemli atf ve eleştirileri, geçenlerde asil üyesi olma şerefine eriştiğim Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü’nün yayını olan HABERLER Dergisi’nde siz değerli okuyucularla paylaşmak istedim.

Tıp tarihinin önemli isimlerinden, özellikle Galenos konusunda uzman olan Prof. Dr. Vivian Nutton (UCL-University College London), 8 Kasım 2013 tarihinde,

Paris'te yaptığı* konuşmasında, kitabıma atıfla "Alliano Tıp Âletleri"nden de bahsetmiş ve bunların önemine değinmiştir. Konuşmayı izleyen ve konuyla yakından ilgilenen tıp tarihi uzmanları, kendisinden, editörlerinden olduğu *Cambridge Journals Medical History* dergisinde "Alliano Tıp Âletleri" konulu kitabı tanıtmasını istemişlerdir. 2014 yılında yayınlanan (Nutton 2014)** tanıtımda Nutton, Alliano'un, Hastaneler tarihinde kayıp bir bağlantı halkası olduğuna işaretlerken, kitapta, öncelikle, sayıca çok (348 adet) olan bu önemli kontekste ait her tıbbî âletin hem fotoğraf hem de detayları daha iyi gösteren çizimlerle birlikte dikkatle tanımlandığını ve irdelendiğini belirtmiştir. Özellikle, Alliano'da âletlerin buldukları odalara göre farklı işlevlerde kullanılmış, yani her odada farklı bir operasyon yapılmış olması düşüncesini çok etkileyici bulmuştur. Ayrıca Alliano'a giden Pergamon'lu Galenos'un burada ameliyat yapmış olabileceği görüşüne katıldığını, fakat gladyatör ameliyatları için burayı kullandığı savını olası bulmadığını ifade etmiştir. Sonuçta, Alliano tıp âletleri kontekstinin yayınlanmasının, tıp tarihçileri için önemini ve "Alliano Tıp Âletleri" kitabının tıp ve bilim tarihine büyük katkıda bulunduğunu vurgulamıştır.

Antik tıp âletleri ve bağlı oldukları kontekstlerin değerlendirilmesinde uzman olan Prof. Dr. Lawrence Bliquez de, bu tanıtımla ilgisini çeken "Alliano Tıp Âletleri" kitabımı, hazırladığı jübile yayınında kullanmak istediğini, zira bu âletlerin son dönemin en önemli kontekstlerinden olduğunu tarafıma iletmiştir. Kendi aktardığı bilgiye göre, hazırladığı kitap, John St. Milne'nin 1907 yılında yayınlanan "*Surgical Instruments in Greek and Roman Times*" başlıklı eserinin (Milne 1907) yeni buluntularla güncellenmesidir. Brill Yayınları'nın 2014 Kasım ayı yayın programında olan kitap, Aralık ayı sonunda piyasaya çıkmıştır (Bliquez

2014). Milne'nin eserini kaleme aldığı dönemde, yalnızca tek tek bazı buluntular ile birkaç hekim mezarı ve Pompeii yerleşimi kontekstleri biliniyordu; Alliano ve Rimini gibi yeni buluntu merkezleri ile yeni hekim mezarı kontekstlerinin eklenmesi, Bliquez'in kitabının önemini ortaya koymaktadır. Prof. Dr. Lawrence Bliquez kitabında Alliano'un önemini vurguladıktan (Bliquez 2014: 11-12) sonra, "Alliano Tıp Âletleri" kitabından 11 farklı âlete gönderme yapmış, görsellerden üçünü de levhalarında kullanmıştır (Bliquez 2014: Lev.61, 67 ve 94).

"Alliano Tıp Âletleri" yayınımla, uluslararası platformda bilimsel kitap, makale ve konferanslarda kullanılıyor olması, başlangıçta değindiğim amaca hizmet ettiğini göstermektedir. Saygılarımla.

Kaynakça

- Baykan, D.
2012 *Alliano Tıp Aletleri*, Studia ad Orientem Antiquum (SOA) 2, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, Ege Yayınları, İstanbul.
- Bliquez, L.
2014 *The Tools of Asclepius. Surgical Instruments in Greek and Roman Times*, Studies in Ancient Medicine (SAM) 43, Brill Yayınları, Leiden.
- Milne, J.
1907 *Surgical Instruments in Greek and Roman Times*, Oxford.
- Nutton, V.
2014 "Alliano: A Missing Link in the History of Hospitals? Daniş Baykan, Alliano Tıp Aletleri, Studia ad Orientem Antiquum, 2 (İstanbul: Institutum Turcicum Scientiae Antiquitatis, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, 2012), ISBN: 978-605-4701-12-4", *Medical History* 58, 122-125.

Daniş Baykan

* Académie des Inscriptions et Belles-Lettres'deki konuşma "Galien dans son contexte: épigraphie, archéologie et codicologie" (Kendi kontekstinde Galenos: Yazıbilim, arkeoloji ve kodeksbilim) başlıklıdır.

** "Alliano Tıp Âletleri" kitabı tanıtımının uzantısı:
<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=9124078&fileId=S0025727313000744>

Kazı-Araştırma

Antiochia Ad Cragum Antik Kenti Çalışmaları – 2014

Antalya'nın Gazipaşa ilçesine bağlı Güney Köy'de yer alan Antiochia ad Cragum antik kenti arkeolojik kazıları 2005'de başlamış olup, 2014 yılında 8. dönem kazıları gerçekleştirilmiştir. Bu sezon içinde Kuzeydoğu Tapınak Alanı, Peristil, Akropolis, Büyük Hamam ve Sütunlu Cadde olmak üzere beş alanda arkeolojik çalışmalar sürdürülmüştür.

MS 2. yy sonları - 3. yy başlarına tarihli Kuzeydoğu Tapınağının kazıları neredeyse bitirilmiş, açığa çıkarılan 700'den fazla bloğun analiz ve dokümantasyonu tamamlanmıştır. 2014 sezonu içinde bir yandan yapının ayağa kaldırılması için proje hazırlığı sürdürülürken, diğer yandan tapınak alanını çevreleyen teras/destek duvarlarında çalışılmıştır. Arazi yapısına bağlı olarak çapraz yönlerde ilerleyen bu duvarların kazısı esnasında kiremit ve kandil parçaları yoğun olarak ele geçmiştir.

Büyük Hamam'ın güneyinde yer alan yaklaşık 60x40 m ölçülerindeki teras üzerinde 4 tarafı sütun dizimiyle çevrili Peristil yer alır. 2013 ve 2014 sezonlarında yapılan kazılarla alanı çevreleyen portikonun ölçüleri, stylobatın yapısı ve üst yapıyı taşıyan granit sütunların dizimi aydınlatılabilmektedir. Bununla birlikte, alanın yaklaşık ortalarında bulunan yapının en az iki

evreli bir tapınak olabileceği anlaşılmıştır. Tetrastil düzenli ve 18,20x10,87 ölçülerindeki tapınağın basamaklı girişi güney yöndedir. Cella zeminini kaplayan mozaikler üzerinde geometrik ve bitkisel pano ve bordürlere yer verilmiştir. Gerek bu mozaiklerin yapının eksenine az da olsa uyumsuzluğu, gerekse podyumda rastlanan devşirme malzemeler, yapının en az iki evreli olduğunu gösterir. Kazılara paralel olarak sürdürülen onarım çalışmalarıyla mozaiklerin konsolidasyonu yapılmıştır. Tapınağın hemen kuzeydoğusunda rastlanan, geç döneme ait yuvarlak planlı bir kireç ocağı, tapınağın üst yapısına ait neredeyse hiçbir şey kalmayışının sebebi olmalıdır. 2014 sezonunda, peristilin hemen kuzey bitişiğindeki Büyük Hamam'la bağlantısının aydınlatılması amacıyla açılan birkaç açmaya rağmen henüz bu bağlantıyı doğrulayacak bir kapı veya geçişe rastlanmamıştır.

Akropolisteki kazılar bu sene başlamış olup birkaç alanda kazı yapılmıştır. Atölye olabileceği düşünülen ve doğu kenarında sundurması bulunan iki katlı bir yapı açığa çıkarılmıştır. Sundurma altında dış merdiven yer alır. Bu yapıda, birisi soyulmuş olmak üzere iki adet mezar bulunmuştur. Mezarların zemini büyük taşlarla döşenmiş ve üzeri geniş taşlarla örtülmüştür. Soyulmamış olan mezarda ele geçen kemikler mezar sahibinin orta yaşlarda bir erkek olduğunu gösterir. Bu mezarda perdahlı seramikler ve cam boncuklar

Antiochia ad Cragum – Büyük Hamam

Antiochia ad Cragum – Sütunlu Cadde

ele geçmiştir. Diğer bir açmada apsis biçiminde yapı ortaya çıkarılmıştır. Tonozlu tavana sahip olduğunu gösteren parçalar ele geçmiştir. Yapının zemini ise sıvanmıştır. İç duvarlar payandalarla desteklenmiştir. Burada bir bank/tezgah açığa çıkarılmış ve bir bebeğe ait osthok mezar bulunmuştur. Akropoldeki diğer bir açmada, duvarları geniş kesme taşlarla inşa edilmiş iki odalı bir yapı açığa çıkarılmıştır. İç mekanın kuzeybatı kenarında uzanan bir depo yapısı vardır. Kuzeydoğu ve güneydoğu duvarları üzerinde yer alan eşik ve kapı çerçeveleri girişin buralardan yapıldığını göstermektedir. Kuzeydoğu girişin dışında, üzerinde haç kabartması bulunan taş blok ve kazıma şeklinde yapılmış küçük haçları barındıran taşlar bulunmuştur. Ayrıca burada mimari terrakotta parçalar, depo kapları ve perdahlı seramiklere ait parçalar, cam, bronz ve demir parçaları ile işlenmiş mermer ve kireçtaşı parçalar ele geçmiştir.

Peristilli avlunun kuzey bitişiğinde yer alan Büyük Hamam'ın 14,5x24,5 m ölçülerindeki palaestrası tamamen mozaiklerle kaplanmış olup ortasında büyük bir havuz yer alır. 2014 sezonunda bu palaestranın mozaiklerinin onarımlarına devam edilmiş diğer yandan mozaik zemin altında tüm yapıyı dolaşan atık su kanallarının temizlenmesine başlanmıştır. Hamamın su sistemleri hakkında önemli kanıtlar barındıran bu kanallarda ilginç verilerle de karşılaşmıştır. Birkaç yerde in situ olarak rastlanan kurşun borular, rögar kapakları altında kanalizasyonun sıvalı duvarları üzerindeki grafitler ve kanalizasyon zemininde ele geçen çok sayıda sikke bunlardan bazılarıdır. 2014 sezonunda Büyük Hamam'ın kuzeyinde yer alan frigidariumda da kazılar yapılmıştır. 17x9 m ölçülerindeki frigidariumun yaklaşık %60'ı kazılmıştır. Apsidal batı duvar üzerinde beş adet yarım dairesel niş yer alır. Bunların en geniş i içinde dışarı açılan 60 cm genişliğinde bir geçiş koridoru (servis kapısı?) bırakılmıştır. Frigidariumun zemini geometrik ve bitkisel mozaiklerle kaplanmış olup günümüze parçalar halinde ulaşmıştır. Frigidariumun palaestraya doğru açılan doğu girişinin mermer sövelerine ait parçalar ait oldukları yerlere oturtulmuştur. Kazının son

günlerinde frigidariumla palaestra arasındaki koridorun kuzey duvarında rastlanan ve eşik taşları oldukça iyi korunmuş olan kapının nereye açıldığı tam olarak anlaşılamamıştır. Ancak, kalıntılar ve konumu bu kısmın Büyük Hamam kompleksinin latrinası olabileceğini göstermiştir.

Büyük Hamam palaestrasının güney duvarı üzerinde geç dönemde bir cam fırını inşa edilmiştir. Fırın zemini ve çevresi yalıtımı güçlendirmek amacıyla özel bir karışımla sıvanmıştır. Biri kuzeyden diğeri ise batıdan olmak üzere iki girişi olduğu tahmin edilmektedir. Batı giriş daha sonraları inşa edilmiştir. En geniş yeri 3 m, en derin yeri ise 70 cm'dir. Bu alanda çok sayıda cam cüruflarına rastlanmıştır.

Sütunlu Cadde'de 2014 sezonunun odağını anastylosis çalışmaları oluşturmuştur. Bu amaçla, öncelikle güneye doğru devrilmiş ve yüzeyde kısmen görülebilen iki granit sütun, üzerinde durması gereken stylobatla birlikte açığa çıkarılmıştır. Ana kayanın oyulmasıyla yerleştirilen iki basamaklı stylobat günümüze kadar oldukça sağlam biçimde ulaşmıştır. Bu kısımda daha önce ele geçen birkaç mermer parça yardımıyla granit sütunların oturduğu mermer kaidelerin boyutları ve profilleri anlaşılabilmişti. Sütunların ayağa kaldırılması için, yakınlarda bulunan ve olasılıkla Roma Dönemi'nde kentin yapılarının inşasında da kullanılan mermer ocaklarından alınan bloklar kullanılarak kaideler oluşturulmuş, 4,10 m yüksekliğindeki granit sütunlar stylobat üzerine yerleştirilen bu kaideler üzerinde ayağa kaldırılmıştır.

Aylin Çakır

Ardahan İli Arkeolojik Yüzeysel Araştırmaları – 2014

Ardahan İli'nde 2013 yılında tarafımızdan başlatılan arkeolojik yüzeysel araştırmasına 2014 yılında da devam edilmiştir ve ilin Merkez İlçe'sine bağlı yerleşim alanlarında yoğunlaşmıştır. Araştırma sırasında Tunç ve Erken Demir Çağlarına ait önemli arkeolojik kalıntılar tespit edilmiştir.

1- Değirmenli Köyü Tunç ve Erken Demir Çağları Kalesi ve Yuvarlak Planlı Yapı:

Yokuşdibi ile Sulakyurt Köyleri arasında yer alan Değirmenli Köyü İl merkezinin 13 km kuzeybatısındadır. Bu köyün 1,3 km güneydoğusunda yer alan Ziyaret Tepe adındaki yükseltide arkeolojik kültür varlıkları tespit edilmiştir. Ziyaret Tepe'nin zirvesindeki teras üzerinde bir kule yapısı tespit edilmiştir. Ayrıca bu kuleyi çevreleyen iki ayrı duvar kalıntısı mevcuttur. Kule kuzey-güney yönünde 19,6 m, doğu-batı yönünde 14,2 m ölçülerindedir ve hemen hemen

yuvarlak planlıdır. İrili ufaklı taşlarla kuru duvar tekniğinde yapılmıştır ve herhangi bir birleştirme elemanı kullanılmamıştır. Kule yapısına 15 ilâ 35 m arasında değişen bir uzaklıkta yer alan ilk duvar kalıntısı 60-80 m bir çapa sahiptir ve kuleyi tüm yönlerden dairesel formda çevrelemektedir. Diğer duvar yapısına ait kalıntılar, Ziyaret Tepe'nin kuzey ve kuzeydoğu yamacında 165 m boyunca gözlemlenmektedir. Kale kalıntılarının 460 m güneyinde, kuzey-güney yönünde 44,9 m ve doğu-batı yönünde 37 m ölçülerinde, yuvarlak planlı bir yapıya ait duvar kalıntısı tespit edilmiştir. Duvara ait irili ufaklı taş yığınları 3 ilâ 5 m genişlikte duvar boyunca araziye dağılmıştır. Bu mimari yapının işlevinin tam olarak anlaşılabilmesi şu an için mümkün gözükmez de Tunç/Erken Demir Çağlarında bir yerleşim birimi olarak kullanılmış olması yahut hayvancılık ile uğraşan göçebe/yarı göçebe bir toplumun hayvanlarını barındırdığı bir barınak ya da ağıl olarak kullanılmış olması muhtemeldir.

2- Çataldere Köyü Attepe Gözetleme Kulesi (?):

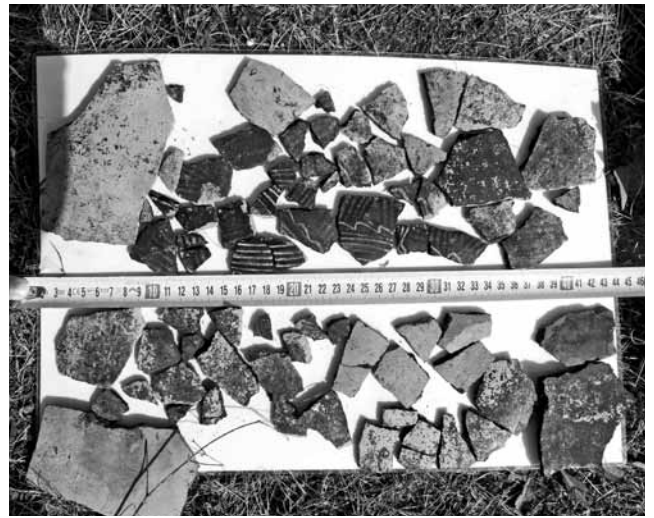
Çataldere Ardahan İl merkezinin 16 km kuzeybatısında yer almaktadır. Araştırmalar neticesinde Çataldere Köyü'nün 1,6 km kuzeydoğusundaki Attepe adlı 2118 m rakıma sahip yükseltinin üzerinde, arkeolojik bir kalıntıya rastlanıldı. Burada, kuzeybatı ucunda üçgenleşen; ancak güney kenarı boyunca yarım daire formu veren 40x60 m ölçülerinde bir mimari yapı kalıntısı tespit edilmiştir. Kalıntının bulunduğu alan teraslanmıştır. Terası çevreleyen duvar kalıntısının kuzey iç kısmında yer alan ve 16 m'lik bir çapa sahip olması gereken elips formlu bir yapıya ait kalıntı da arazi seviyesinde tespit edilmiştir. Bu kalıntıların olasılıkla bir eskiçağ gözetleme kulesine ait olması gerekmektedir.

3- Sulakyurt Köyü Tunç/Erken Demir Çağları Yerleşimi'ne Ait Mimari Kalıntılar ve bir Mezar:

Sulakyurt Ardahan il merkezinin 9,5 km kuzeybatısında yer almaktadır. Köyün kuzeydoğu ucunda yer alan modern mezarlığın 350-400 m kadar kuzeybatısında yer alan bu Tunç/Erken Demir Çağları yerleşimi 2013 yılında ilk kez keşfedildiğinde 'Sulakyurt Höyük' adı ile tanımlanmıştı; ancak 2014 yılı çalışmaları ile birlikte bu tanımlamadan vazgeçilerek Sulakyurt Köyü Tunç/Erken Demir Çağları Yerleşimi olarak tekrar tanımlanmıştır. 1965 m rakımlı küçük bir yükselti üzerinde yer alan Tunç/Erken Demir Çağları yerleşiminin bulunduğu alan teras şeklindedir. Alandaki arkeolojik izlerin ayrıntılı olarak incelenmesi sonucu bu terası dört bir yandan çevreleyen bir duvar kalıntısının varlığı 2014 yılı araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Duvar tarafından çevrelenen terasın boyutları kuzey-güney yönünde 54 m ve doğu-batı yönünde 70 m'dir.

Ardahan – Kartalpınar mezarlık alanı; kaçak kazı sonucu ortaya çıkarılmış bir mezar örneği (S. Patacı, 2014)

Ardahan – Kartalpınar Tunç Çağı mezarlık alanında ele geçen mezar buluntusu pişmiş toprak kap-kacak örnekleri (S. Patacı, 2014)

4- Kartalpınar Köyü Tunç Çağı Yerleşimi ve Mezarlık Alanı:

Ardahan İl merkezinin 7 km kuzeyinde yer alan Kartalpınar Köyü'nün 1,2 km kuzeydoğusunda ve Kura Nehri'nin 170 m kadar kuzeyinde bir Tunç Çağı yerleşimi ve mezarlık alanı tespit edilmiştir. Bu yerleşim, doğu-batı yönünde 88 m ve kuzey-güney yönünde 63 m'lik bir alanı kaplamaktadır. Yerleşim kuzey ve güney olmak üzere iki ana kısma ayrılmıştır. Güneydeki bölüm kuzey-güney yönünde ilerleyen bir duvar ile ayrıca ikiye ayrılmaktadır. Bu kalıntılar kümesini bir 'kale yerleşimi' olarak tanımlamak ihtimal dâhilinde ise de coğrafi konumu sebebiyle bu ihtimal düşük gözükmektedir. Yerleşimin hemen kuzeyindeki alan mezarlık olarak kullanılmıştır. Buradaki kaçak kazı çukurlarının bir kısmında bazı mezar tipleri ile karşılaşmış ve bol miktarda Tunç Çağı'na ait mezar buluntusu pişmiş toprak monokrom kap-kacak örnekleri ve obisidiyen parçaları belgelenmiştir.

5- Kartalpınar Köyü Eskiçağ Yerleşimi:

Kartalpınar Tunç Çağı yerleşimi ve mezarlık alanının 800 m kuzeydoğusunda, Kartalpınar Köyü'nün ise 2 km kuzeydoğusunda hemen hemen dikdörtgen planlı, olasılıkla bir yerleşim alanı olması gereken bir kalıntı tespit edilmiştir. Doğu-batı yönünde konumlandırılmış olan bu yerleşim alanı 70x32,9 m'lik bir alanı kaplamaktadır. Yerleşim alanının kuzeydoğusundaki birkaç metrelik kısımda kuzey-güney istikametinde uzanan orijinal duvar örgüsü gözlemlenebilmektedir.

6- Kartalpınar ve Sulakyurt Köyleri Ortaçağ Yapıları:

Kartalpınar Köyü'nün güneydoğu ucunda yer alan olası bir Ortaçağ hamamı ve bu hamamın hemen 30 m kuzeyinde bir Ortaçağ şapeli tespit edilmiştir. Önemli bir bölümünün toprak altında olduğu düşünülen hamamın doğu-batı yönünde 7,1 m; kuzey güney yönünde ise 5 m'lik bir kısmı ortadadır ve yapıya ait iki mekân görülmektedir. Korunan duvar yüksekliği en fazla 3 m olan yapının duvar örgüsü tuğla ve harç ile oluşturulmuştur. Yapının üst örtüsü korunmamıştır; bununla birlikte doğuda yer alan mekânın kuzey duvarının korunan en üst kısmından anlaşıldığı kadarıyla bu mekânın bir çapraz tonozla örtülü olduğu anlaşılmaktadır. İşlevi tam olarak anlaşılincaya dek Ortaçağ hamamı (konutu?) olarak tanımladığımız bu yapının 30 m doğusunda, sadece apsis kısmının kuzey yarısı 2x0,8 m ölçülerinde temel seviyesinde korunabilmiş olası bir Ortaçağ şapeline ait kalıntı yer almaktadır. Her iki yapının da birbirine oldukça yakın olması yapıların birbirleri ile ilişkili olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Sulakyurt Köyü ve çevresinde yapılan araştırmalar sırasında köy merkezinin 300 m kadar kuzeyinde bir Ortaçağ Gürcü şapeli ve köyün 700 m doğusunda ise başka bir Ortaçağ yapısına ait kalıntılar tespit edilmiştir.

İlk Sonuçlar:

2013 ve 2014 yıllarında yapılan yüzey araştırmaları göstermiştir ki Tunç/Erken Demir Çağları savunma yapıları ve yerleşim alanları özellikle Ardahan İli merkez ilçesinin kuzey bölümünde yoğunlaşmaktadır. Tunç ve Erken Demir Çağları'nda, yerleşim alanlarının civarına Kafkasya'dan Anadolu'ya uzanan göç dalgalarının getirdiği tehditlere karşı çok sayıda kale ve kule yapısının inşa edildiği ve bu muhtemel tehlikelere yönelik bölgedeki tüm birimlerin kısa sürede haberdar olabileceği bir savunma sisteminin kurulduğu anlaşılmaktadır. Kura Nehri'nin kuzey kesimindeki stratejik öneme sahip yükseltilerin askeri, bu dağ ve tepelerin hemen güneyinde yer alan daha düşük seviyedeki düz alanların ise sivil yaşama yönelik

kullanıldığı görülmektedir. Sulakyurt Köyü'nün kuzeyinde yer alan Yeldeğirmeni Tepesi'ndeki Eskiçağ Kalesi ve bu kalenin 900 m kadar güneyinde yer alan Tunç/Erken Demir Çağları Yerleşimi bu duruma bir örnektir. Aynı şekilde Değirmenli Köyü'nün doğusundaki Ziyaret Tepe adlı yükseltilerin zirvesinde yer alan Tunç/Erken Demir Çağları Kalesi ve bu kalenin 460 m güneyinde yer alan yuvarlak planlı yapı bölgedeki savunma yapılarının ve sivil yapıların konumlandırılma biçimini göstermektedir. Özellikle hayvancılık ile uğraşan Eskiçağ yerleşimcileri, Ardahan'ın doğa şartlarını kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmayı başarmış ve Kura Nehri'nin sağladığı olanaklardan olabildiğince faydalanmaya çalışmışlardır. Ardahan'ın Tunç ve Erken Demir Çağları'nda, hayvanların barınması için oluşturulan yapıların ya da ağıl işlevinde kullanılan birimlerin, insanların ikamet ettiği alanların uzağına değil, hemen yanına yapıldığı tarafımızca düşünülmektedir. Bu, günümüzde de varlığını sürdüren, bilinen bir olgudur; ancak Ardahan'daki Tunç Çağı ölü gömme adetleri, üzerinde en çok çalışılması gereken, ne var ki çok daha az bilinen bir konudur. 2014 yılında keşfedilen Kartalpınar Tunç Çağı Yerleşimi ve Mezarlık Alanı, Doğu Anadolu ve Transkafkasya Bölgeleri'nde yaşamış olan Eskiçağ insanının ölü gömme adetlerinin anlaşılması adına bulunmaz bir fırsatı bizlere sunmaktadır. Eskiçağ Ardahan'ında mezarlık alanlar, konutlar, savunma yapıları ve hayvanlar için oluşturulan yapılar birbirleri ile oldukça yakın bir pozisyonda konumlandırılmıştır.

Ardahan'daki Eskiçağ yerleşim izleri, aynı zamanda göçebe yahut yarı göçebe bir yaşam biçimini de hissettirmektedir. Orta Asya ve Kafkasya'dan Anadolu'ya yapılan göçlere dair izlerin araştırılması, gizemini koruyan arkeolojik ve tarihi meselelerin açıklığa kavuşturulması açısından da oldukça önemli olmalıdır. Modern arkeoloji camiasınca iyi bilinen antik dönem kentleşmesinin, doğa koşulları ve tarihi hadiselerden kaynaklanan faktörler sebebiyle Ardahan'da tam olarak gerçekleşemediği, bunun yerine daha çok köy olarak tanımlanabilecek türden küçük yerleşim birimlerinin oluşturduğu toplulukların burada varlığını bir dönem sürdürdüğü görülmektedir. Bu durum Doğu Anadolu ve Transkafkasya bölgeleri açısından hâlihazırda bilinen verilerle örtüşmektedir. Buna göre Ardahan ve yakın çevresinde yüzeyle Roma ve Erken Bizans Dönemlerine ait herhangi bir yüzey kalıntısı şimdilik tespit edilmemiştir. Yüzey kalıntıları daha çok Orta ve Geç Tunç Çağları, Demir Çağları ve Ortaçağ Gürcü Dönemlerine aittir.

Sami Patacı – Ergün Laflı

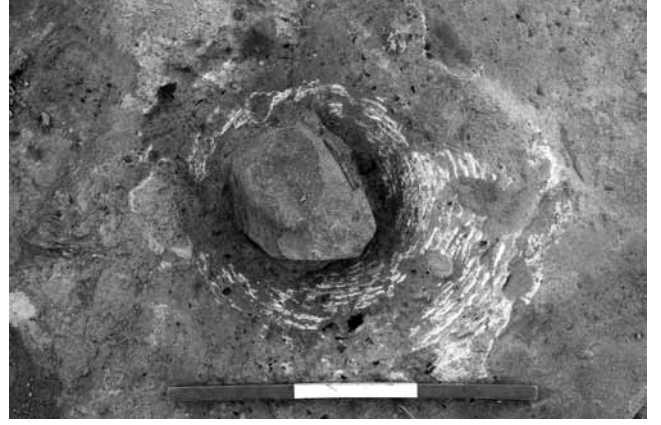
Aşıklı Höyük – 2014

Aksaray İli Gülağaç İlçesi'ne bağlı Kızılkaya Köyü yakınlarındaki Aşıklı Höyük'te 2014 yılı kazı çalışmaları İstanbul Üniversitesi Tarih Öncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı öğretim üyesi Mihriban Özbaşaran başkanlığındaki çok uluslu ve farklı disiplinlerden oluşan ekip tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla 25. yılını tamamladı.

Kapadokya'nın bilinen en eski köy yerleşmesi olan Aşıklı Höyük'teki 2014 yılı çalışmalarında höyüğün batısındaki (2JK, Yamaç Alanı) ve güneyindeki (4GH, Derinlik Açması) alanlarda arkeolojik kazılara devam edildi; arazi çalışmalarıyla birlikte arkeobotanik, arkeozooloji, mikromorfoloji, fitolit ve obsidyen analizi, koruma ve deneysel arkeoloji kapsamında sergileme çalışmaları farklı üniversitelerden uzmanlar ve öğrencilerin katılımıyla sürdürüldü.

Aşıklı Höyük'te 1000 yıllık iskan süresince zaman içindeki değişimi belgelemek amacıyla son yıllarda MÖ 9. bin yıl tabakalarına odaklanan kazı çalışmaları, önceki yıllardan bilinen MÖ 8. bin yılın dörtgen planlı, damdan girilen kerpiç binalardan oluşan sıkışık düzendeki yerleşme düzeninin öncesinde, farklı bir plan ve yerleşme dokusunu ortaya koymuştu. Oval ya da yuvarlak planlı binalar toprağa gömük ya da yarı-gömük olarak yapılmış, bina aralarındaki geniş açık alanların ise günlük faaliyetlerin yapıldığı ışık alanları olduğu anlaşılmıştı. 2014 yılında höyük kuzeybatı alanında (2JK) bu iki tipik, ancak farklı dokunun arasındaki geçiş evreleri ile ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Bu bilgilerin önemli bir kaynağı, yaklaşık 8 m² lik bir alanı kaplayan, oval planlı ve kerpiçten inşa edilmiş bir binadır (B.24). 2014 kazıları, bina içi kullanım, doldurma ve terk sonrası olmak üzere farklı kullanım aşamalarını tanımlayabilmemize olanak sağlamıştır. Yapının şu ana kadar kazdığımız en eski evresine ait olan tabanı birkaç kez sıvanmıştır, ortasında dörtgene yakın formlu ve yassı çay taşlarından oluşturulmuş bir ocak yerleştirilmiştir. Ocağın üst dolguları içerisinde çoğu bütün haldeki çitlembik taneleri, yerinde bırakılmış hayvan kemikleri (özellikle çene kemikleri) ve bol miktardaki obsidyen parçaları bulunmuştur. Aynı mekânda bir diğer önemli bulgu, ateş yerinin kuzeyinde ve güneyinde ortaya çıkardığımız ve taban üstüne oturan iki adet sepettir; güneydeki daha büyüktür (yak. 37x25 cm), ortasına ağırlık olarak bırakılmış bir taş ve birkaç hayvan kemiği ile obsidyen içermektedir. Kuzeydeki sepetin içinde ise (yak. 25x20 cm) herhangi bir buluntu yoktur.

Mekânın yukarıda anlatılan kullanım sürecinin sona ermesinin ardından üç farklı aşamada doldurulduğu söylenebilir. İlk dolgu yoğun miktarda düşük kerpiç

Aşıklı – Bina 24 içerisinde ortaya çıkarılan iki sepetten güneyde olanı (Foto: Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi)

parçaları içerirken, ikinci aşamada yoğun çakıl ve kumlu bir dolgu görülmüştür. Son aşamada ise az miktarda kerpiç, taşcık, kemik ve obsidyenin bulunduğu, ancak genel olarak temiz olduğunu söyleyebileceğimiz bir dolgu ile doldurma süreci sona ermiştir.

Bina, terk sürecinin ardından içerisinde bir dizi değişikliğe gidilerek ışık benzeri bir faaliyet alanına dönüştürülmüştür. Üst üste gelen ve farklı görünümdeki dolgular sırayla saz serili düzlem, hayvan dışkısı yoğunluklu düzlem (analiz sonuçları beklenmektedir), tekrar saz serili düzlem ve kil sıvalı düzlem şeklindedir. Söz konusu bu terk sonrası kullanım sürecinin ardından aynı alana kalın bir çakıl tabakası serilmiş ve bu çakıl düzlemin üstünde beş evreden oluşan yeni bir ateş yeri oluşturulmuştur.

Ayrıntıları yukarıda verilen bu binanın sağladığı önemli sonuçlardan bir kısmı da binanın kullanım ve terk sonrası sürecinin çağdaş ve komşu binadan (B.18) bilinen sonuçlar ile karşılaştırmamızın sonrasında ortaya çıkan benzerliklerdir. Her iki yapının da kullanımlarının ardından duvarları kısmen traşlanmış, doldurulmuş ve üzerinde ışık gibi kullanılan yeni bir yaşam düzlemi oluşturulmuştur.

B.18'de çatıya ait düşmüş bir saz tabakasına rastlanmışken, B.24'de bulduğumuz saz düzlemlerin çatı ile ilgili olmadıklarını düşünmekteyiz. Bazı oval binaların terk edilmelerinin ardından boşlukların çöplük olarak kullanıldıkları bilinmektedir.

Ortaya çıkan genel görünüme göre, ilk yerleşme sırasında oval planlı yapıların, bina içi kullanım sürecinin tamamlanmasının ardından terkedilip çöplük olarak kullanıldıkları anlaşılmıştır. Zaman içinde, sonraki dönemlerde, binalar terk edildikten sonra bir süre çöplük olarak kullanıldıkları, daha sonra ise gerekirse doldurulup düzlenerek üzerinde farklı faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmüştür. Yerleşmedeki en geç evrelerde, dörtgen planlı yapılara geçişle

birlikte, ışık alanlarının dam seviyesine taşındığını bilinmektedir. Mekân kullanımındaki bu değişimin nüfus yoğunluğu ve değişen sosyal yapı ile ilişkisi bir sonraki çalışma konumuzdur.

Devrim Sönmez – Mihriban Özbaşaran

Bolu İli Göynük ve Mudurnu İlçeleri Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları – 2014

Filiz Dönmez Öztürk'ün Değerli Hatırasına

2012 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle Yard. Doç. Dr. Filiz Dönmez-Öztürk (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) tarafından başlatılan “Bolu İli Göynük ve Mudurnu İlçeleri Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırması” Sevgili Eşim F. Dönmez-Öztürk'ün vefatı sebebiyle yarım kalmasından ötürü; Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından projenin tamamlanması için tarafıma verilen izin kapsamında 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaya izin veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü/Kazı ve Araştırmalar Dairesi Başkanlığı ile Bakanlığın değerli personeline teşekkürlerimizi sunmak isteriz.

Söz konusu çalışma, 26 Ağustos – 6 Eylül 2014 tarihleri arasında Göynük ve Mudurnu'nun şu köylerinde gerçekleştirilmiştir: Bolu İli Göynük İlçesi Arızlar, Aşağı Kınık, Bölücek, Çayköy, Gerişler, Hilaller, Himmetoğlu, Kayabaşı, Kızılkuyu, Kilciler, Narzanlar, Pelitçik, Yukarı Kınık; Bolu İli Mudurnu İlçesi Akyokuş, Akyokuşkavağı, Çamyurdu, Elmacıkdere, Gökören, Kavaslar.

Bu çalışma sırasında çoğu yayımlanmamış 53 yazıt kayıt altına alınmıştır. Yazıtların buluntu yerleri ve içerikleri şu şekildedir:

Env. No	Buluntu Yeri	Yazıtların İçerikleri
68	Bolu İli Göynük İlçesi Narzanlar Köyü	<i>INikaia</i> 1118'de yayımlanmış
69	Bolu İli Göynük İlçesi Narzanlar Köyü	<i>INikaia</i> 1123'de yayımlanmış
70	Bolu İli Göynük İlçesi Narzanlar Köyü	Adı bilinmeyen kişi/kişilere ait bir mezar steli: Üst yarısı kırık olduğu için mezarı kimin yaptırdığı bilinmiyor.
71	Bolu İli Göynük İlçesi Narzanlar Köyü	Dadalos oğlu Otesaris eşi Aristenete ile çocuklarının mezar yazıtı
72	Bolu İli Göynük İlçesi Narzanlar Köyü	Lagatros'un mezar yazıtı

73	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	E. N. AKDOĞU-ARCA, “New Inscriptions from Bithynia”, <i>Gephyra</i> 4 (2007), s. 146 no. 2'ye <i>corrigendum</i> (= düzeltme)
74	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	Gr(b)eimamos'un mezar yazıtı
75	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1205'de yayımlanmış
76	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1370'de yayımlanmış
77	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1474'de yayımlanmış. Ancak bu yazıtta <i>addendum</i> (= ekleme) ve <i>corrigendum</i> (= düzeltme) yapıldı
78	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1239'da yayımlanmış. Ancak bu yazıtta <i>addendum</i> (= ekleme) yapıldı
79	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1152'de yayımlanmış
80	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1204'de yayımlanmış
81	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1259'da yayımlanmış
82	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1435'de yayımlanmış
83	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	<i>INikaia</i> 1095'de yayımlanmış
84	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	Adı okunamayan kişi/kişilere ait bir mezar yazıtı.
85	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	Zian--- ile başlayan bir kişiye ait mezar yazıtı
86	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	Yerel küçük bir yerleşimin <i>demos</i> 'unun onurlandırma yazıtına ait fragman.
87	Bolu İli Göynük İlçesi Kilciler Köyü	Symmakhos oğlu filanca'nın mezar yazıtı.
88	Bolu İli Göynük İlçesi Gerişler Köyü	Marcus Aelius Graptus ile eşi Paricia'nın mezar yazıtı
89	Bolu İli Göynük İlçesi Gerişler Köyü	Arkheleos oğlu/torunu filanca'nın mezar yazıtı.
90	Bolu İli Göynük İlçesi Gerişler Köyü	<i>INikaia</i> 1371'de yayımlanmış
91	Bolu İli Göynük İlçesi Hilaller Köyü	<i>INikaia</i> 1364'de yayımlanmış
92	Bolu İli Göynük İlçesi Hilaller Köyü	Adı bilinmeyen bir kişinin çocukları için yaptırdığı adak yazıtı
93	Bolu İli Göynük İlçesi Hilaller Köyü	Aristarkhos oğlu Casius ile Arkheleos ve Aristarkhos oğlu Papias'ın mezar yazıtı
94	Bolu İli Göynük İlçesi Gerişler Köyü	Aurelia Rufeina, Aurelius Rufeinus oğlu Alupos'a yaptırdığı mezarın yazıtı.
95	Bolu İli Göynük İlçesi Gerişler Köyü	Bir yazıt fragmanı
96	Bolu İli Göynük İlçesi Narzanlar Köyü	<i>INikaia</i> 1473'de yayımlanmış

97	Bolu İli Göynük İlçesi Narzanlar Köyü	Bir mezar yazıtı fragmanı: Yazıt çok tahrip olmuş ve bu nedenle iyi okunamıyor.
98	Bolu İli Göynük İlçesi Arızlar Köyü	Symmakhos'un mezar yazıtı
99	Bolu İli Göynük İlçesi Arızlar Köyü	Domitius Mion'un Aurelia Khryseros ile Aurelios Kosmios ve çocuklarına yaptırdığı mezarın yazıtı
100	Bolu İli Göynük İlçesi Aşağı Kınık Köyü	Asklepiadotos'un babası ve annesine yaptırdığı mezarın yazıtı
101	Bolu İli Göynük İlçesi Yukarı Kınık Köyü	Aleksandros oğlu filancanın mezar yazıtı
102	Bolu İli Göynük İlçesi Yukarı Kınık Köyü	Adı okunamayan bir kişi çocukları Claudianus'a, Marcianus'a ve Lycianus'a yaptırdığı mezarın yazıtı
103	Bolu İli Göynük İlçesi Pelitçik Köyü	Symmakhos oğulları Philostratos, Symmakhos ile Calpurnius babalarına ve annelerine yaptırdığı mezarın yazıtı
104	Bolu İli Göynük İlçesi Aşağı Kınık Köyü	IV. Macedonia Legion'undan emekli L. Domitius Isicus'un mezar yazıtı
105	Bolu İli Göynük İlçesi Aşağı Kınık Köyü	<i>INikaia</i> 1319'da yayımlanmış
106	Bolu İli Göynük İlçesi Aşağı Kınık Köyü	<i>INikaia</i> 1292'de yayımlanmış
107	Bolu İli Göynük İlçesi Aşağı Kınık Köyü	Filanca oğlu Nikon'un mezar yazıtı
108	Bolu İli Göynük İlçesi Aşağı Kınık Köyü	Eimartonora--- <i>demos</i> 'unun Thedotos'u onurlandırdığı yazıt
109	Bolu İli Göynük İlçesi Aşağı Kınık Köyü	Eugenes adında bir kadının ailesi için yaptırdığı mezar epigramı.
110	Bolu İli Göynük İlçesi Aşağı Kınık Köyü	<i>INikaia</i> 1295'de yayımlanmış
111	Bolu İli Göynük İlçesi Himmetoğlu Köyü	Demeter adında bir kadının önceden ölen ebeveynleri için yaptığı mezar yazıtı.
112	Bolu İli Göynük İlçesi Bölücek Köyü	<i>INikaia</i> 1294'de yayımlanmış
113	Bolu İli Göynük İlçesi Çayköy Köyü	Theophilos adında birisi kardeşleriyle birlikte babaları Antipatros ile anneleri Theophila'ya yaptıkları mezarın yazıtı
114	Bolu İli Göynük İlçesi Kızılkuyu Köyü	<i>INikaia</i> 1317'de yayımlanmış
115	Bolu İli Göynük İlçesi Kızılkuyu Köyü	<i>INikaia</i> 1438'de yayımlanmış

116	Bolu İli Göynük İlçesi Kızılkuyu Köyü	Aristainetos oğlu Asklepiodotos, Papias oğlu filanca ile Seuthos oğlu Aristainetos Zeus'a adakta bulunuyorlar
117	Bolu İli Göynük İlçesi Kızılkuyu Köyü	Yazıt fragman olmasından ötürü türünü ve içeriğini tam olarak anlayamadığımız bir yazıt fragmanı. Olasılıkla bir mezar yazıtı olmalı(?)
118	Bolu İli Göynük İlçesi Kızılkuyu Köyü	Solon adında birisi tarafından yapılan mezar yazıtı
119	Bolu İli Göynük İlçesi Kızılkuyu Köyü	Asklepiadotos'un mezar yazıtı.
120	Bolu İli Göynük İlçesi Kayabaşı Köyü	İmparator Vespasianus ile oğulları Titus ve Domitianus zamanına tarihlenen bir miltaşı

Bu çalışmaya verdikleri desteklerden ötürü Bolu İli Mudurnu Belediye Başkanı Mehmet İnegöl'e, Mudurnu Kaymakamı Kerem Süleyman Yüksel'e teşekkür ederiz. Zira onların destekleri olmasaydı bu çalışmayı yürütmek imkânsız olurdu. Ayrıca, gösterdikleri dostane ilişkileri için Bolu Arkeoloji Müzesi görevlileri ile Mehmet Buğra Çizmecioğlu ve Ezgi Demirhan'a da teşekkür ederiz.

Hüseyin Sami Öztürk – Adem Gündüz

Çavuştepe Kalesi – 2014

Kısa Tarihçe:

Çavuştepe Kalesi, Van-Hakkâri karayolu üzerinde, Van kent merkezine, 26 km uzaklıktadır. Kale, 1884 yılı kasım ayında antika taciri Dewgantz'ın Viyana'ya Çavuştepe Köyü'nde bulduğu bir yazıtı götürmesi ve bu yazıtın D. H. Müller tarafından yayımlanmasından sonra dikkatleri üzerine çekmiştir. 1898-99 yıllarında Lehmann-Haupt kalenin, saray kesiminin ve saray kuzey surlarının çok şematik krokilerini yapmıştır. 1956 yazında kale İngiliz arkeolog Charles A. Burney tarafından ikinci kez ziyaret edilmiştir. Kalede 1961-1984 yılları arasında Prof.Dr. A. Erzen başkanlığında kazılar yapılmıştır. 2014 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle Van Müze Müdürlüğü başkanlığında, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Doç.Dr. R. Çavuşoğlu'nun bilimsel sorumluluğunda yeni dönem çalışmalarına başlanmıştır.

2014 yılı çalışmalarının ana hedefi Aşağı Kalede bulunan saray alanı, kuzey ve güney koridorlar ile tapınak alanı çevresinde 1984-2014 yılları arasındaki zaman içinde oluşan kalın toprak tabakasının kaldırılması ve

Çavuştepe – 1 No’lu Sarnıç

Çavuştepe – 8 No’lu Mekân (Mutfak Yapısı)

mekânların temizlenerek yeniden ortaya çıkartılmasına yönelik olmuştur.

Saray Alanındaki Çalışmalar:

Saraydaki çalışmalar merkezi salon (7 no’lu mekân), mutfak yapıları (8 ve 9 no’lu mekânlar) ve harem ünitesinde (1-6 no’lu mekânlar) yürütülmüştür. Sarayla bağlantılı olan bu mekânların yüzeyinde eski kazıların ardından biriken toprak dolgu temizlenerek, çevre düzenlenmesi yapılmıştır. Merkezi salon dikdörtgen planlı olup içinde aynı simetride ana kayaya açılmış üç adet sarnıç bulunmaktadır. Sarnıçlar; doğudan batıya doğru 1, 2 ve 3 no’lu olarak adlandırılmıştır. Bu yıl 1 ve 3 no’lu sarnıçlarda çalışmalar yapılmıştır. 1 no’lu sarnıçta yapılan çalışmalar sırasında, eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağı ile içeri atılan ve içteki örme duvarların en üst sırasından düşen blok taşların oluşturduğu yaklaşık 1.50 m yüksekliğindeki dolgu kaldırılmış ve tahliye edilmiştir. 3 no’lu sarnıçın içerisine zamanla atılmış moloz taş ve çöplerin tahliyesinden sonra çalışmalara son verilmiştir.

Mutfak yapıları (8 ve 9 no’lu mekânlar), merkezi salonun hemen bitişiğinde ve doğu yönünde yer almaktadır. Bu mekânlarda da eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağı temizlenerek zemine ulaşılmıştır. Batıdaki 8 no’lu mekânın ortasında, toplam 87 adet blok taşlardan meydana getirilmiş bir platform yer almaktadır. Mekânın doğu duvarında, 9 no’lu mekânla bağlantılı, içeriye açılan bir su akıtma oluğu bulunmaktadır. Bu mekânın kapısı batı yöndedir. Ancak buradaki duvar ve kapı açıklığının eski kazılar sırasında örüldüğü, Urartu duvar mimarisine uymadığı gözlemlenmiştir. Doğudaki 9 no’lu mekânda ise batı duvarına bitişik ana kayaya oyulmuş bir su teknesi ve bu tekneyle bağlantılı atık su kanalı bulunmaktadır. Yine batı duvarında bir ocak kalıntısı ile batıdaki mutfak mekânıyla bağlantılı bir su akıtma oluğu mevcuttur. Bu mekânın güneydoğu köşesinde ana kaya üzerine oturtulmuş, üst kata çıkan dört basamaktan oluşan merdiven yer almaktadır.

Merkezi salonunun batı uç kesiminde, toplam 6 mekânı bulunan harem ünitesi yer almaktadır. Söz konusu alandaki yapıların yüzeyinde ve duvar diplerinde eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağı tahliye edilmiştir. Bunlardan 3 no’lu mekânın batı ucunda, tuvalet bölümü ve güneydoğu köşesinde üst kata çıkan dört basamaklı bir merdiven yapısı bulunmaktadır. Ayrıca 4 no’lu mekânda dolgu toprağı içerisinde bir çift küpe ile bir adet boncuk (deniz kabuğu) ele geçmiştir. 6 no’lu mekânda, ana kayaya oyulmuş bir tekne ve bu tekneyle bağlantılı bir su akıtma kanalı yer almaktadır. Mekânın doğu duvarında, tekneye doğru yönlendirilmiş bir su akıtma oluğu bulunmaktadır.

Kuzey Koridoru Çalışmaları:

Kuzey koridoru, saray yapısındaki merkezi salonun batısından başlayarak, doğu ucundaki mutfak yapılarına kadar, doğu-batı doğrultusunda yaklaşık 60 m uzunluğundadır. Koridor zemini genelde ana kayadan, yer yer de topraktan oluşmaktadır. Bu alan, eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağı tahliye edilerek temizlenmiştir. Koridorun kuzey yönünde ve bu koridorla bağlantılı yan yana ve doğu-batı yönünde dizilmiş 7 adet mekân bulunmaktadır. Bu mekânlar daha önceki kazı çalışmalarında depo odaları ya da magazinler olarak tanımlanmıştır. Bu alandaki çalışmalar; mekânların tabanında ve duvar diplerinde eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağının kaldırılması şeklinde olmuştur. Bunlardan ilk 5 mekân, yaklaşık aynı boyutlarda olup benzer bir görünüm sergilemektedir. Mekânlara ait kerpiç duvarlar kısmen izlenebilmektedir. Ayrıca yüzey temizliği sırasında 5 no’lu mekânda temizlik sırasında dolgu toprağından bir adet dibek taşıyla birlikte havan ve iki adet taş tekne parçası bulunmuştur. 6 no’lu mekânın kuzey koridoruna açılan iki girişi bulunmaktadır. Bu mekânın dolgu toprağı içerisinde, üzerinde “seramik işareti” bulunan bir çömleğin ağız parçası, bir çanak çömleğe ait hiyeroglifli bir dip parçası ile bir adet bronzdan ok ucu ele geçmiştir. Ayrıca 7 no’lu mekânın kuzey

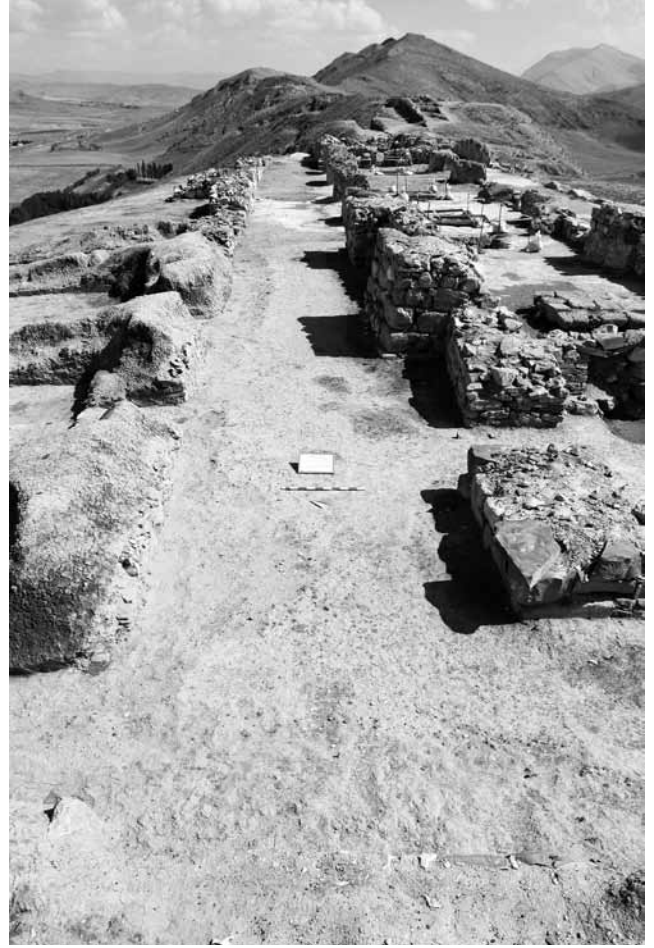
Çavuştepe – Güney Koridoru

koridoruna açılan giriş kapısının açılıp-kapanırken bırakmış olduğu sürtünme izi ana kayada rahatlıkla görülebilmektedir.

Güney Koridoru Çalışmaları:

Güney koridoru, Saray yapısındaki merkezi salonun batı ucundan başlayarak İrmuşini Tapınağı'nın kuzey duvarına kadar uzanmaktadır. Bu koridorda yaklaşık 164 m uzunluğundadır. Koridorun saray alanındaki kısmının zemini ana kayadan olup geriye kalan bölümü genelde topraktır. Bu alandaki çalışmalar, eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağının tahliyesi şeklinde yürütülmüştür. İrmuşini Tapınağı'nın batısında birbirine bitişik 6 ve hemen güney koridorunun köşe yaptığı bölümde 2 olmak üzere toplam 8 adet mekân bulunmaktadır. Güney koridorundaki bu mekânlarda eski kazılarda depo odaları ya da magazinler olarak tanımlanmıştır. Bu mekânların kerpiç yükseklikleri 1 m'den 3 m'ye kadar değişen ölçülere sahiptir.

Mekânlardaki çalışmalar içte ve yan duvarlardaki dolgu toprağının tahliyesi şeklinde yürütülmüştür. Yapılan çalışmalar sonucu; bazı mekânların (2, 4 ve 5 no'lu mekânlar) zeminlerinin, 1961-76 yılları arasında yapılan kazılar sonucu tahrip edildiği ve yapılan ölçümlerde zeminden yaklaşık 35 cm'lik bir derinliğe inildiği anlaşılmıştır. Bu tahribat 5 no'lu mekânın girişi önünde taş kırıklarıyla kaplı zemin bölümünden anlaşılmıştır. Yine 2 ve 3 no'lu mekânların arasındaki kerpiç duvarın, eski kazılar sırasında tamamen ortadan kaldırıldığı, zemindeki taş temel duvarının izlerinden anlaşılmıştır. İki mekân arasında ise eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağı kerpiç duvarlara destek olsun diye şimdilik olduğu gibi bırakılmıştır. Ayrıca güney koridoru 4 no'lu mekânda kuzey duvarının doğu köşesindeki kapı açıklığında; tunç/bronz bir bileziğe ait amorf durumda küçük bir parça, bir adet demir cürufu ile birkaç tane kemik ve çeşitli türde

Çavuştepe – Kuzey Koridoru

çanak-çömleklere ait parçalar ele geçmiştir. Yine güney koridoru 3 no'lu mekânın doğu duvarının dolgu toprağı içerisinde bir adet pişmiş topraktan ağırşak bulunmuştur.

Tapınak Alanı Çalışmaları:

Tapınak alanı kalenin aşağı kale olarak adlandırılan bölümünde, güney koridoru ile bağlantılı mekânların doğusunda ve depo odalarının batısında yer almaktadır. Bu alanlardaki çalışmalar yine eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağının tahliyesi ve çevre düzenlemesi şeklinde yürütülmüştür. Ayrıca tapınak alanı ve duvarları ile dış çevresi otlardan temizlenmiş olup, zemin ve duvarlarda eski kazılardan sonra biriken dolgu toprağı kaldırılmıştır. Böylece tapınağın önünde yer alan düzlüğün yanı sıra iki adet sunak ve yine tapınak alanının kuzey yamacı ile duvarlarda temizlik çalışması yapılarak belirginleştirilmiştir.

2014 yılı çalışmaları yapılan hava fotoğrafları çekimleri, temizliği yapılan mekânların geotekstil çalışmalarının sonlanmasıyla birlikte 20 Ekim 2014 günü sona erdirilmiştir.

Rafet Çavuşoğlu – Bilcan Gökce

Konane Antik Kenti Yüzey Araştırması – 2014

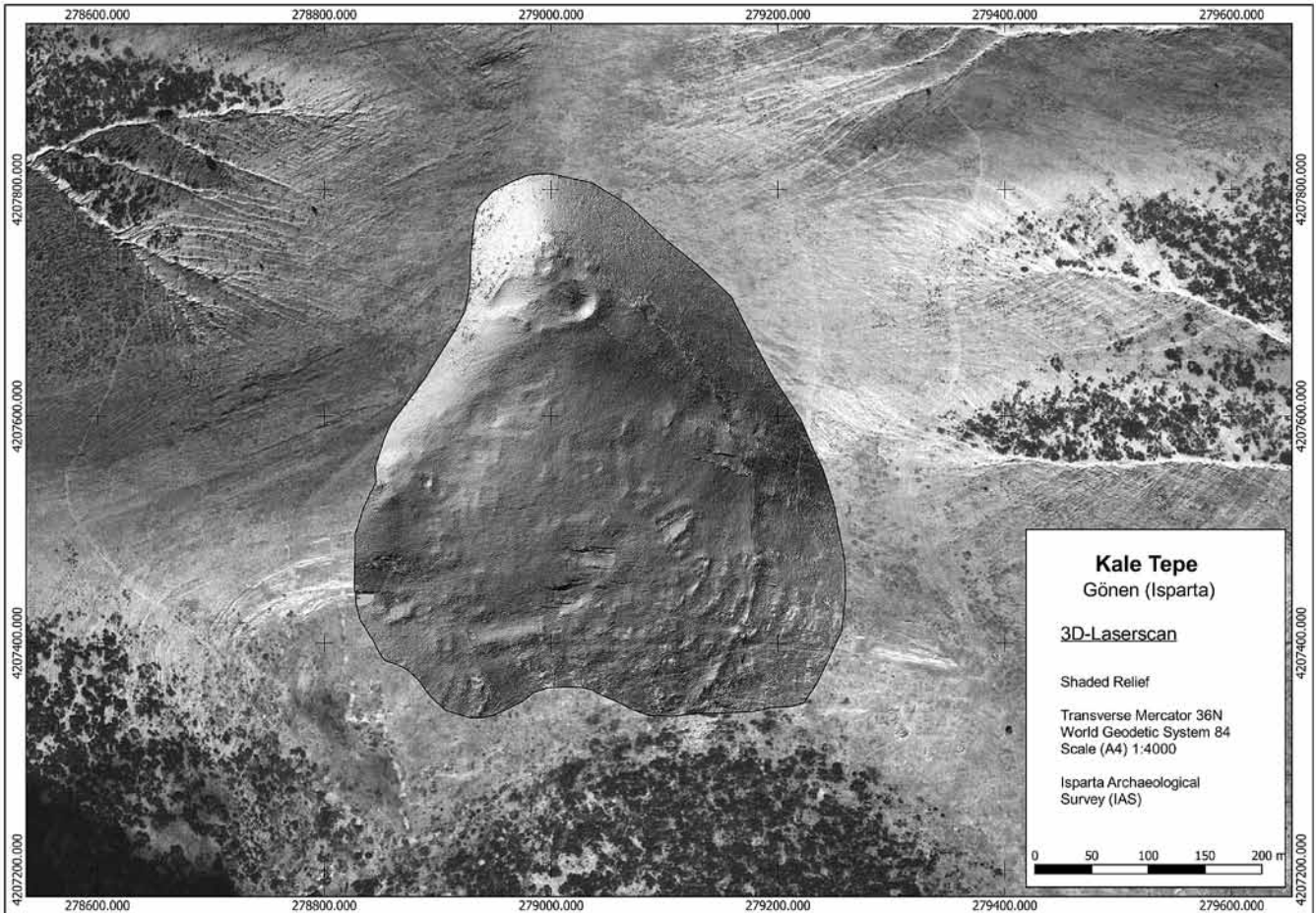
2009 yılından itibaren Konane Antik kentinde devam eden Isparta İli ve İlçeleri (IAS) Yüzey Araştırması 2014 yılı çalışmaları, Kuzybatı Pisidia'da Hellenistik ve Roma dönemlerinde Kentleşme Modellerinin Araştırılması kapsamında, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının izni, Süleyman Demirel Üniversitesi, Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) ve TÜBİTAK (111K376 no.lu proje) tarafından sağlanan destekle gerçekleştirilmiştir.

Konane Antik kenti Hellenistik Dönem yerleşmesi Kale Tepe projemizin uzun yıllardan buyana araştırma konusudur. Gönen İlçesi sınırları içerisinde, modern yerleşmenin 4,5 km kuzeybatısında yer alan, 1676 m yükseklikteki Kale Tepe yerleşmesi Erken Hellenistik Dönemde yeniden tahkim edilmiş ve Bölgenin Makedonlar tarafından ele geçirildiği tarihten itibaren politik gelişmelerin ve yerleşim kurma politikalarının bir örneği olarak yerleşim görmüştür (Hürmüzlü 2013: 142-154).

Kuzybatı Pisidia Bölgesinde yer alan kale yerleşmelere önemli bir örnek oluşturan Konane Antik Kenti

çalışmaları, bu tip küçük ölçekli kale yerleşmelerinin anlaşılması ve araştırılmasına oldukça iyi korunmuş olması nedeniyle önemli bir örnek oluşturmaktadır. Küçük ölçekli, ancak savunma bakımından ve bölgedeki polislere yakınlıkları ile önem kazanan Kale Tepe yerleşmesinin topografik planı ve sur sisteminin plan ve röleve çalışmaları tamamlanmıştır (Hecebil 2014: 13-17).

Kale Tepe yerleşmesinin dokümantasyon çalışmaları çeşitli yöntemler kullanılarak devam etmektedir. 2014 yılında gerçekleştirilen çalışmaların önemli bir ayağını sistemli fotoğrafçılık çalışmaları oluşturmuştur. Bu çalışma kapsamında, DJI Phantom 2 multicopter ve GoProHero Black Edition marka uzaktan kontrol edilebilen fotoğraf makinesi ile alanda ilk defa havadan görüntü olarak, fotogrametrik çalışmalar ile sayısal bir görüntü elde edilmiştir. Havadan elde edilen görüntüler üzerinde, daha önceden belirlenen referans noktaları, AutoCad yazılımında görüntüler üzerindeki noktalara sayısal bilgiler eklenerek sayısal bir foto-plan oluşturmuştur. Bu şekilde oluşturulan görüntüler ile arazi plan çizimlerine ve Coğrafi Bilgi Sistemleri'ne (CBS) uygun sayısal veri girişlerinin ve uygulamalarının kullanılmasında yardımcı olmuştur. Alanda gerçekleştirilen 90 derecelik çekimler

Konane – Kale Tepe Yerleşmesi 3D Scaer çalışması (IAS Arşivi, A. K. Browne)

Konane – Kale Tepe Yerleşmesi Giriş Kapısı Hava Fotoğrafı (IAS Arşivi, U. Hecebil).

bir araya getirilmeye başlanılmıştır. Tüm alanın kuş bakışı görüntüsü 2014 yılında tamamlanmış, totalstation ve el GPS'i ile referans köşeleri oluşturulmuştur. Bu sayede elde edilen görüntülerin sayısallaştırma işlemi gerçekleştirilmeye devam etmektedir. Bu sayısallaştırma sayesinde tüm Kale Tepe yerleşmesinin foto-plan elde edilerek, yerleşmenin mimari planları hakkında önemli veriler elde edilecektir.

Dokümantasyon çalışmalarının diğer bir ayağını ise tepenin 3D scanner ile taranması oluşturmaktadır. Prof. Dr. Kay Kohlmeyer, Arie Kai-Browne ve ekibi (University of Applied Sciences, Berlin) tarafından 2011 yılında başlatılmış olan Kale Tepe sur sisteminin 3D scan yöntemiyle dokümantasyonu çalışmalarına bu yıl da devam edilmiştir. Geçen yıllarda bu çalışma kente giriş kapısı ve sur duvarının doğu kısmında yoğunlaşmışken; 2014 yılı çalışmaları yerleşmenin merkezinde devam ettirilmiştir. Bu yıl yürütülen çalışmalarda iki farklı yöntem kullanılmıştır. 3D scan çalışmasının yanı sıra, Leica Scan Station 2 alınan noktaların yüksek çözünürlüğünü sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Bunun yanı sıra fotogrametrik fotoğraflar alınmıştır. Bu çalışma 3D scan çalışmasına bir katkı olarak gerçekleştirilmiştir.

3D scanner ile tepenin taranması çalışmalarında, 2011 yılından bugüne dek 80 farklı tarama alanında 2 milyar adet yaklaşık 4-6 mm boyutunda üç boyutlu yüksek çözünürlüklü nokta ölçümü yapılmıştır. 3D taraması uluslararası koordinat sistemine (UTM Zone 36N WGS84) aktarılarak, yüzey araştırması sırasında daha önceden alınan noktalarla ilişkilendirilmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda ilerideki çalışmalarda kullanılmak üzere GIS programına aktarılması da mümkün olmaktadır.

Tüm bu çalışmalar, 2009 yılından bu yana devam eden, sur içerisinde kalan 11 hektarlık Kale Tepe yerleşmesinin planı ve su kaynaklarının ne olduğu sorusuna 2014 yılında önemli katkılar sağlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda 4 adet su kuyusu, 1 adet sarnıç ve alanda yoğun olarak künk parçaları tespit edilmiştir. Konane Antik kentinde yerleşim planı ve düzenin araştırılmasına yönelik araştırmalar kapsamında önümüzdeki yıllarda da arkeolojik yüzey araştırmasına katkı sağlayacak yeni yöntemler kullanılmaya devam dilecektir. Bu bağlamda, yerleşmelerin saptanması ve eksiksiz olarak belgelenmesi bakımından “intensiv” (yoğun) yüzey araştırması yöntemlerinin uygulanmasının mutlak bir gereklilik olduğu yeniden vurgulanmalıdır. Bu yöntem aynı zamanda yerleşim ve arazi kullanımına ilişkin kentsel ve kırsal ölçekte önemli veriler üretilmesini sağlamaktadır. Yüzey araştırmaları, kırsal yerleşim alanlarındaki anıtsal mimari eserlerden çeşitli küçük buluntulara kadar çok çeşitli kalıntıların tespit ve tanımlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca, hem tarihsel süreci hem de yerleşim yoğunluğunu, büyüklüğünü ve dönemsel değişimleri, buluntuları haritaya işleyerek tanımlamak mümkün olmaktadır. Bu yöntem ve uygulamaların yaygınlaştırılarak desteklenmesi, yerleşim/kent/kentleşme araştırmalarına önemli katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

Hürmüzlü, B.

2013 “Konane Antik kenti Hellenistik Dönem Yerleşmesi”, *Pisidia Araştırmaları – I.*, I. Pisidia Araştırmaları Sempozyumu (05-06.11 2013) Bildiri Metinleri, (Eds.) Hürmüzlü, B – M. Fırat – A., Gerçek, Isparta: 142-154.

Hecebil, U.

2014 “Isparta Arkeolojik Survey’inde CBS Uygulamaları”, 29. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 27-31 Mayıs 2013 Muğla, Ankara: 2014: 13-17.

*Uygar Hecebil – Arie Kai Browne
Bilge Hürmüzlü – Kay Kohlmeyer*

Konya Ereğli Yüzey Araştırmasının (KEYAR) 2013-2014

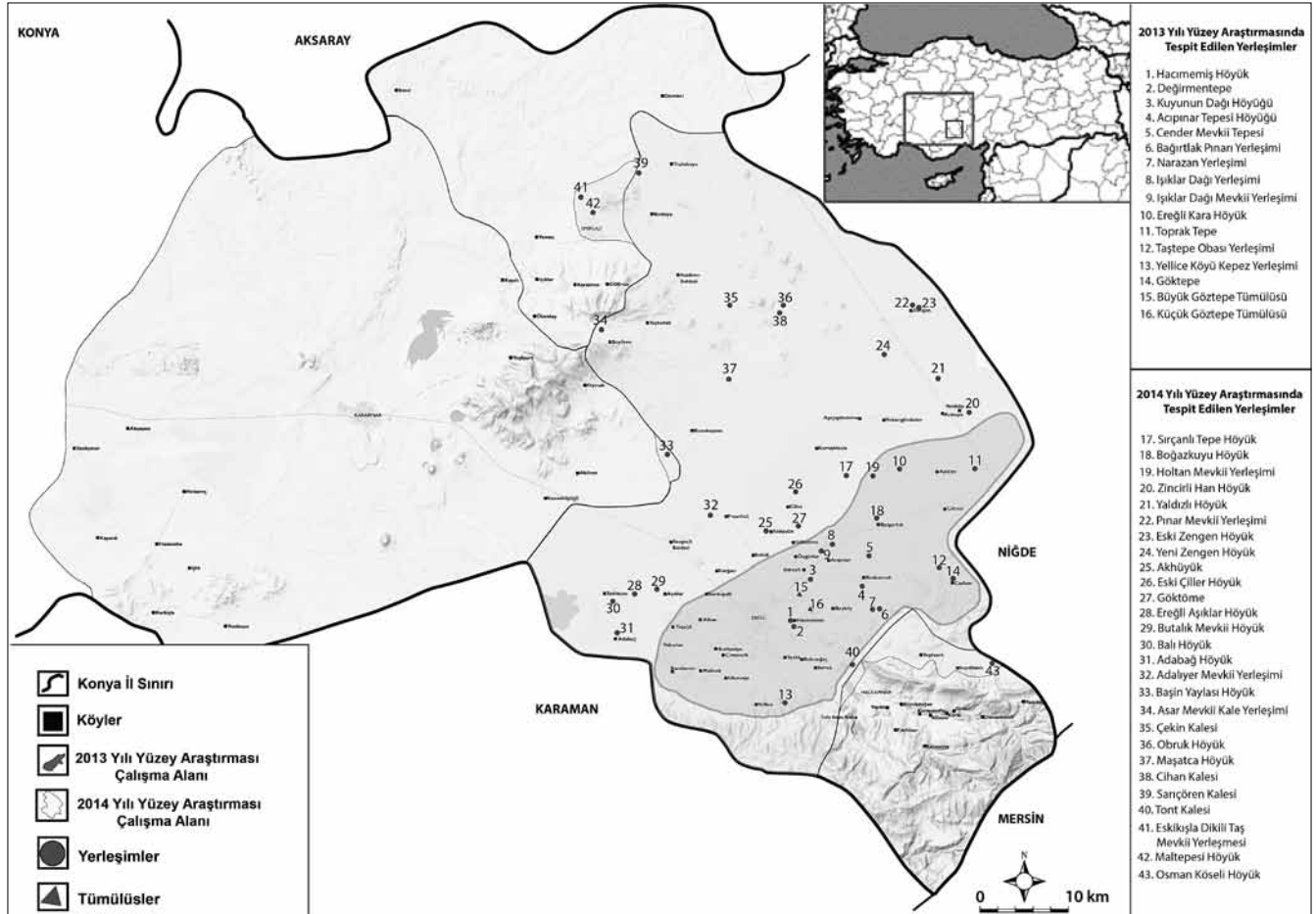
Arazi Sezonları

Konya Ereğli Yüzey Araştırması beş senelik bir yüzey araştırma projesi olarak T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile 2013'te başlamıştır ve Ereğli müzesine bağlı Ereğli, Halkapınar, Emirgazi ve Karapınar İlçelerinin Tunç ve Demir Çağlarını araştırmaktadır. Proje Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanlığı, Koç Üniversitesi Seed Fund (SF 00013), Ereğli Müzesi Müdürü Mahmut Altuncan, Ereğli Belediyesi, Demireller Tesisleri ve AVIS tarafından desteklenmektedir.

Ereğli, Halkapınar, Emirgazi ve Karapınar İlçeleri Konya İli'nin güneydoğusunda bulunmaktadır. Araştırma Bölgesi Toroslar'ın kuzeyinde, Karaman'ın doğusunda, Niğde'nin batısında ve Konya Ovası'nın da güneydoğusunda bulunmaktadır. Ereğli Gülek Boğazı'nın (Kilikya Kapısı) aşağı yukarı 43 km batısında yer almaktadır. Akdeniz Bölgesi'ni, Mezopotamya'yı İç Anadolu ile bağlayan bu rota, araştırılan bölgenin önemli bir yerleşim bölgesi

olduğunu ve çevresindeki bölgelerle bağlantılı ve iletişim halinde olduğu görüşünü desteklemektedir.

Bahsi geçen bölgenin araştırma tarihi incelendiğinde bölgenin yetersiz derecede araştırıldığı ortaya çıkmaktadır. James Mellaart (Mellaart 1954, 1963) ve Semih Güneri'nin (Güneri 1987-88) Ereğli ve Karapınar'da yaptığı birkaç höyük araştırması hariç, bugüne dek Konya Ereğli Müzesi'ne bağlı Ereğli, Karapınar, Halkapınar ve Emirgazi İlçelerinde sistematik bir yüzey araştırması kaydedilmemiştir (Maner 2014). Mellaart Türkiye'nin güneyinde yaptığı yüzey araştırması sırasında Çumra, Karaman, Ereğli ve Gülek Boğazı arasında kalan bölgeyi kısmen incelemiştir. Ereğli ve Karapınar İlçe sınırları içinde bulunan Çiller Höyük, Zincirli Höyük, Kızıl Höyük II, Toprak Tepe, Kara Höyük, Karatepe, Akkuyu, Karapınar I, Karapınar II, Kızrak, Tilkili ve Maltepe yerleşimlerinden malzeme toplamıştır (Mellaart 1954: 189, 192). Güneri ise, Karaman ve Ereğli bölgesinde MÖ 2. bin yerleşimlerini araştıran bir yüzey araştırması gerçekleştirmiştir. Yayınında Ereğli İlçesi'nden Kara Höyük, Zincirli Höyük ve Gövezli Höyük'ten topladığı malzemeyi incelediğini yazmaktadır (Güneri 1989-91: 99). Bu kısa genel bakış Ereğli ve Karapınar İlçelerinin çok dar bir alanının araştırıldığını, Halkapınar ve Emirgazi

Konya - Harita

İlçelerinde ise bir araştırma yapılmadığını göstermektedir. Böylece, KEYAR projesi ile söz konusu ilçelerin Tunç ve Demir Çağı yerleşimleri, ilk defa kapsamlı bir şekilde araştırılmış olacaktır.

Araştırma amaçlarımızdan ve sorularımızdan bazıları şunlardır:

- Konya Ereğli müzesine bağlı ilçelerde Tunç ve Demir Çağlarını ve yerleşimlerini sistematik bir şekilde belirlemek, araştırmak, kayıt etmek ve tescil işlemini başlatmak;
- Bahsi geçen dönemlerdeki yerleşim dağılımını incelemek;
- Bölge için çanak çömlek tipolojisi ve kronolojisi oluşturmak;
- Bölgenin peyzaj arkeolojisini incelemek;
- Bölgedeki Eski Assur Ticaret Koloni yerleşimleri var mı? Kervanlar buradan da geçiyor muydu? Bölge ticaret ağlarına dahil miydi?
- Hitit Dönemi yerleşimlerini belirlemek;
- Bölgenin Demir Çağı'nı aydınlatmak: Geç Hitit, Frig, Geç Asur gibi hangi medeniyetlerin izleri bulunmaktadır?
- Bölgenin Akdeniz, Batı, İç, Doğu ve Kuzey Anadolu, Ege, Levant ve Mezopotamya ile ilişkilerini araştırmaktır.

Araştırma bölgesinde bahsi geçen dönemlere ait eserler ve anıtlar bulunmaktadır. Bunların arasında Hitit kralı IV. Tuthaliya Dönemi'ne tarihlenen Emirgazi'nin Eskikışla Mevkiinde (eski adı: Kıçıkışla) bulunan beş hiyeroglif yazılı sunak (Emirgazi A-D, Altar V) (Hawkins 1995: 86-102), Halkapınar'daki MÖ 8. yy'a tarihlenen İvriz kaya kabartması, İvriz Köyü'nde kanal çalışmaları sırasında bulunan ve şimdi Ereğli Müzesi'nde bulunan Geç Hitit Dönemi'ne ait bir heykelbaşı ve hem Luvice hem de Finikece yazıtı olan kabartmalı bir ortostatın alt kısmı bulunmuştur (Dinçol 1994). Yine İvriz'de hemen su mağarasının batısındaki tepede adak kurbanını götüren bir *Hititlinin* kabartması (Bier 1976) ve İvriz'in 6 km güneyinde Toros Dağları'nın eteklerinde Ambarderesi Mevkiin'de bulunan Hitit kabartması da önemli anıtlardır. Bunların yanında Ereğli Müzesi'nde Orta ve Geç Tunç ve Demir Çağlarına bu bölgeden gelen eserler de yer almaktadır.

Eski Asur, Hitit, Geç Asur ve Geç Hitit kaynakları, bölgenin tarihi coğrafyası hakkında bilgi vermektedir. Araştırılan ilçeler Hititlerin "Aşağı Ülke" olarak adlandırdıkları bölgede kalmaktadır. Eski Asur Ticaret Koloni Dönemi'ne ait metinlerde Tuwanuwa ve Hupišnuman adlı yerler geçmektedir (Barjamovic 2011: 236, n 898). Hupišnuman daha sonra Hitit

kaynaklarında Hupišna olarak geçmektedir (Garstang – Gurney 1959: 6). Hupišna kenti ise Sarlaimi (muhtemelen Toroslar) ve Sarpa Dağı ile ilgili olan huwaşşana kültü ile ilişkilendirmekteydi (Garstang – Gurney 1959: 6). Hupišna ise antik çağda Kybistra'dır .Bu yer adı da linguistic olarak Hupišna'dan gelmektedir (Kessler 1975: 500), Kybistra ise Tabula Imperii Byzantini'ye göre Ereğli'in güney sınırında bulunan Tont Kalesi'dir (Belke 1984: 188-189). MÖ 1. binde Asur kaynakları bölgenin, Tabal Ülkesi'nin sınırları içinde kaldığından bahseder (Aro 1998).

Yüzey araştırması ilk olarak Ereğli İlçesi'nde başlamıştır. 2013-14 arazi sezonlarında Ereğli İlçesi büyük oranla araştırılmış (harita 1) ve 2015'te bu ilçedeki çalışmaların tamamlanması planlanmaktadır. 2014 arazi sezonunda Halkapınar'ın kuzeyi ve Emirgazi'nin güneyi de incelenmiştir. İki arazi sezonunda toplam 41 yerleşim yeri ve 2 tümülüs tespit edilmiştir ve bölgede dört çeşit yerleşim tipi olduğu belirlenmiştir (Maner 2014). Bunlar höyük, kale, düz yerleşim ve doğal tepe üzerine kurulmuş yerleşimlerdir. Ereğli'de tespit ettiğimiz en büyük höyük aşağı yukarı 40 hektar büyüklüğündeki Kuyunun Dağı Höyüğüdür (harita 1 No. 3). Çanak çömlekleri Demir Çağı ağırlıklıdır, yerleşimin büyüklüğü burasının zamanında önemli bir merkez olduğunu desteklemektedir (Maner 2014: 349).

Eski yerleşimleri belirlemek için muhtarlardan, köy sakinlerinden bilgi toplanmaktadır. Bunun yanında Google Earth gibi uydu görüntülerinin yardımı ile de höyükler belirlenmektedir. Bölgede çoğunlukla höyükler ve düz yerleşim alanları tarım arazisi olarak kullanıldığı veya yoğun yabancı bitki örtüsü ile kaplı olduğundan, yoğun sistematik yürütme metodları uygulanamamıştır. Bu sebepten dolayı geniş alanlı yüzey araştırması (extensive) yapılamamıştır. Çanak çömlekler toplanıp, yerinde incelenmektedir. Önemli görülen (dip, kenar, bezemeli gibi) parçalar çizilip ve fotoğraflanmaktadır. Toplanan malzemeler çizilip ve fotoğrafları çekildikten sonra tekrar buldukları yere geri bırakılmışlardır.

Arkeolojik amaç, analiz ve sorularının yanında, bölgede kültürel miras bilincini geliştirmek ve özellikle çocuklara yönelik arkeoloji ve kültürel miras konularında eğitimler düzenlemek KEYAR projesinin ek hedeflerinden biridir. Bu konuda 2014 arazi sezonu sırasında TEGV ve Ereğli Müzesi ile beraber çocuklara yönelik arkeoloji ve müze günü düzenlenmiştir, ayrıca bu tür etkinliklerin sürdürülebilir bir hale getirilmesi konusunda çalışmalar sürmektedir.

Halkapınar ilçesinde bulunan Geç Hitit dönemine ait İvriz kaya anıtı çevresinde ve üzerine çalışmalar sürdürmektedir. 2014 arazi sezonunda hem İvriz anıtı hem de Ambarderesin'de bulunan ve küçük İvriz veya İvriz

3 olarak bilinen Hitit kaya kabartması 3D lazer tekniği ile taranmıştır. Şimdiye kadar İvriz sadece Hitit kaya anıtı olarak kaynaklara geçmiştir, ama yapılan çalışmalar sonucu hem İvriz'in altında bulunan su kaynağı, 500 m güneydoğusunda bulunan su mağarası, çevresinde bulunan küçük kabartmalar ve 6 km güneyinde Toros Dağlarının eteklerinde Ambarkaya mevkiinde bulunan küçük İvriz kabartması burasının geniş çaplı bir su kült merkezi olduğuna işaret etmektedir. Ambarderesi'ne çıkan yol da kurumuş bir dere yatağıdır, yani Ambardere'sindeki kabartmanın önünden de bir zamanlar su akıyordu. Tüm bu bölge muhtemelen huwassana kültürünün merkeziydi. Çünkü önceden de bahsedildiği gibi Hupišna kenti huwassana kültürü ile ilişkilendirilmektedir. Huwaşşana kültürünün yeri olarak ta Hitit kaynakları Sarliami ve Sarpa Dağlarından bahsederler. Sarliami Dağı Toroslarla, hatta İvriz Dağı ile ilişkilendirilmektedir (Garstan – Gurney 1959:72). Hupišna ise Tont Kalesi ile ilişkilendirilmektedir, Tont Kalesi de sadece İvriz'in yak. 4,5 km kuzeyinde yer almaktadır. Ambarderesi'nde bulunan Hitit kabartmasının karşısında bulunan Sannabadae adlı Orta Bizans Dönemi'ne tarihlenen Bizans manastırı, bu kutsallığını Bizans Dönemi'ne kadar sürdürdüğünü göstermektedir.

2015'te İvriz ve Ambarderesi "Hitit su ve kült merkezi" olarak UNESCO'nun geçici listesine aday gösterilecektir, ilerideki senelerde de asıl listeye alınması için gerekli çalışmalara başlanacaktır.

Kaynakça

- Aro, S.
1998 *Tabal. Zur Geschichte und materiellen Kultur des zentralanatolischen Hochplateaus von 1200 bis 600 v. Chr.* (yayınlanmamış doktora tezi)
- Barjamovic, G.
2011 *A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period*, Copenhagen.
- Belke, K.
1984 *Galatien und Lyakonien*, TIB 4, Wien.
- Bier, L.
1976 "A Second Hittite Relief at İvriz", *JNES* 35, 1976: 115-126.
- Dinçol, B.
1994 "New Archaeological Finds from İvriz: A Preliminary Report", *Tel Aviv* 21 1994: 117-128.
- Garstang, J. – O.R. Gurney
1959 *The Geography of the Hittite Empire*, London.
- Güneri, S.
1989-91 "Orta Anadolu Höyükleri, Karaman-Ereğli Araştırmaları". *Türk Arkeoloji Dergisi* 28-29: 97-114.
- Hawkins, J. D.
1995 "Appendix 2. Emirgazi Altars", Hawkins, J. D: *The Hieroglyphic Inscription of the Sacred Pool Complex at Hattusha (Südburg)*, StBoT Beiheft 3: 86-102.

- Kessler, K.
1975 "Hupišna" *Reallexikon der Assyriologie, Vierter Band Ha-a-a-Hyaspes*: 500.
- Maner, Ç.
2014 "Preliminary Report on the First Season of the Konya-Ereğli (KEYAR) Survey 2013", *Anatolia Antiqua* 22: 343-360.
- Mellaart, J.
1954 "Preliminary Report on a Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey", *Anatolian Studies* 4: 175-240.
- 1963 "Early Cultures of the South Anatolian Plateau, II: The Late Chalcolithic and Early Bronze Ages in the Konya Plain", *Anatolian Studies* 13: 199-236.

Çiğdem Maner

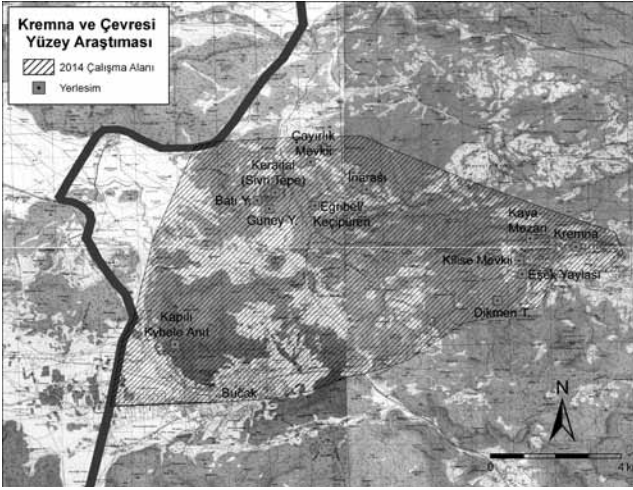
Kremna ve Çevresi Yüzey Araştırması 2014

Kremna Kent Çevresi:

2014 yılı itibariyle, "Kremna ve Çevresi Yüzey Araştırması" ikinci sezon çalışmaları 18 Ağustos - 07 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların ağırlık noktasını, Kremna'nın kuzey hâkimiyet alanına giren yerleşimler ve askeri nitelikli yapılar oluşturmuştur. Bilindiği gibi Kremna antik kentinin doğu, batı ve güney kısımları uçurum olup, batısı sur duvarıyla çevrilidir. Düzgün kesilmiş bloklardan çift yüzlü olarak örülen surların üzerinde düzenli aralıklarla *isodomos* duvar tekniğinde yapılmış kare planlı 12 adet kule bulunmaktadır. Kulelerin MS 3. yy'da meydana gelen Roma kuşatması sırasında düşmanla en yakın temasın sağlandığı yerler oldukları düşünülmektedir. Bu nedenle sur ve gözetleme kulelerinin bazı bölümlerinde büyük tahribatlar meydana gelmiştir. Surların hemen yakınında tespit edilen taş gülle, en büyük çarpışmaların batı savunma hattında gerçekleştiğine işaret etmektedir.

Batı surların dışı kentin nekropolisi olarak kullanılmıştır. Lahit kapakları, anıt mezarlara ait mimari bloklar ve *khamasorion* tipi mezarların yoğun olarak tespit edildiği nekropolisin alanı kuzeydeki uçurum üzerinde son bulmaktadır. Öyle ki uçurumun kuzeye bakan yamaçlarına dahi kaya mezarları açıldığı görülmektedir. Patikalarla ulaşılan dik kesitli bu alanda cephesinde herhangi bir süslemesi olmayan, tek odalı kaya mezarı belgelenmiştir. Mezar içinde, duvarlar boyunca üç klineye rastlanmıştır.

Nekropolisin bir bölümü MS 276 yılında Kremna kuşatması için oluşturulan Roma karargahının içinde kaldığı için tahrip edilmiş ve burada bulunan bazı bloklar kuzey-güney uzantılı karargâh duvarında kullanılmıştır. Karargâh duvarının üzerinde belli aralıklarla

Kremna – Kremna ve Çevresi Yüze Araştırmaları 2014 Yılı Çalışma Sahası

oluşturulmuş yuvarlak ve kare planlı kule yıkıntıları dikkati çeker. Bu kulelerden batı sur duvarlarına bakan kısmında 9 adet bulunmaktadır. Kuzeyde, batı surları ve Roma karargâhı arasında, yağma toprakla oluşturulmuş büyük bir yapay tepenin, taarruz kulesi olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Yapay tepe, Kremna batı surlarındaki kulelerin orta ekseninde yapılmış olup, karşısına denk gelen alanda sur üzerinde büyük tahribat tespit edilmiştir. Roma karargâhının kuzeydoğu sınırında bulunan bölümü, antik dönemde taş ocağı olarak kullanılmıştır. Yaklaşık 50 m uzunluğunda ve 8-10 m yüksekliğindeki kaya kesitinin olduğu bölümde, karargâhın savunma duvarı bulunmamakla beraber, bu kesitin üzerine karargâh için bir kule inşa edilmiştir.

Sur duvarlarının dışında Hacıbağ Mahallesi'nin kuzeybatı ucunda az bir yükseltiyeye sahip tepelik üzerinde kilise kalıntısı tespit edilmiştir. Bu mevki halk tarafından *Kilise-Kisle* olarak adlandırılmaktadır. Kaçak kazılar nedeniyle tahribata uğrayan kilisenin, düzgün kesilmiş taş bloklarla inşa edildiği civardaki malzemeden anlaşılmaktadır. Kilisenin apsisi diğer bölümlere oranla daha sağlam durumdadır. Yapı etrafında çok sayıda bezemeli mimari parça bulunmuştur. Bu mimari elemanların, kilisenin batı ucunda bulunan dörtgen planlı bir anıt mezara ait olduğu tahmin edilmektedir. Bu bölümde lahit kapaklarına rastlanmıştır.

Çalışmalar esnasında kilise mevkiinden başlayıp kuzeybatısındaki Dikmen Tepe'ye giden antik yol tespit edilmiştir. Düzgün olmayan taşlardan meydana getirilen antik yolun kalıntıları bazı bölümlerde net olarak izlenebilmektedir. Ancak bir bölümü ne yazık ki bugün de aktif olan mermer ocağı için açılan yol nedeniyle tahrip edilmiştir.

İnarası Kutsal Alanı:

2013 yılı çalışmalarında keşfedilen İnarası Kutsal Alanı, Kremna'nın kuzeyinde, Taşyayla Köyü'ne giden yola yakın bir mesafede bulunmaktadır. Bu alandaki belgeleme çalışmaları bir önceki çalışma sezonuna nazaran daha kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öncelikle, kutsal alanın ayrıntılı bir planı ortaya çıkarıldıktan sonra, çalışmalar bu plan doğrultusunda devam etmiştir. Temenosla çevrili kutsal alanın giriş kapısı güneybatıdadır. Kapının dış bölümü, doğal koşullar neticesinde

Kremna – Kremna Yapay Tepe

Kremna –
Kapılı
Kybele Anıtı

bozulmuş olsa da, temenos kısmen izlenebilmektedir. Mağaranın girişinde, hemen sağ tarafta büyük niş dikkati çeker. Yaklaşık 14 m uzunluğunda ve 4 m genişliğindeki mağarada bu yıl keşfedilen en önemli verilerden birisi, muhtemelen bahar aylarında yapılan kaçak kazılarla ortaya çıkarılan mağara içerisindeki sekidir. Mağaranın doğu duvarındaki yaklaşık 50 cm yüksekliğinde, 37-55 cm arasında değişen genişliğe sahip sekinin duvar boyunca devam edip etmediği tam olarak bilinmemektedir. Sekilerin üzerinde tabandan yaklaşık 3 m yükseklikte aydınlatma amaçlı kandiller için açılmış küçük nişler bulunmaktadır.

Bir önceki yıl belgelenen mağaranın girişindeki yazıtlı adak nişlerinin solunda 60 x 40 cm ölçülerine denk gelecek şekilde açılmış dübel deliklerine rastlanmıştır. Bu dübellerin metal levhaların tutturulması amacıyla açıldığı düşünülmektedir. Aynı ekseninde mağara içerisinde duvarlara açılmış dübellerin olması, mağara duvarlarının metal ya da mermer levhalarla süslenmiş olabileceğini akla getirmektedir. Adak nişlerinin yaklaşık 3 m solunda düzleştirilmiş kaya kesitinin birleşim yerinde görülen sıva üzerine kırmızı boya izleri, mağaranın tamamının sıvandığını ve üzerinin boyandığını göstermektedir. Birçok yönüyle Pisidia Bölgesi için tekil örnek olan İnarası Kutsal Alanı'ndaki çalışmalar önümüzdeki yıllarda da devam edecektir.

Keraitai/Sivri Tepe:

Belören Köyü'nün 2 km kadar güneybatısında, halk arasında Sivri Tepe olarak adlandırılan yerde konumlanan Keraitai kenti, yükseltisi ile civardaki Kremna, Sagalassos, Kolbasa gibi çağdaş antik kentleri net olarak görebilmektedir. Belli dönemlerde Kremna'ya bağlanan Keraitai'a, Belören Köyü'nün güney

eteklerindeki patika yolla ulaşılmaktadır. Yaklaşık 1300 m yükseltiye sahip tepede, yerleşimin 1100-1200 m rakımında yoğunlaştığı görülür. Kentin güneydoğu köşesinde *In Antis* Planlı Tapınak, doğu kesiminde *Odeion?*, batıda ise, hamam yapısı tespit edilen yapılar arasındadır. Etrafı surlarla çevrili kent içerisinde bulunan kamusal yapılarda genellikle düzgün kesilmiş büyük blok taşlar kullanılmıştır. Bu sezon sur duvarları ve kent içerisindeki bazı yapıların planları çizilmiş ve haritaya işlenmiştir. Ayrıca Keraitai antik kentinde bu çok sayıda su kuyusu tespit edilmiştir.

Antik kentin yaslandığı Sivri Tepe'nin zirvesi Akropolis olarak kullanılmıştır. Etrafı surla çevrili olan tepenin üst kesiminde gözetleme kulelerinin yanı sıra, *In Antis* planlı bir diğer tapınak, sarnıç ve bir *khamasorion* mezar tespit edilmiştir. 9,65x6,50 m ölçülerindeki tapınak kuzey-güney doğrultuda olup, güneyinde dörtgen planda büyükçe bir sarnıç bulunmaktadır.

Keraitai'de bu sezon keşfedilen en önemli verilerden birisi, doğudaki sur duvarlarının yaslandığı tepe yamacındaki Men kabartmasıdır. Küçük bir kaya kütlelerinin cephesine açılmış 29x45 cm ölçülerinde, çerçeve içerisinde cepheden betimlenen tanrı Men'in kolları yukarı kalkıktır ve başının üzerinde yükselen hilal kabartması kısmen görülebilmektedir. Men kültürünün kentteki varlığı epigrafik belgeler yoluyla kanıtlanmıştır.

Keraitai antik kentinin doğusunda orman yolunun diğer tarafında yüksekçe bir tepe üzerinde yer alan Eğribel/Keçipüren mevkiinde bir çiftlik yapısına ait olduğu düşünülen kalıntılara tespit edilmiştir. Bu yapının dış örgüsünde büyük blokların kullanıldığı, çok odalı dikdörtgen planlı olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu çiftlik yerleşiminde bol miktarda çatı kiremiti ve *pithos* parçalarına rastlanmıştır.

Kapılı Kybele Anıtı:

Anıt, Bucak İlçesi, Sanayi Mahallesi'nin doğusundaki Hökez Dağı'nın güney yamacında yer almaktadır. Kybele kabartması, büyük ve derin bir niş içerisinde olup; altında doğal kayaya oyulmuş bir oda ve her iki yanında sunu amaçlı olarak kullanılmış kaya çanakları yer almaktadır. Oldukça tahribata uğrayan Kybele kabartmasının bulunduğu niş, kısmi olarak çerçeveselidir. Üst cephe ise iki silmelidir. Kapılı, Pisidia Bölgesi'nde Kybele anıtı olarak şimdiye dek tespit edilmiş tek örnek olup, Frig kültür bölgesinin Bucak Ovası'na değin yayıldığına işaret etmesi açısından oldukça önemlidir. Kapılı Kybele Anıtı ile ilgili çalışmalar önümüzdeki yıllarda devam edecektir.

Hüseyin Metin – B. Ayça Polat Becks
Ralf Becks – Erdal Kaya

Larisa (Buruncuk) Beşinci Yıl Araştırmaları 2010-2014

İzmir-Menemen'e bağlı Buruncuk köyü yakınlarında bulunan antik Larisa yerleşmesinde 2010'dan bu yana mimari belgeleme ağırlıklı bir yüzey araştırması gerçekleştirilmektedir. Prof. Dr. Turgut Saner'in (İTÜ) başkanlığındaki proje, aynı kurumdan araştırma görevlileri, lisansüstü programları ve lisans öğrencilerinin katılımları ile gelişmektedir. "Larisa"yı konu alan İTÜ yüksek lisans ve doktora araştırmaları: Gizem Mater, Larisa (Buruncuk) Kazıları: Tarihçe, Bürokrasi ve Mimari Buluntulara İlişkin Bilgiler (YL, 2013); Müge Arseven, Larisa'da (Buruncuk) Bulunan Arkaik Taş Mimari Eserler (YL, 2013); Figen Öztürk, İzmir Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Larisa (Buruncuk) Taş Mimari Eserleri (YL, devam ediyor); Duygu Çalışkan, Duvarla Sarılı Tümülüs Geleneği ve Larisa (Buruncuk) Nekropolü'nden Örnekler, (YL, devam ediyor); Ertunç Denктаş, Larisa (Buruncuk) Akropolisini Saran Geç Arkaik Surlar (doktora, devam ediyor).

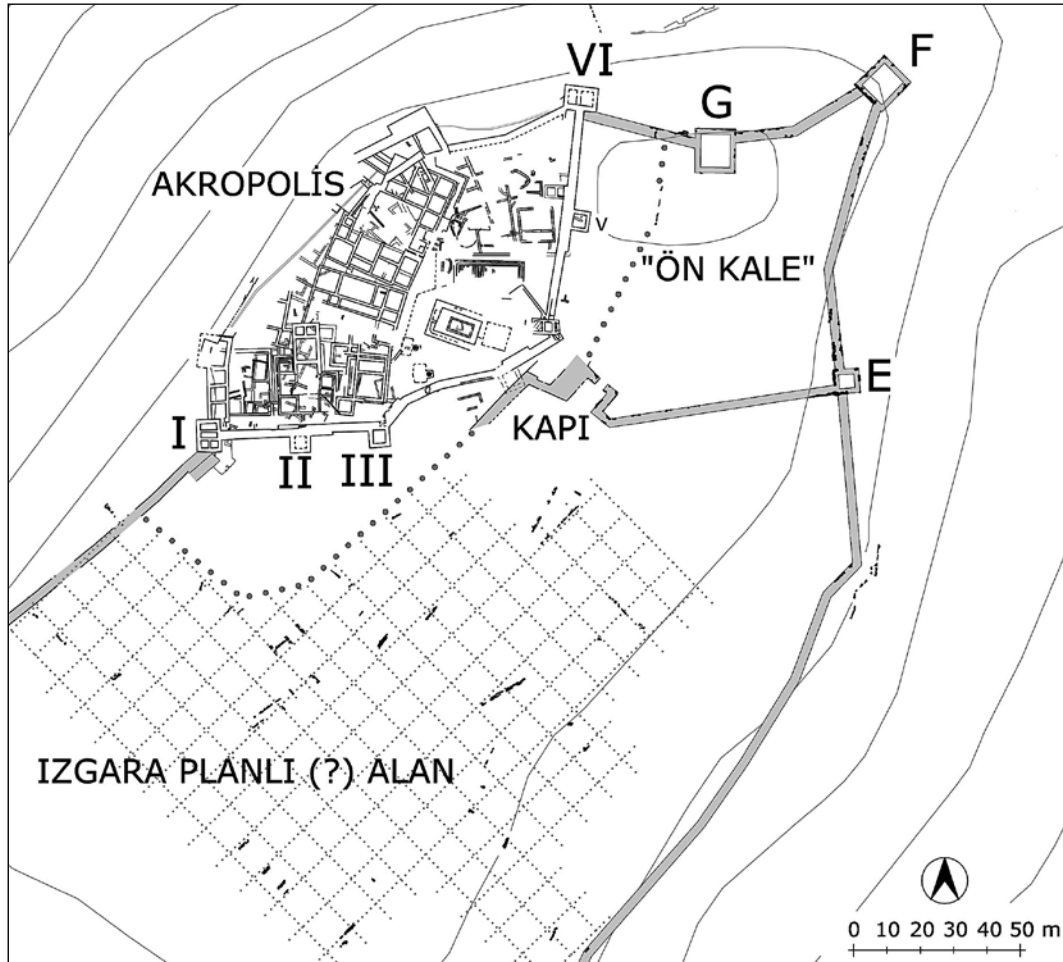
Çalışmalar 2014 seferi ile birlikte beşinci yılını doldurmuştur –Larisa'da 1902 ile 1932-34 yılları arasında İsveç-Alman ortak girişimiyle kazı ve incelemeler

Larisa Doğu – Kalenin ortasında yer alan ayırıcı uzun duvardan ayrın

yapılmıştır. Buluntular bugün esas olarak İstanbul, İzmir ve Stockholm müzelerinde korunmaktadır.

Larisa'nın, yayınlar yoluyla görsel hafızalara yerleşen akropolis planının çok ötesine uzandığı ve yerleşim tarihine ilişkin değerli veriler taşıdığı anlaşılmaktadır; Roma ve Bizans dönemlerinin temsil edilmemesi "erken Yunan yerleşim modeli" konusunu ön plana çıkarmaktadır. Ayrıntı düzleminde genele doğru hareketle araştırmaların odaklandığı üç ana konu şöyle sunulabilir:

Larisa Batı – Akropolis ve güney yamaçları (4. yy'daki genişletme noktaları tarama ile gösterilmiştir)

*Larisa
(Buruncuk) –
genel yerleşim
planı*

1-Antik taş ocağı etkinliklerinin, yapıların ve konstrüktif-teknik özelliklerinin belgelenmesi; 2-Konut ve yerleşim dokusunun anlaşılması; 3-“Larisa Batı”, “Larisa Doğu” ve Koca Tepe olmak üzere tespit edilen üç ana mevkiin birbirleriyle ilişkileri, işlev ve anlamları.

Larisa yapılarında yerel ocaklardan elde edilen mavimsi-gri ve kızıl-kahverengi andezit (kısmen de bazalt) kullanılmıştır. “Foça taşı” (tüf) mimari bezeme taşıyan öğelerde tercih edilmiş, yakın çevreden getirilen parlak beyaz kireç taşı da inşaatlara dâhil edilmiştir. Yan yana açılmış kısa oyuklar veya uzun bir oyuk, ocaklarda gözlenen başlıca taş koparma yöntemidir. Andezitin farklı renkleri örgülerde olabildiğince firesiz bir kullanımla yer almış, renk karşıtlığına dayanan dekoratif düzenlemelere de gidilmiştir. Kaya yatağı ilk temel görevini üstlenmiş, üzerine iri taşlardan yapı temeli oturtulmuş, daha sonra kerpiç üst yapıyı taşıyacak taş kaide sırası yerleştirilmiştir. Taşın doğal renkleri, mimari öğelerin olasılıkla boyalı olması ve üst seviyelerin boyalı pişmiş toprak levhalarla kaplanması “rengârenk” denecek yoğunlukta bir mimari hayali beraberinde getirmektedir. Ocak ve taş işçiliği yöntemleri, inşaat teknikleri ve dekorasyon Larisa mimarisini bütünlük içinde kavramayı sağlayan bilgi alanlarıdır. Burada sözü edilen mimari anlayış daha çok 6. yy ile birlikte gelişen arkaik-geç arkaik dönemlere ilişkindir.

Larisa Batı’da, “tiran sarayı” olarak yorumlanan “eski saray” kompleksi; Megaron; geç arkaik surlar; yerleşmeyi çevreleyen (olasılıkla 4. yy’a tarihli) sur hattı; konut ve teras duvarları ve 100’ü aşkın mezar kalıntısı içeren nekropol ele alınmaktadır. Eski saraylar bit-hilani biçimini gösteren restitüsyonuyla tanınmaktadır; ancak öneri geçerliliğini büyük oranda kaybetmiştir. İlgili Larisa yayınında sadece şematik bir planı

verildiği için 2010-11 ve 2013 araştırmalarında saraya öncelik verilmiş, taş planı çıkarılmış, üç boyutlu taraması yapılmıştır. Restitüsyon için önemli bir altlık kazanılmıştır. Megaron da eski yayında ayrıntısız gösterilmiştir; 1:2 oranında, iyi tasarlanmış, iddialı bir temsili yapıdır. Yapı önemine uygun biçimde tüm ayrıntılarıyla belgelenmiştir. Mutlak yöneticinin iddiasını sergileyen saraylar, Megaron ve tapınak geç arkaik bir sur hattıyla sarılmaktadır. Surun iç ve dış mekânlarla bağlantısı, kapı ve kuleleri, topografya ile ilişkisi ve inşaat-tasarım özellikleri, temsili içeriği vb. noktalar araştırılmakta, bu “şatovari” düzenlemeyi gerçekleştiren mutlak yöneticinin yaşama ortamına yönelik sorulara yanıtlar aranmaktadır. Aristokrat ailelerin ve tiranların 7. yy’dan itibaren etkin olan yönetim ve temsil güçleriyle ilgili pek çok bilgi mevcut olsa da bunun mimari-arkeolojik yansıması açık değildir. Larisa bu konuda önemli bir kaynaktır.

Geç arkaik “şato”nun güney ve doğu duvarları (olasılıkla) 4. yy’da kaide seviyesine kadar yıkılmış ve yönetim alanı bu yönlere doğru genişletilmiştir. Alanın doğu uzantısında içe kapalı bir “ön kale” oluşturulmuş, şehirle bağlantısı bir ana kapı üzerinden sağlanmıştır. Surlar kritik noktalarda iyice tahkim edilmiş, kalın duvar parçalarıyla güçlendirilmiştir. Larisa Batı yerleşmesini güneye doğru tümüyle saran geniş 4. yy surlarının kalıntıları da incelenmekte, daha önce tespit edilmemiş veya iyi belgelenememiş yeni hatlar ortaya çıkarılmaktadır.

Nekropol, Larisa araştırmalarının önemli bir odağıdır. Mezarların çoğunluğu tümülüs planı vermektedir. Çevre duvarları birçok durumda hala belirgindir. Bazı örnekler çok özenli işçilikle, bazıları da kaba bloklarla ve boşlukların küçük taşlarla doldurulmasıyla inşa edilmiştir. Yüzey araştırmalarının önemli bir katkısı, varlığı bilinen 100 civarındaki mezara ek

Larisa Batı – Megaron, kuzeybatı köşesi (taş temel üzerinde çokgen örgülü duvar kaidesi yükselmektedir)

olarak yaklaşık 20-30 mezarlık bir “doğu alanı”nın tespiti olmuştur. Eski Buruncuk köyünün doğusundaki sırtta dizilen, kalıntı halindeki dört yel değirmeninin Larisa’nın söz sahibi kişilerine (aristokrat aile üyeleri veya tiranlar) ait tümülüslerin yerlerini aldığı fikri uyanmış, ancak ayrıntılı belgeleme henüz gerçekleştirilmemiştir.

“Larisa Doğu” yerleşimini üçgen planlı geniş bir kale taçlandırmaktadır. Kale ve eteğinde teraslar halinde yayılan konut dokusu 2010’dan bu yana belgelenmektedir. Bir veya iki birimlik konutlar, yakın çevrelerini belirleyen alçak setler, topografik koşullara bağlı yüksek setler ve konutlar arasında kalan ortak açık alanlar Larisa Doğu yerleşmesinin ana karakteristikleridir.

Nihayet, Batı ve Doğu yerleşmelerinin doğusunda, ova seviyesindeki “Koca Tepe” üzerinde yükselen, yaklaşık 30/32x39 m ölçülerindeki anıtsal yapı genel yerleşim sistemini tamamlamaktadır. Bu yapı 1.70-1.80 m’lik kalın duvarları, avlusu ve avluyu iki yönden saran mekânlarıyla dikkat çekmektedir. Yakın çevresindeki diğer duvar hatları ve taş ocağı etkinliği izleri de tespit edilerek belgelenmiştir.

Geniş ölçekte bakıldığında Larisa Batı’nın (en azından bir kısmının) 5.-4. yy’larda ızgara planlı bir sistemle tasarlandığına ilişkin izler yakalanmaktadır. 1902 yılında açılan sondajlarda hala görülen duvarlar ve şehrin güney yamaçlarındaki duvar doğrultuları bu tespiti beraberinde getirmektedir. 4. yy surların inşaatı bağlamında Larisa’nın dik kuzey yamacı da setler ve surlarla donatılmıştır. Bu yüzyılda Batı Anadolu’nun birçok başka kentinde de görülen bir yenileme girişimi ve yoğun askeri yapı yatırımı söz konusudur. Larisa Doğu’daki kaleye de aynı yüzyılda bazı yeni duvar hatları eklenmiştir –buradaki konut dokusu ise arkaik dönemin örnekleriyle akraba bir görüntü sunmaktadır.

Çalışılmakta olan üç ayrı mevki birarada düşünüldüğünde, Larisa Batı’nın merkezi statüsü öne çıkmaktadır. Larisa Doğu daha çok Batı’yı lojistik anlamda destekleme görevi üstlenen bir alan gibi durmaktadır.

Kale çevreye egemen konumu ve nitelikli inşaatıyla Larisa kent sakinlerinin acil kullanımına hizmet edecek bir kaçış mevkii izlenimini vermektedir. Ovayı, yol ağlarını, eteğindeki yerleşmeyi ve Larisa Batı şehrini denetlemektedir. Koca Tepe yapısı da bu yerleşimler arası ilişkilere olasılıkla hizmet ve işlev içerikli bir arka plan sağlamaktadır.

Birçok başka klasik yerleşmede Hellenistik-Roma ve Bizans Çağlarının örttüğü ve kavranamaz hale getirdiği tablo Larisa’da açıktır –bunun, ait olduğu dönemleri temsil gücü tabii ki ayrıca denetlenmelidir. Çalışmaların 2014 ile ulaştığı aşamada, 6.-4. yy’larda gelişen ve ömrünü tamamlayan bir Batı Anadolu erken Yunan yerleşmesinin ilkeleri ve özellikleri ortaya koyulabilmektedir.

Turgut Saner

Nif (Olympos) Dağı Kazısı – 2014

İÜ “Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi” kapsamındaki 2014 arazi çalışmalarımız, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni-ödenegi ve İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi’nin desteği (İÜBAP Proje Nu. 44197 ve 44246) ile 07.07.-08.09.2014 tarihlerinde İzmir Nif Dağı Karamatpepe, Balıcaoluk ve Başpınar alanlarında gerçekleştirilmiştir. Sağlanan tüm olanaklara içten teşekkürlerimi sunarım.

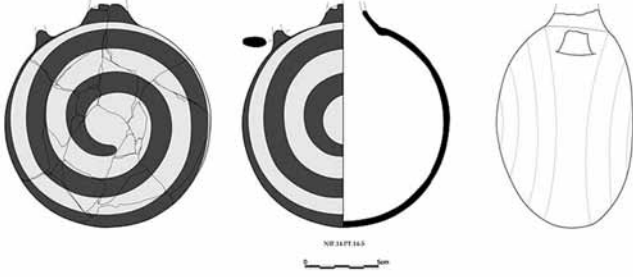
2014 çalışmalarımızı-etkinliklerimizi yürüten ve buluntularımızı değerlendiren bilimsel ekibimizde toplam 53 kişi görev almıştır:

Klâsik Arkeologlar: Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (Proje ve Kazı Başkanı/İÜ); Yrd. Doç. Dr. Müjde Peker (Proje Başkanı ve Kazı Başkan Yardımcısı/İÜ); Doç. Dr. Daniş Baykan (Kazı Başkan Vekili-Metal Uzmanı/TÜ); Yrd. Doç. Dr. Dinçer Savaş Lenger (Nümismat/AKÜ); Dr. Selma Gün (Mimarî Uzmanı); Arş. Gör. İpek Dağlı (M.A./İÜ); Mustafa Bilgin (M.A./Keramik Uzmanı/PAÜ); Pınar Kızıltepe Bilgin (M.A./PAÜ); Burcu Derin (M.A./PAÜ); Mücellâ Albayrak (İÜ); Duygu Demir (İÜ); *Epigraf:* Doç. Dr. Hamdi Şahin (İÜ); *Mimarlar:* Derya Ateş (TÜ); Özge Kurban (MSGSÜ); *Sanat Tarihçileri:* Prof. Dr. Üzlifat Özgümüş (Cam Uzmanı/DoğuşÜ); Öğr. Gör. Meltem Erdul Mergen (M.A./Kiremit Uzmanı/DEÜ); *Koruma-Onarım Uzmanı:* Öğr. Gör. Ceren Baykan (M.A./TÜ); *Paleoantropolog:* Arş. Gör. Alper Yener Yavuz (M.A./MAKÜ); *Jeodezi Mühendisleri:* Kadir Can Öncül; Okan Özege; *Jeofizik Mühendisleri:* Doç. Dr. Aydın Büyüksaraç (ÇOMÜ); Yrd. Doç. Dr. Özcan Bektaş (CÜ); Önder Öksüztepe (CÜ); Muhammet İkbâl Topçu (CÜ); *Moleküler Biyoloji ve Genetik*

NİF DAĞI
KARAMATTEPE
2014
Açma V 28 b
"Matara"
Mö.650-550

Temizlik-Onarım-Koruma:
Ceren BAYKAN
Çizim-Değerlendirme:
Mustafa BİLGİN

Nif (Olympos) Dağı Kazısı – Pişmiş Toprak Arkaik Matara

Uzmanları: Doç. Dr. Ercan Arıcan (İÜ); Utku Can Atılgan (BEÜN); Arş. Gör. Nefize Ezgi Altınışık (MKÜ); Burcu Yılmaz (İÜ); Fotoğrafçı: Burcu Diri (MSGSÜ); **Okçuluk Antrenörü:** Aysel Babagür, 2 jeodezi teknikeri ve çeşitli dallardan 20 öğrenci ile **Bakanlık Temsilcisi:** Bülent Demir (Arkeolog/Elazığ Müzesi).

Ekibimin özveriyle çalışan tüm üyelerine ve Bakanlık temsilcimize içtenlikle teşekkür ederim. Bize çok yardımcı olan, İZMİR İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İŞGÜDER, ayrıca Kazı Evimizin Deposuna Çelik Raflar bağışlayan Uluslararası Rotary 2420. Bölge İSTANBUL-FINDIKLI ROTARY KULÜBÜ ile Sponsor Firma BOTEK GRUP yöneticilerine ve ilgili çalışma arkadaşlarına, içten teşekkür ederiz.

KARAMATTEPE: Arkaik Yerleşim/Hellenistik Nekropolis alanının kuzeybatı-kuzey- kuzeydoğu ve güneydoğusundaki 15 plankarede, toplam 32 açmada kazı/taş kaldırma çalışmaları yapılmıştır. AA 35 a açmasında, Geometrik/Arkaik Dönem yerleşimine ait kuzeydoğu-güneybatı doğrultuda apsisli bir yapının, batıya, henüz kazılmamış iki plankareye doğru devam eden temel kalıntıları ortaya çıkmıştır. Buranın kazısı, toprağın yüksekliği ve sezonun son günleri nedeniyle, 2015'e bırakılmıştır. Açmanın doğu sınırına teğet konumda, içi kırmızı topraklı, taşlarla çevrelenmiş yuvarlak bir fırın(?) da saptanmıştır. Gelecek sezonda, içi temizlenip çevresi kazıldıktan sonra, işlevi netlik kazanacaktır. Apsisli yapı temellerinin hemen doğusunda, Karamattepe kronolojisi koşutunda Hellenistik bir mezar (KM-18) bulunmuştur:

KM-18: Dört büyük taş (biri ortadan kırılmış) ve üzerine konulan küçük taşlarla kapatılmış, 189 x 40 cm boyutunda ana kayaca oyulmuş, güneydoğu-kuzeybatı yönlü basit bir *inhumasyon* mezardır. İskelet, ağaç kökleri tarafından parçalanarak hasar görmüştür. Birey,

kolları iki yanında, sırtüstü yatırılmış, orta erişkin bir erkektir; antik DNA analizi için steril şartlarda bir adet azı dişi (*premolar*) alınmıştır. Mezarda, form vermeyen, bezemesiz birkaç keramik parçasından başka buluntuya rastlanmamıştır.

2014 yılında da, ana kayaca oyulmuş çeşitli biçim, büyüklük ve derinlikte çukurlarla, yuvarlak/uzun ahşap dikme/ayak yuvaları ortaya çıkmıştır. Karamattepe'de ilk kez rastlanılan kap, ör., matara formlarına ait Arkaik keramik parçaları içeren çukurlar ve içeriği "*Karamattepe 2014-Kontekst I*" adıyla değerlendirilen ve MÖ 725-675 yıllarına tarihlendirilen bir *bothros* önemlidir.

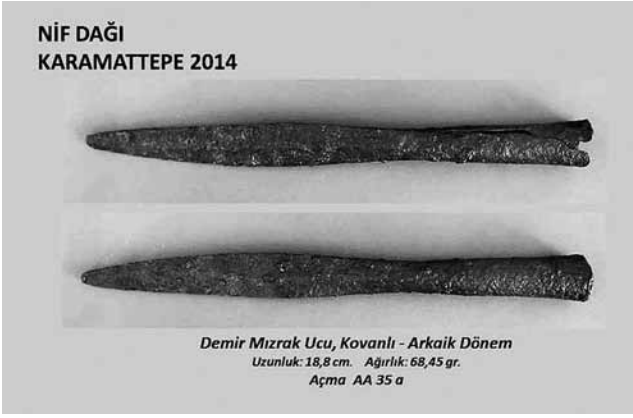
Karamattepe 2014 keramik buluntuları, önceki yıllarda saptadığımız yerleşim (MÖ 750-550) ve nekropolis (MÖ 325-250) kronolojisine uygundur; fakat yeni form ve bezeme katılımlıyla çeşitlenmiştir. Yerleşime ait, düz çizgi, dalgalı hat, baklava, üçgen vb. geometrik motifler, ayrıca at, kuş ve spirallerle bezenmiş *amphora*, *kotyle*, *krater*, *dinos*, *hydria*, *fincan*, *matara* parçaları ele geçmiştir. Nekropolisle ilişkili Hellenistik keramik, ithal "*Attik Grubu*" ve "*Bölgesel Özellikte*" olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Sekiz adet bronz sikkeden, biri Makedon Krallığı, diğerleri Hellen otonom (üçü Ephesos, birer adedi Rhodos, Teos, Smyrna ve tanımsız bir kent) darp-larıdır. Smyrna basımı hariç, tüm sikkeler MÖ 4. yy'a tarihlenmektedir; ön yüzünde sur taçlı Tykhe, arka yüzünde tütsü kabı betimlenmiş Smyrna sikkesi MÖ 3. yy'a aittir. Makedon kralı darbinin ön yüzünde Herakles başı, arka yüzünde sopsası ile sadak ve ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ lejandı vardır.

Metal eserler arasında yine ok uçları çoğunluktadır. 2006'dan beri Karamattepe kazısında bulunan ok ucu sayısı, 2014 yılında 34 demir ve 1 bronz örneğin de eklenmesiyle, 384'ü demir, 12'si bronz olmak üzere toplamda 396 adede ulaşmıştır. Metal eserleri çalışan Doç. Dr. Daniş Baykan'ın araştırmalarına göre Karamattepe örnekleri, ok uçlarının, şimdiye dek bilinen kronolojisini ve tipolojisini değiştirecek niteliktedir.

Karamattepe'de demir bir mızrak ucu da ilk kez gün ışığına çıkmıştır. Kahverengi patinalı, tüm ve iyi korunmuş mızrak ucunun, iki kanatlı delici kısmı belirgin bir omurgaya sahiptir ve sabitlenme yeri (1,7 cm çapında) kovanlıdır; kontekste göre MÖ 6. yy'a tarihlenmelidir.

Ele geçen çok sayıda demir çivi, bronz çivi, bronz iğne, bronz levhacık parçaları ile tanımsız tüm metal obje parçaları, ayırt edilmeksizin temizlenip koruma-onarımı yapılarak tasniflenmiştir.

Nif (Olympos) Dağı Kazısı – Nif Dağı Karamattepe: Demir Mızrak Ucu

Kemik eserleriyle ilgi çeken Karamattepe’de, tüm olmasına karşın yanma ve aşınma nedeniyle yüzey kaybına uğradığından, kenar uzunlukları 1,1-1,25 cm arasında değişen geometrik küp formlu ve standarda uygun sayı dizilimli kemik bir zar bulunmuştur. 2012 yılında Karamattepe’de, eşkenar dörtgen prizma biçimli ilginç bir kemik zar gün ışığına çıkmıştı (*bkz. TEBE HABERLER, 35, 2013, s. 39, Resim*).

Yine yanma nedeniyle iyi korunamamış, ancak küçük parçalardan kısmen tümlenebilmiş olan pişmiş toprak ağırlıklar, Arkaik yerleşimdeki dokumacılık uğraşını kanıtlamaktadır.

Karamattepe’nin 2014 buluntuları arasında, renkli cam ipliklerinin sarmal döndürülmesi ve halka şeklinde iki uçtan birleştirilmesiyle üretilmiş burma bilezik parçaları vardır. Tüm Roma ve Bizans yerleşimlerinde paralellere sık rastlanan bu tür cam bilezikler, Karamattepe kronolojisi bağlamında ender bulunan erken dönem örneklerindedir.

Karamattepe, İzmir İli Nif Dağı’nın Arkaik ve Hellenistik Dönem’deki yaşamına, ticaretine, arkeo-metalurjisine, işliklerine, fırınlarına ve ölü gömme geleneklerine, ilginç buluntularıyla ışık tutmaya devam etmektedir.

BALLICAOLUK: Kale Mevkii’nde, 2014’te de Yrd. Doç. Dr. Müjde Peker gözetiminde Y 20 b, Z 20 a, AD 25 a, AD 25 c ve AD 25 d açmalarında çalışılmıştır. Duvar kalıntıları, bir mezar, 3 Hellenistik sikke, Geç Geometrik, Arkaik ve Hellenistik (Attik ve Bölgesel) keramik parçaları, bronz bir fibula parçası (MÖ 7/6. yy), biri bronz ikisi demir üç ok ucu dikkat çeken buluntulardır.

AD 25 a açmasında küçük taşlarla örtülmüş bir duvar ortaya çıkmış; AD 25 c açması içindeki kuzey-güney doğrultulu duvarın, doğu cephesindeki basamakların işlevini anlamak için kazıya devam edilmiş, cephe çizimleri tamamlanmıştır.

Nif (Olympos) Dağı Kazısı – Nif Dağı Ballıcaoluk: Bronz Smyrna Sikkesi

BOM-4: Y 20 b ile Z 20 a açmalarının sınırında, batı-doğu doğrultulu, toprak içine oyulmuş, iç kenarları taşlarla desteklenmiş, üzeri örtülü olmayan dikdörtgen biçimli bir mezardır; 180x40x24 cm boyutlarındadır. Mezarda, çıkış sırasına göre numaralandırılan 5 adet kafatası (Nu. 2 ve 5 ileri erişkin; 1, 3 ve 4 orta erişkin) ile bunlara ait alt çene ve karışık kemikler bulunmuştur. Paleoantropolojik ilk incelemelere göre iskeletler, 1 kadın ve 4 erkek bireye aittir. Moleküler biyologlar tarafından DNA analizi için steril ortamda diş örnekleri alınmıştır. Kemiklerin dağınıklığı ve mezarın kapatılmamış olması, bireylerin farklı zamanlarda gömüldüklerini düşündürmektedir. Elenen toprakta, çok az sayıda (dışarıdan karışmış?) tanımsız keramik parçası bulunmuştur. Kısmen ana kaya düzletilerek oluşturulmuş mezar tabanının ortasına, üzerine S şekilleri çizilmiş büyük bir kiremit yerleştirilmiştir.

Ön yüzünde sağa Apollon başı, arka yüzünde sola oturan Homeros betimi (arkasında ...PNAIQN) yer alan Smyrna sikkesi, başka bir Hellen otonom darbu üzerine (*sürfrap*) basılmıştır. Smyrna darbına pul olarak kullanılan sikkenin ön yüzünde Herakles başı (?), arka yüzünde ise çelenk içinde meşale (?) ve LE lejandı vardır. Yeniden basım sonucunda, LE lejandı1 sikkenin ön yüzü Smyrna sikkesinin arka yüzü altında, LE lejandı1 sikkenin arka yüzü ise Smyrna sikkesinin ön yüzü altında kalmıştır. MÖ 2. yy’a tarihlenen bronz sikkenin çapı 2,2 cm, ağırlığı 2,95 gr’dır.

Balıcaoluk 2014 cam buluntuları, ağız kenarlarında mavi kordon bulunması açısından ilginçtir; en yakın benzerleri, Amorium’da, Bizans buluntuları arasında yoğundur.

Ormanlık ve sarp arazisi nedeniyle çalışma şartları çok zor olan Balıcaoluk’taki kazılar, savunma duvarları ve yapıların ilginç mimarisinin belgelenmesi yanı sıra, nadir ve önemli küçük buluntular da kazandırmaktadır.

BAŞPINAR: Bizans Yapı Kompleksinin bulunduğu parsel ve çevresi özel mülkiyette olduğundan, burada, kazının devamı ve yapıların korunması için gerekli Koruma Çatısı ile Çit Projeleri, kamulaştırma gerçekleştirilmeden uygulanamamaktadır. 2014'te, Kamulaştırma işlemleri, Koruma Çatısı ve Çit Projesi hazırlıkları nedeniyle, Başpınar'da kazıya ara verilmiş, yalnızca, kışın akan toprakla kısmen ortaya çıkmış bir mezar (BM-42) kazılmıştır:

BM-42: B Yapısı apsileri dışında bir çatma kiremit mezardır. Orta erişkin bir bireye ait olan iyi korunagelmemiş iskeletin parmak kemiklerinde *osteofit* saptanmıştır. Dişlerde aşınma ve *postmortem* (ölüm sonrası) kayıp vardır. İki adet izole azı dişi DNA analizi için alınmıştır.

2014 yılında başlattığımız yeni bir proje kapsamında, Başpınar Bizans yapılarında kullanılmış devşirme taşların (*spolia*) envanteri çıkarılmaya başlanmıştır. Katalog için Dr. Selma Gün ve Arş. Gör. (M.A.) İpek Dağlı taşları numaralamaya ve belgelemeye başlamışlardır. Bu arada yan yana pencerelere ait, profilli mermer çerçeveler saptanmıştır.

Çalışmalar sırasında, altındaki sıvanın oyulduğu anlaşılan büyük bir eşik taşının alt yüzünde yazıt olduğu gözlemlenmiştir. Kaçak kazıcıların taşı kıracağı veya taşıyacakları çekincesiyle, acilen alınan Koruma Kurulu kararıyla yazıtlı taş Kazı Evi deposuna taşınmıştır. Bu, bir lahit teknesinin kesilmiş yan yüzüdür; silmesi üzerinde ve şematik bir girland ortasındaki *tabula ansata* içindeki Eski Yunanca yazıtta, epigrafımız, Doç. Dr. Hamdi Şahin'in ön değerlendirmesine göre, mezara dokunulmasını önleyecek bir korkutma ve ceza formüle edilmiştir. Genel özelliklerine göre MS 3./4. yy'a tarihlenen yazıttaki, cezanın Smyrna kenti yaşlılar meclisine ödenmesi gerektiği ifadesi önemlidir.

Nif Dağı Kazı Evi'nde 2014 yılında da "Okçuluk" ve "Renklerle Tanışalım" etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Antrenörümüz Aysel Babagür ile Ressamlarımız Dr. Füsün Selen Bilginer ve Saadet İvecen'e içten teşekkür ederiz. Kazı Evi'mizin büyük deposunun ahşap takviyeli çelik raflara kavuşmasını sağlayan, başta Prof. Dr. Övgün Ahmet Ercan ile İstanbul Fındıklı Rotary Kulübü 2014/15 Dönem Başkanı Suat Hayri Arslan ve sponsor firma Botek Grubu adına Rtn. Şahika - Babür Orhan olmak üzere, tüm Fındıklı Rotary Ailesi'ne tekrar içtenlikle teşekkür ederiz.

İzmir İli Nif (Olympos) Dağı Kazısı, 2015 yılında onuncu sezonunu tamamlayacaktır. Bu yıl, Kamulaştırma ile Çit, Koruma Çatısı ve Odeon projelerimizin de tamamlanmasıyla, gerek Kazı Alanları'mızda gerekse Dağkızılca Kazı Evi'mizde sürdüreceğimiz çalışma ve

etkinliklerin, ilginç buluntu ve sonuçlarla desteklenerek daha verimli ve yararlı olmasını içten diliyoruz.

Elif Tül Tulunay

Nikaia (Bithynia) Egemenlik Alanı Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırması Çalışmaları – 2014

2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle, Dr. Hüseyin Sami Öztürk (Marmara Üniversitesi) tarafından başlatılan epigrafik-tarihi, coğrafi yüzey araştırması Sakarya İli Pamukova, Taraklı ve Geyve İlçeleri ile Bilecik İli Osmaneli İlçesinde 7–19 Eylül 2014 tarihleri arasında 13 gün olarak gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu çalışma 7–19 Eylül 2013 tarihleri arasında şu köylerde gerçekleştirilmiştir: Bilecik İli Bilecik İli Osmaneli İlçesi Adliye, Ağlan, Boyunkaya, Düzmeşe, Hisarcık, Oğulpaşa, Sarıyazı, Yeşilçimen; Sakarya İli Pamukova İlçesi Akçakaya, Bacıköy, Fevziye, Hayrettin, İsabalı, Mekece, Özbek, Paşalar, Pınarlı, Şeyhvarmaz; Sakarya İli Geyve İlçesi Akdoğan, Akıncılar, Ceceler, Çukurköy, Demirler, Esenköy, Göynüksuyu, Karacaören, Halidiye, Safibey, Yaylak; Sakarya İli Taraklı İlçesi Çamtepe ve Duman.

Bu çalışma sırasında çoğu yayımlanmamış 31 yazıt kayıt altına alınmıştır. Yazıtların buluntu yerleri ve içerikleri şu şekildedir:

Env. No	Buluntu Yeri	Yazıtların İçerikleri
206	Sakarya İli Pamukova İlçesi Akçakaya Köyü	<i>INikaia</i> 1232'de yayımlanmış
207	Sakarya İli Pamukova İlçesi Akçakaya Köyü	Aurelia Longeina'nın adı okunamayan oğlu için yaptırmış olduğu mezar taşının yazıtı.
208	Sakarya İli Pamukova İlçesi İsabalı Köyü	Tanrı Asklepios'a için yapılan bir adak yazıtı
209	Sakarya İli Pamukova İlçesi İsabalı Köyü	Adı bilinmeyen bir yerleşimin <i>demos'u</i> Arkhelaos ile eşi Iulia'yı onurlandırma yazıtı
210	Sakarya İli Pamukova İlçesi Bacı Köyü	Leukios'un mezar anıtının yazıtı
211	Sakarya İli Pamukova İlçesi Paşalar Köyü	<i>INikaia</i> 1301'de yayımlanmış
212	Sakarya İli Geyve İlçesi Akdoğan Köyü	Bir yazıt fragmanı: Adı bilinmeyen bir kadının eşi Akhoristos'a ile ebeveynlerine yaptırdığı mezar yazıtı

213	Sakarya İli Geyve İlçesi Safibey Köyü	Bir mezar steli ile onun yazıtı: Yazıt çok aşınmış; mezar sahibinin adı okunamıyor. Ancak son iki satırda "anısından ötürü" yazısı okunabiliyor
214	Sakarya İli Geyve İlçesi Ceceler Köyü	Ariston oğlu Sousas oğlu Ariston ile eşi Lala için yaptırdığı mezarın yazıtı
215	Sakarya İli Geyve İlçesi Ceceler Köyü	Askles oğlu Apollonios kendisi ile eşi Titha için yaptırdığı mezarın yazıtı
216	Sakarya İli Pamukova İlçesi Akçakaya Köyü	Bir mezar steline ait 4 satırdan oluşan yazıt fragmanı: Söz konusu stel en az iki parçadan meydana geliyor olmalıdır. Zira hem yazıt durumundan hem de mimari olarak sağ yanda en az bir parçası daha olmalı. Mezarı Bathyllos adında birisi, yazıtın eksik olmasından dolayı bilemediğimiz kişilere yaptırmıştır.
217	Sakarya İli Geyve İlçesi Safibey Köyü	Dört satırdan oluşan yazıtlı bir <i>khamosorion</i> : Yazıtın üst ve sol kenarlarının yoğun bir şekilde tahrip olmasından ötürü mezar sahibinin adı ve kimlere yapıldığı okunamıyor.
218	Sakarya İli Geyve İlçesi Akıncılar Köyü	Hetairon oğlu Zenon ile eşi Papias kızı Apphe'nin mezar yazıtı
219	Sakarya İli Geyve İlçesi Akıncılar Köyü	Gaius oğlu Maximus ile eşi Tertias'ın mezar yazıtı
220	Sakarya İli Geyve İlçesi, Esenköy	Hieron oğlu Hieron'un mezar yazıtı
221	Sakarya İli Geyve İlçesi, Esenköy	Üst kısmı kısmen tahrip olmuş mezar yazıtında Menestes oğlu filancanın eşine bu mezarı yaptırdığı yazmaktadır
222	Bilecik İli Şelale Restaurant'ında	<i>INikaia</i> 1089'da yayımlanmış
223	Bilecik İli Şelale Restaurant'ında	<i>INikaia</i> 1092'de yayımlanmış
224	Bilecik İli Şelale Restaurant'ında	N. E. Akyürek-Şahin, "Bithynia'dan Yeni Yazıtlar", <i>Olba</i> XI (2005) s. 91, no. 8'te yayımlanmış
225	Bilecik İli Şelale Restaurant'ında	Beş satırdan oluşan ve sol tarafı kırılmış bir mezar yazıtı fragmanı: Aleksandros oğlu ile annesi Aristonoutos kızı tarafından yapılan bir mezar yazıtı
226	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Düzmeşe Köyü	İmparator Arcadius ile Theodosius'a ait bir miltaş

227	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Sarıyazı Köyü	Heraton ile Eupator'un mezar yazıtı
228	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Sarıyazı Köyü	Yedi satırdan oluşan ve üst satırları kırık bir yazıt fragmanı: Söz konusu yazıt, mezar yazıtı olup, mezar sahibi mezarı soyundan gelenlerin eşlerine yaptırmıştır. Bunlardan okunabilenlerden birisinin adı Tittha'dır
229	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Sarıyazı Köyü	Hermogenes ile Sosybios babaları Sosybios'a yaptırdıkları mezar yazıtı
230	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Sarıyazı Köyü	Eusebia'nın mezarı
231	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Sarıyazı Köyü	Bir sütun tamburunun altında birkaç harften oluşan bir yazıt
232	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Ağlan Köyü	Üst ve sol satırları büyük ölçüde tahrip olmuş bir mezar yazıtı: Mezarı yaptıran kişi/kişilerin adı okunamıyor. Mezarın yapıldığı ve okunabilen isimlerden birisinin adı Aurelius
233	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Ağlan Köyü	Diokles'in kendisine ve eşi Rufus kızı filancaya yaptırdığı mezar yazıtı fragmanı
234	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Ağlan Köyü	Aurelia Marcia'nın eşi Platon'a yaptırdığı mezarın yazıtı.
235	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Ağlan Köyü	İsimleri tam olarak okunamayan üç kişinin yaptırdığı mezar yazıtı
236	Bilecik İli Osmaneli İlçesi Adliye Köyü	Altı satırdan oluşan ve büyük ölçüde tahrip olmuş bir mezar yazıtı: Söz konusu mezar Aleksandros oğlu Aleksandros tarafından yapılmış

Bu çalışmaya izin veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü/Kazı ve Araştırmalar Dairesi Başkanlığı'na; finans desteği için Marmara Üniversitesi BAPKO'ya (Proje no. **SOS-A-100413-0139**); yardımlarından ötürü Bilecik İli Osmaneli Kaymakamı Edip ÇAKICI'ya; gösterdikleri dostane ilişkileri için Sakarya Arkeoloji Müze Müdürü Mürşit YAZICI ile Bilecik Arkeoloji Müzesi'nde görevli Sanat Tarihçisi Erdal MEAN ve Arkeolog Abdurrahman AKTAŞ'a; bize rehberlik eden Araştırmacı-Gazeteci emekli öğretmen Namık CİHAN'a teşekkür ederiz.

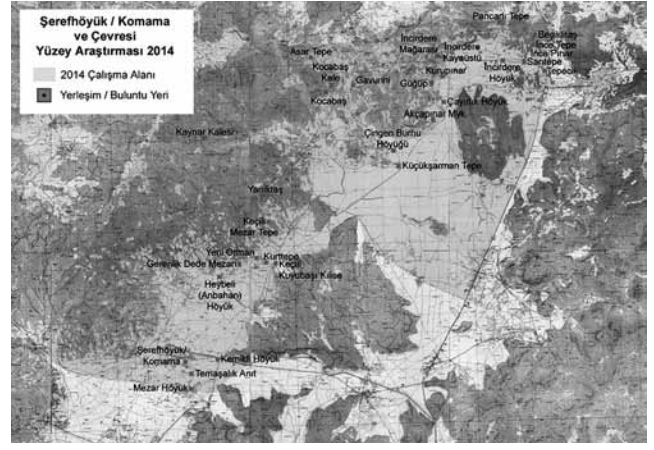
Hüseyin Sami Öztürk – Mehmet Buğra Çizmecioğlu – Ezgi Demirhan

Pisidia'da Yeni Bulgular Şeref Höyük / Komama ve Çevresi Yüzey Araştırması – 2014

Güneybatı Anadolu'da antik Pisidia coğrafyasında kalan Şeref Höyük günümüz Burdur İli, Bucak İlçesi sınırlarındaki Ürkütlü Köyü yakınlarındadır. Yaklaşık 320 x 460 m ölçülerine sahip höyük, 14 m'yi bulan tabakaları ile Burdur-Antalya-Isparta'yı içine alan Göller Bölgesi'nin en büyük höyüğüdür. Geç Kalkolitik Dönem'den başlayan tabakalanması kesintilerle Demir Çağı'na dek devam etmektedir (Özsait 1996). Höyük 1950'lerde kurutulmuş eski Kestel Gölü (Paludes) kenarında konumlanmış olup, güneye ve batıya açılan vadilerin kavşak noktasındadır. Bu konumu ile Roma Dönemi'nde önemli rol oynamış, Hellenistik yerleşimi takiben MÖ 25 ile 6 yılları arasında burada "Colonia Iulia Augusta Prima Fida Comama" adıyla koloni kenti kurulduğu yazıtlar yardımıyla tespit edilmiştir (Ramsay 1888: 263, Ramsay 1897: 318; Woodward – Ormerod 1909/10: 92, Ruge 1921: 1126). Şeref Höyük / Komama'ya dair arkeolojik bilgilerimiz 1800'lerden itibaren seyyahların ve erken araştırmacıların notları yanı sıra, 1900'lerin ortalarında Bean, Mellaart gibi tüm Anadolu'yu içeren çalışmalar yapan bilim insanlarının verdikleri kısıtlı bilgiler ve Prof. Dr. Mehmet Özsait tarafından yürütülen yüzey araştırmaları sırasında bulunanlarla sınırlıdır (Bean 1960: 53-55; Levick 1968: 859-871; Özsait 1985: 136-137; Özsait – Özsait 1996: 361-389).

Şeref Höyük / Komama'da 2014 itibariyle Yrd. Doç. Dr. Ralf Becks başkanlığında Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin tarafından yüzey araştırmalarına başlanmıştır. Bu kapsamda ilk sezon 2-22 Eylül 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş, kuzeydoğuda Bucak Onaç Mahallesi civarından başlanarak batı ve güney yönünde İncirdere, Üzümlübel, Kuşbaba, Kestel, Keçili, Heybeli, Yüreğil ve Ürkütlü Köyleri'nin arazilerinde kalan 39 antik yerleşim belgelenmiştir. Bunların 11 tanesi yüzey araştırmamız sırasında keşfedilmiş olup, daha önce literatüre girmemiştir.

2014 yılı çalışmalarına Bucak Ovası'nı Seydiköy'den ayıran tepelikler üzerinde başlanarak, güney ve güneybatı yönünde devam edilmiştir. Doğu bitiminde, Burdur-Antalya karayoluna bakan yükseltiler üzerinde İnce Tepe yerleşimi keşfedilmiştir. Tepenin üstünde pek çok noktada ana kayanın şekillendirilerek mekanlar oluşturulduğu görülmüştür. Burada nişlerin yanı sıra ana kayaya oyuğu sunu çanağı ile karşılaşılmıştır. Yüzeyde Hellenistik ve Roma dönemlerine tarihlenen keramiklerle karşılaşılmıştır. Ayrıca yakınlarında fasad süslemesi olmayan, tek odalı, basit planlı 3 kaya mezarı vardır.

Şeref Höyük/Komama – 2014 yılında Şeref Höyük / Komama ve Çevresi Yüzey Araştırmalarında Taranan Alan

İncirhan'ın 1 km kadar kuzeyinde Pancarlı Tepe yerleşimi, 2014 yılında ilk kez keşfedilen buluntu yerleri arasındadır. Surlarla çevrili bir akropolis ve aşağı şehre sahip yerleşim, hemen doğusundaki geçidi ve antik yolu kontrol altında tutmaktadır. Yüzey malzemelerinden Demir Çağı'ndan itibaren yerleşim gördüğü anlaşılan Pancarlı Tepe Hellenistik ve Roma dönemlerinde giderek küçülmeyle birlikte kullanılmaya devam etmiştir.

İncirdere Köyü içerisinde, dere vadisini güneyde sınırlayan yüksek kayalık üzerinde mağara tespit edilmiştir. Galerilerden birinin içinde çok miktarda el yapımı çanak çömlek parçalarına rastlanmıştır. Malzemelerin karşılaştırılması yoluyla Kalkolitik Dönem'de kullanıldığı ortaya çıkan mağaranın bilim dünyasına tanıtılması amacıyla yayın hazırlanmaktadır.

İncirdere'den güneye Üzümlübel Köyü'ne devam eden yolun batısında halk arasında Güğüp olarak bilinen Roma Çiftlik yerleşimi ve kaya mezarı tespit edilmiştir. Dik kaya kesimine açılmış mezar tek odalıdır. Yakınlarında yol kenarında Çayırık Höyük bulunmaktadır. Ziyaret edilen höyükte yeni tahribatlar tespit edilmiştir. Çıkan keramiklerden şimdiye dek bilinenin aksine Geç Kalkolitik'ten itibaren yerleşim gördüğü anlaşılmıştır.

Kuşbaba Köyü'nün kuzeyinde yüksekçe kayalık tepe ve yamaçlarında halk arasında Gavurini olarak bilinen yerleşim vardır. Oldukça geniş bir alanı kapsayan Gavurini, surlarla çevrili akropolisi, güney ve doğuya bakan yamaçlarında yoğun yapılaşması ve anıtsal mimari kalıntılarıyla önemli bir yerleşimdir. Akropolis yamaçlarında kayaya oyuğu naos ve nişlerle temsil edilen kutsal alan mevcuttur. Bu sene yapılan çalışmalarda alandaki yapılaşmanın ön tespitleri yapılmış, akropolis surları GPS ile ölçülmüş, kentin genel yayılım alanı tespit edilmeye çalışılmıştır. Gavurini'ndeki araştırmalara önümüzdeki yıllarda devam edilecektir.

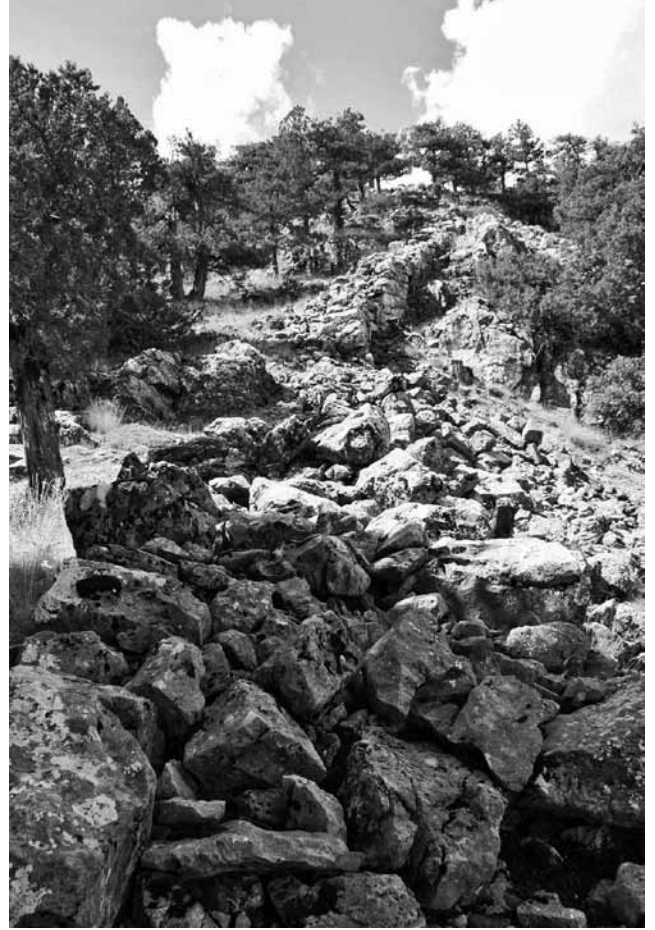
Şeref Höyük/Komama – Gavurini’nde Kayaya Oygu Naos ve Niş

Gavurini’nin karşısında, vadinin diğer yakasındaki Kocatepe üstünde kale kalıntısına rastlanmıştır. İlk kez yüzey araştırmalarımız sırasında keşfedilen bu kale kabaca dikdörtgen formlu olup, kuzeybatı köşesinde 7.40 x 7.40 m ölçülerinde kuleyle desteklenmiştir. Polygonal örgüye sahip surlarda harç kullanılmamıştır. Köşelerde büyük bloklar tercih edilmiş ve köşe şeridi işlenmiştir. Ayrıca Kocatepe kalesinin yaklaşık 170 m. kadar güneybatısında, dik kaya kesiti üzerinde Kakasbos kabartması tespit edilmiştir. Yerel bir üslupta işlenen naiskos içindeki süvari figürünü doğal aşınmalar nedeniyle detayları kaybolmuştur.

Üzümlübel Köyü yakınlarında, Kuşbaba yolunun güneyinde, ovaya, eski Kestel Gölü’ne açılan kayalık bir sırt üzerinde Çingen Burnu Höyük yer alır. Gölün kurutulması öncesi yarımada niteliğine sahip olmalıdır. Kayalık tepe üzerinde yaklaşık 2 m dolguya sahip bir höyük mevcuttur. Yüzey keramiklerinden ETÇ 2 döneminde yerleşim gördüğü anlaşılmaktadır. Meyve bahçesi, bağ olarak kullanılan alanın tamamında yoğun tahribat söz konusudur. Tepenin batı kesimlerinde pithos parçaları göze çarpar. Buralarda küp mezarlara rastlandığı bilgisi köylülerce verilmiştir.

Çingen Burnu Höyüğün güneydoğusunda eski Kestel Gölü’ne girinti yapan yarımada üzerinde Küçük Şarman Tepe mevcuttur. Güçlü surlarla tahkim edilmiş olup, içinde yapılaşmaya ait kalıntılara rastlanmıştır. Batı surlar üzerinde 4 kule kalıntısı mevcuttur. Duvarda büyük boyutlu, düzgün işlenmiş bloklar kullanılarak, kuru duvar tekniğinde polygonal örgü tercih edilmiştir. Yerleşim gerçek bir kent olmaktan çok askeri amaçlı bir kale, garnizon izlenimi uyandırmaktadır. Önümüzdeki yıllarda bu alanda çalışmalara devam edilecektir.

Kestel Köyü’nün batısında, Kestel Dağı’nın güneydoğuya açılan yüksek uzantıları üzerinde Kaynar Kalesi adıyla bilinen dağ yerleşimi mevcuttur. Kuzey kesimi

Şeref Höyük/Komama – Kaynar Kalesi Kuzeydoğu Surları

1520 m rakıma sahip olup akropolis olarak kullanılmıştır. Kentin asıl yayılım alanı doğu ve güney yamaçlardır. Ulaşımı çok güç, korunaklı konumuna rağmen sarp kayalık güneybatı kesimi hariç etrafı görkemli surlarla çevrelenmiştir. Kaynar Kale yerleşiminde kaçak kazıcı tahribatı çok büyük boyutludur. Yerleşim içinde güney kesimde anıtsal yapılara rastlanmıştır. Yerleşimin etrafında kuzey ve kuzeybatı yönlerde nekropolis tespit edilmiştir. Yüzeyde rastlanan mezar tipleri arasında mezar yapıları, khamasorion mezarlar ve osthokler sayılabilir. Sur dışında, güneybatıda kaya kutsal alanı mevcuttur. Güney kesiminde etrafını çeviren temenos duvarının kalıntısı izlenmektedir. Kaya yüzeyinde iki kabartma tespit edilmiştir. Birinci kabartmada Dioskurlar ve tanrıça betimi vardır. İkinci kabartmada ise atlı tanrı Kakasbos görülür. Önümüzdeki yıllarda Kaynar Kalesi’nde çalışmalara devam edilecektir.

Keçili Köyü’nün batısında, yamaçlardan Mezar Tepe yerleşimi vardır. Tepeye giden tarlalarda dağınık halde keramiklere ve mimari parçalara rastlanmıştır. Burası gerçek bir höyük olmayıp, doğal yükselti üzerinde yaklaşık 1 m’lik kültür katı mevcuttur. Yüzeyindeki malzemelerden Geç Neolitik, Kalkolitik ve Erken

Tunç Çağı'nda kullanılmış bir yerleşim olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Hellenistik-Roma dönemine tarihlenen keramiklere rastlanmıştır.

2014 yılı araştırmaları çerçevesinde Şeref Höyük üzerinde ön araştırmalara başlanmış, höyüğün yayılım alanı ölçülmüş; herhangi yeni bir tahribat olup olmadığı kontrol edilmiştir. Ürkütlü yol ayrımındaki Kemikli Höyük/Bozburun Tümülüsü ziyaret edilmiştir. Geç Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı'na ait keramiklerle karşılaşılmıştır. Ayrıca Şeref Höyüğün 700 m kadar güneydoğusunda Temaşalık adıyla bilinen yer alan temenos içinde küçük podyumlu bir tapınak ziyaret edilmiştir. Civarda yıkılmış halde üst yapı elemanlarına rastlanmaktadır. Bunlar arasında profilli bir parça üzerinde Triton kabartması dikkati çeker. Şeref Höyüğün 1600 m. güneydoğusunda Mezar Tepe 2014 çalışmaları kapsamında tespit edilen son yerleşimdir. Önümüzdeki yıllarda detaylı çalışılması planlanan alanda bu yıl sadece ön tespitler yapılmıştır. Yüzeyde Geç Kalkolitik, Erken Tunç Çağı, Arkaik ve Klasik (?) malzemelerle karşılaşılmıştır. Küp mezarlara rastlandığı köylülere bildirilen alanın söz konusu dönemlerde Şeref Höyüğün mezarlı olabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça:

- Bean, G.
1960 "Notes and Inscriptions from Pisidia, Part II", *AnatSt 10*: 43-82.
- Levick, B.
1968 "Komama", *RE Suppl. XI*: 859-871.
- Mitchell, S.
1994 "Three Cities in Pisidia", *AnatSt XLIV*: 129-148.
- Özsait, M.
1985 *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul.
- Özsait M. – N. Özsait
1996 "Şeref Höyük: Komama", *Anadolu Araştırmaları XIV*: 361-389.
- Ramsay, W.M.
1888 "Antiquities of southern Phrygia and the Border Lands III", *AJA IV*: 263-283
- Ramsay, W.M.
1897 *The Cities and Bishoprics of Phrygia II*, Oxford.
- Ruge, W.
1921 "Komama", *RE XII/1*: 1126.
- Woodward A.M. – H.A. Ormerod
1909/20 "A Journey in South-Western Asia Minor", *ABSA 16*: 76-136.
- Ralf Becks – B. Ayça Polat Becks – Hüseyin Metin*

Tekirdağ Merkez ve Şarköy İlçeleri ile Çanakkale Gelibolu Yarımadası Yüzey Araştırması – 2014

Yüzey araştırmamız kapsamında, 2014 yılında Tekirdağ İli'nde Şarköy, Palamut, İğdebağları ve çevrelerinde; Çanakkale Gelibolu Yarımadası'nda ise, Bolayır, Kavakköy, Koruköy, Güneyli, Ocaklı, Yeniköy, Bayırköy, Cumalı, Eceabat, Beşyol, Büyük Anafarta ve Yalova Köyleri ve çevrelerinde çalışılmıştır.

Bu yılın çalışmaları özellikle Klasik-Roma Devri yerleşmelerinde yoğunlaştırılmıştır. Bölgede, hem antik kaynaklarda adı geçen, hem de modern araştırmacılar tarafından incelenmiş çok sayıda kıyı yerleşmesi bilinmektedir. Ancak bunların büyük çoğunluğunun yerinin tam olarak belirlenememiş olmasına karşılık, araştırmamızda elde edilen yüzey bulgularının ışığında, bu yerleşmelerin kısmen de olsa tanımlanabilmesi ve iç kesimlerdeki yerleşmeleri ile olan bağlantıların anlaşılabilmesi araştırmanın önemi hedeflerinden biridir. Ayrıca hem geçen yıl çalışılan, hem de bu yıl yeni saptanan kutsal alanlar ile Gelibolu Kavakköy çevresindeki tümülüslerde de bir takım detaylı çalışmalar yapılmıştır.

Bu yılın çalışılan bazı alanlar ve önemli saptamalar şunlardır.

Yerleşmeler:

Klasik-Roma Devri Yerleşmeleri:

Gelibolu Kavakköy Demirci Göleti Yerleşmesi:

Gelibolu Kavak Şarköy yolu üzerinde, Demirci Göleti yakınında yer alan ve gölet ile Saroz tarafına hâkim manzarası olan yüksek tepede incelenmiştir. Yakınında bir su kaynağının da (Kavak Çayı) bulunduğu höyük tarla olarak kullanılmaktadır. Geçen yıllarda da Gelibolu'dan Şarköy'e giden bu yol üzerinde başka höyükler de saptanmış, böylelikle Kavakköy Şarköy arasında birbirine yakın küçük yerleşmelerinin yoğun olduğu anlaşılmıştır. Yüzey bulguları arasında envanterlik eser olarak Çanakkale Müzesi'ne teslim ettiğimiz bir adet figürin başı ile Hellenistik ve Roma Devri sigillata seramikleri, pithos parçaları, yalın seramik parçaları ve taş blokları sayılabilir.

Gelibolu Lale Tepe Yerleşimi:

Gelibolu içerisinde, Denizcilik Balık Fabrikası'nın arkasında yer alan oldukça geniş ve yüksekçe bir tepede incelenmiştir. Boğaza ve Gelibolu Limanı'na hâkim manzarası vardır. Tepe ve etekleri tarım amaçlı kullanılmaktadır. Eteklerinde bir takım baraka tarzında, hayvancılık yapılan küçük çiftlik binaları inşa edilmiştir. Yüzey bulguları arasında çok sayıda blok taş,

Tekirdağ-Şarköy-Çanakkale-Gelibolu – Gelibolu Ocaklı Köyü Leş Tepe

Tekirdağ-Şarköy-Çanakkale-Gelibolu – Gelibolu Bayırköy Roma Devri Lahit

Roma ve Geç Roma Devri yalın seramik parçaları, Ortaçağ sırlı seramik parçaları, cam bilezik parçası, cam kap parçaları ve cüruflar gözlemlenmiştir.

Gelibolu Ocaklı Köyü Leştepe Höyük (Paion ?):

Ocaklı Köyü'nün Saros kıyısında yer alan höyük yerleşmesidir. İki tarafı liman için çok elverişli birer doğal koy olan tepenin deniz tarafındaki kayalar olağanüstü güzellikte doğal şekiller oluşturmuştur ki, bu kıyı Saros Körfezi kıyılarındaki doğal kayalık alanların en görkemlilerindedir. Ayrıca doğal kayalar denize doğru uzanan platformlar oluşturmaktadırlar. Tepe ve yamaçları üzerinde, Prehistorik Devir'den (İlk Tunç Devri ?) Bizans'a dek çok sayıda seramik parçası gözlemlenmiştir. Tepe üzerinde ayrıca in situ blok taşlar ve kısmen gömük halde bir takım yapı temellerine ilişkin kalıntılar görülmektedir. Tepenin hakim olduğu ovada ise, topografyada izleri fark edilebilen yükselti bir zamanlar var olan yapılara ilişkin ip uçları vermektedir. Tepe eteklerinde de dikdörtgen taş bloklardan oluşan yapı taşları olan temel izleri saptanmıştır.

Burası Saros Körfezi kıyısında, Güneyli Köyü'nde yer alan höyükten (İde antik kenti?) sonraki en önemli kıyı yerleşmelerinden biridir. Antik kaynaklarda İde antik yerleşmesinden sonra adı geçen Paion adlı yerleşme olabilir.

Gelibolu Yeniköy Kocabahçeler Mevkii (Despot Limanı) Tepe ve Yamaç Yerleşimi:

Yeniköy'den Saros kıyısına inildiğinde, iki alçak dağ yükseltisi arasında yer alan, bağların bulunduğu 'Kocabahçeler Mevkii'nin, köyün mübadele öncesi Rum Dönemi'nde çok çeşitli sebzenin yetiştirilerek sevk edildiği önemli bir liman görevi gördüğü belirtilmiştir. Burası günümüzde de bahçelik ve küçük çaplı bir balıkçı limanı olarak kullanılmaktadır, ayrıca bir takım yazlık evlerin bulunduğu mevkidir.

Limanı oluşturan koyun hemen arkasında, Yeniköy'den vadileri yarararak denize akan derenin kenarında, hafif yüksek bir tepe ve tarla olarak kullanılan yamaç üzerinde Prehistorik Devir'den Geç Roma ve Bizans Devri'ne dek çok sayıda seramik parçası gözlemlenmiştir. Bu mevkii aynı zamanda Yeniköy ile Saros arasındaki vadiye yer alan ve bu yıl saptadığımız 'Yeniköy Arıtışı Açık Hava Kaya Kutsal Alanı'nın en alt eteklerini oluşturmaktadır.

Gelibolu Güneyli Köyü Lale Tepe Yerleşimi ve Tümülsü ?:

Güneyli Köyü ile Ocaklı Köyü arasında, Saros'un en güzel doğal koylarından biri olan 'Fatma Kadın Koyu'nun tepelerini oluşturan alandır. Saros'a hâkim yüksek ve geniş araziler içerisinde, doğal kayaların adeta bir platform yaptığı alanda, muntazam kesilmiş ve yan yana dizili bir takım in situ dikdörtgen taş bloklar saptanmıştır. Nasıl bir yapıya ait olduğu anlaşılabilen taşlar bir savunma yapısına ait olabilir, zira burası çevredeki en yüksek noktalardan biri olup, Saros Körfezine hâkimdir. Yoğun çalılık yüzünden bir kısmı tepeden aşağıya düşmüş taşlar yarı gömük haldedir.

Bu yüksek kayalık alandan daha da tepeye doğru çıkıldığında, tümülsü tepesi şeklinde belirgin bir yükselti dikkati çekmektedir. Bu yükseltinin tam tepesinde yapılan gözlemlerde, toprak zeminin altında, taş bloklarla örülü bir mekân saptanmıştır. Tepenin çok yoğun çalılık olması dolayısıyla mekân zorlukla fark edilebilmektedir. Burası çevrenin en yüksek yeridir ve Saros'a hâkimdir. Çevrede yapılan incelemede çok az miktarda kaba yalın seramik parçalarına rastlanmıştır. Burası olasılıkla bir tümülsü olmalıdır.

Genel olarak değerlendirildiğinde alandaki blok taşları görünen yapı kalıntıları ve tümülsünün tam olarak ilişkisi anlaşılabilir, ancak konumu itibarıyla pek çok amaca uygun bir alandır (tahkimat, kült,

nekropol vs.). Bu tepelerden kestirme yollar vasıtasıyla Saros kıyısına ulaşılabilir. Alanın tam niteliğinin anlaşılabilmesi için daha detaylı araştırmalara gereksinim vardır.

Gelibolu Sütluce Çevresi İncelemeleri:

Gelibolu'ya çok yakın olan Sütluce ve çevresi, yakın gelecekte yapımı planlanan Çanakkale Boğazı Köprüsü nedeniyle oldukça gündemdedir ve köprü ayakları ile bağlantı yollarının bu civarlardan geçirileceği belirtilmiş ve Karayolları tarafından bu yönde çalışmalar başlatılmıştır. Bu nedenle çevredeki antik kalıntıları saptamak amacı ile Gelibolu Sütluce, Kaynarca Mevkii, Kalinora Burnu, Bayırköy ve Cumalı Köyleri civarlarında incelemeler yapılmıştır.

Kalinora Burnu yerleşmesi, Çanakkale Boğazı'na hâkim konumu ve Arkaik Devir'den Roma'ya Devri'ne dek oldukça nitelikli yüzey bulguları ile oldukça önemli bir yerleşmedir.

Gelibolu Bayırköy:

Çanakkale Boğazına, hemen aşağısındaki vadiye (Cumalı Çayı'nın geçtiği vadi) ve yakınındaki Cumalı Köyü'ne tamamen hâkim ve konumu bakımından çok elverişli bir noktada yer alan köyde incelemeler yapılmıştır. Köy içerisinde Şehit Asker Bekir Çetinkaya Hayratı önünde bir adet Roma Devri taş lahit saptanmıştır. Üzeri şematik girlandlı, yazıtsız bir tabula ansata'sı olan lahit yakındaki bir nekropol alanından getirilmiş olmalıdır. Lahit altında profilli bir mermer blok da tespit edilmiştir. Bu çeşmenin arkasındaki yükselti bir höyük görünümündedir ve çevreye hâkim bir konumdadır. Ancak çevrede başka herhangi bir antik kalıntıya rastlanmamıştır.

Gelibolu Cumalı Köyü:

Cumalı Köyü içerisinde yapılan incelemelerde birtakım bloklar, ışıklar ve mimari parçalar saptanmıştır. Bunlar, mermer bir dibek taşı, bir adet susam işliği (iki parça halinde); bir adet akıtacaklı ve kanallı üzüm işliği (pres taşı); bir adet kuyu bileziği, biri mermer, diğeri granit iki adet sütun parçasıdır. Ayrıca köy içerisinde bir ev bahçesinde iki adet Korinth tipinde sütun başlığı da saptanmıştır. Sütun başlıklarından biri Roma Devri'ne, diğeri ise stilize işçiliğinden dolayı Geç Roma Devri'ne tarihlenmektedir. Sütun başlıklarının nereden geldiğinin bilinmediği ifade edilmiştir. Sütunların ise köy yeni yerine taşınmadan evvel, eski köy meydanından getirildiği bilgisi verilmiştir. Cami girişinde de küçük ölçekli mermer bir sütun kaidesi yer almaktadır.

Cumalı Köyü Sırtları – Aegos Potami ?

Antik Kenti:

Söz konusu mimari parçalar olasılıkla yakınlarda yer alan bir antik kentten getirilmiş olmalıdır. Cumalı Köyü'nün yakınında adı geçen antik kent Aegos Potami'dir ki, bu güne kadar kesin yeri saptanmamıştır. Çevredeki antik kalıntıları incelemek üzere köy içi incelemelerinden sonra arazi çalışmalarımız çevrede devam ettirilmiştir. Birçok araştırmacı tarafından Cumalı çevresinde lokalize edilen Aegos Potami antik kentinin olası yeri belirleyebilmek amacı ile köylüler tarafından 'Ceneviz Kalesi' olarak adlandırılan ve bir takım yapı kalıntılarının yer aldığı alana gelinmiştir. Köyün hemen arkasındaki tepeleri oluşturan bu alanda, tepe eteklerinde yoğun çalılıklar arasında Geç Antik Devir'e işaret eden harçlı duvar kalıntlarına rastlanmıştır. Çevrede oldukça geniş bir alanda yapılan incelemelerde, erken devirlere ait her hangi bir seramik parçasına ya da arkeolojik bir buluntuya rastlanmamış, ancak Geç Antik Devir seramik parçaları tespit edilmiştir.

Arazinin en tepelik kısmında ise, doğal kaya oluşumları gözlemlenmiştir. Yakından yapılan incelemede, kayaların üzerinin düz bir platform şeklinde olduğu görülmüştür. Bu kayalık platform tepeden ileriye doğru oldukça belirgin bir doğal çıkıntı yapmaktadır ve altında uzanan tüm vadiye ve ileride denize (boğaza) hâkim geniş bir manzaraya sahiptir. Kaya yüzeylerinde ayrıca bir takım düzeltme izleri bulunduğu da görülmüştür. Bu tür işlemler bu platformun bir şekilde kullanıldığını akla getirmektedir ki, çok da geniş olmayan bu alan bir takım kült pratikleri için kullanılmış olabilir. Zira açık hava kaya kutsal alanlarında olduğu gibi, burası çevredeki en yüksek noktadır ve çevreye tamamen hâkimdir. Etrafta yapılan incelemede ise her hangi bir arkeolojik buluntuya rastlanmamıştır.

Cumalı Höyük:

Cumalı Köyü ve Bayırköy arasındaki geniş ovada yüksekliği ile dikkati çeken tepede incelemeler yapılmıştır. Burası Çanakkale Boğazı'na ve Cumalı Çayı'nın geçtiği verimli ovaya hâkim konumda, dik yükselen bir tepenin sırtında yer alan yerleşmedir. Tepenin üzeri tarla olarak kullanılmaktadır, ancak yüzeyde çok sayıda seramik parçası bulunmaktadır. Tepenin güney batı yamacında doğal kayaların traşlanarak adeta basamak gibi şekillendirildiği görülmüştür. Tepe eteklerinde günümüzde de kullanılan su kaynakları bulunmaktadır. Yüzey bulguları arasında az sayıda taş alet parçası, Hellenistik Devri seramik parçaları, Roma Devri sigillata seramik parçaları, sigrafitto tekniğinde Bizans Devri seramik parçaları ile çok sayıda yalın seramik parçası ve cürufklar sayılabilir.

Araştırmalarımız kapsamında Eceabat çevresinde de bir takım incelemeler yapılmıştır.

Eceabat Büyük Anafarta Köyü:

Büyük Anafarta Köyü içindeki Barış Müze'si ve yakınındaki Savaş Müzesi bahçesinde sergilenen bir takım mimari parçalar belgelenmiştir. Bu parçalar arasında Roma Devri Korinth sütun başlıkları, sütun gövde parçaları, mermer sunak ve yazıtlı yapı bloğu yer almaktadır.

Eceabat Küçük Kemikli Burnu (Alepokonesos?

Antik Kenti):

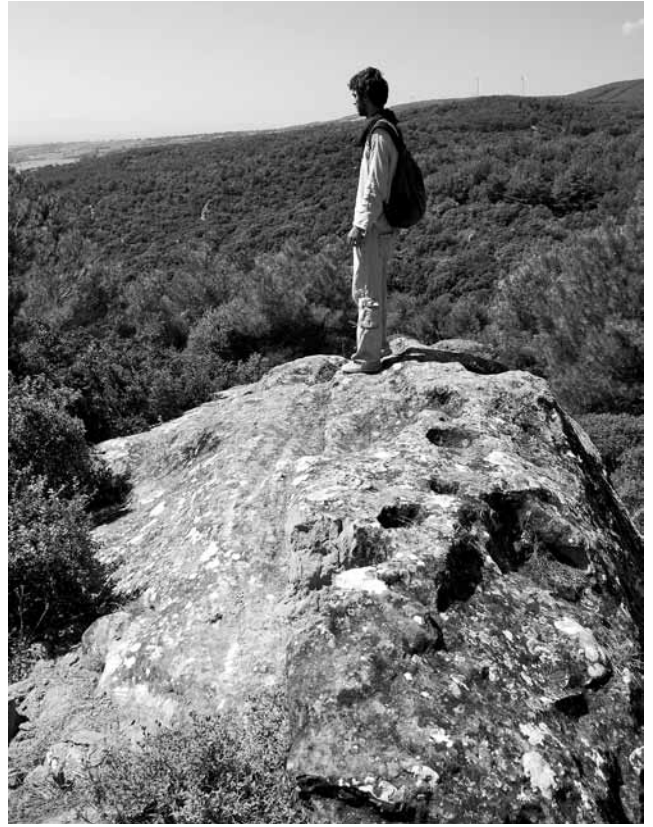
Büyük Anafarta Köyü incelemelerinden sonra, Küçük Kemikli Burnu'nda lokalize edilen ve Alepokonesos? antik kenti olarak adlandırılan antik alanda araştırmalar yapılmıştır. Antik yerleşimin Alepokonesos olarak adlandırması kesinlik kazanmamış olmamakla beraber, Alepokonesos kenti bazı modern kaynaklarda yakındaki Büyük Kemikli'de de lokalize edilmiştir.

Antik kentin üzerinde yer aldığı buruna varmadan önce yol üzerinde görülen lahitler, bu alanın kentin oldukça geniş bir alana yayılmış nekropolü olduğuna işaret etmektedir. Bu nekropol alanının ilerisinde, deniz kıyısında, Lale Baba Anıtı'nın yakınındaki burunun tepesi antik yerleşimin yayıldığı alanıdır. Burada Klasik, Hellenistik ve Roma devirlerine ait çok fazla sayıda seramik parçası tespit edilmiştir. Etrafta dağınık halde büyüklü küçüklü birçok taş ve mermer yapı blokları görülmekte ve hatta tepeden limana doğru inen antik yolun bir kısmının orijinal döşemeleri de takip edilebilmektedir.

Burası yüzey bulgularından da anlaşıldığı üzere, Gelibolu Yarımadası'nın Yunanistan ve Ege ile olan ticari bağlantılarını sağlaması bakımından Saros kıyısındaki önemli noktalardan biridir.

Eceabat Beşyol Köyü Çevresi Araştırmaları:

Beşyol Köyü çevresinde Kavaklı Harman Mevkii, Köy Merası (Mandra yanı), Anafarta Yolu Mevkii (Musalla Tepesi Arkası) ve Kayal Tepe Mevkii'lerinde (Ören) incelemeler yapılmıştır. Anafarta Yolu Mevkii'nde MÖ 4. yy'a ait amphora parçaları, Roma Devri sigillata seramik parçaları, döşeme tuğlası parçaları ve ayrıca ortası delik taş nesnelere (taş ağırşak?/boncuk?) tespit edilmiştir. Taş nesnelere tüm olanı envanterlik eser olarak Çanakkale Müzesi'ne teslim edilmiştir. Kayal Tepe Mevkii'nde ise Klasik, Hellenistik, Roma ve Bizans devirlerine ait çok sayıda seramik parçaları gözlemlenmiştir. Ayrıca çevre arazilerde yapılan incelemede, bir çeşmede yalak olarak kullanılan, gömük halde ve ancak tek uzun kenarı görülebilen mermer bir Roma Devri lahdi görülmüştür.

Tekirdağ-Şarköy-Çanakkale-Gelibolu – Şarköy Kiraztarla Kutsal Alan

Bu saptamaların ışığında, Gelibolu Yarımadası'nın iç kısımlarında özellikle Roma-Geç Roma devirlerine ait küçük çaplı yerleşmelerin yoğun olduğu söylenebilir.

Ece Limanı:

Beşyol Köyü'nden deniz yönüne doğru giderek ulaşılan bu bölgede dağların denize dik olarak indiği ve üç tane koya sahip alan (Ece Limanı olarak adlandırılan koy ile yanındaki Azmak Koyu ve İncir Limanı koyları), doğal güzellik bakımından Saros Körfezi kıyılarındaki eşsiz noktalardan biridir. Ancak bu koyların çevresinde derme çatma pek çok baraka, balıkçı barınağı, kulübe ve prefabrik yapıların yapılmaya başladığı gözlemlenmiştir.

Büyük koya (Ece Limanı) hâkim arazilerde antik bir buluntu ele geçmemiştir. Bu koyun hemen yanında yer alan 'Azmak Koyu' ve İncir Limanı koyları ve tepelelerinde ise, çeşitli devirlere ait çok sayıda seramik, blok taşlar ve yapı tuğlaları görülmüştür. Buradaki antik yerleşimin doğal limanlara sahip bir tepe ve yamaç yerleşimi olduğu söylenebilir. Yüzey bulguları arasında Arkaik, Klasik, Hellenistik ve Roma devirlerine ilişkin nitelikli seramik parçaları, yalın seramikler, pithos parçaları, kandil parçaları ile Roma Erken İmparatorluk Dönemi barbotin bezemeli yeşil cam kap ağız parçasına rastlanmıştır. Tüm bu buluntular yerleşimin antik kaynaklarda adı geçen önemli yerleşmelerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Tekirdağ-Şarköy-Çanakale-Gelibolu – Gelibolu Yeniköy Kutsal Alan

Kale Yerleşmeleri:

Tekirdağ Şarköy Sufunya Kalesi:

Geçen yıllarda saptadığımız Şarköy Sufunya Kalesi'nin, Ksenophon'un Anabasis'inde söz edilen Trak kalelerinden biri olduğu düşüncesindeyiz. Tepede in situ halde önemli bir kısmı kalmış sur duvarı, temel taşları gözükken bir takım yapı kalıntıları ve Klasik-Roma devirlerine ait çok sayıda seramik alanın önemini oraya koymaktadır. Bu alanın daha detaylı çalışılması amacı ile yeni bir proje başlatılmıştır ve bu nedenle bir takım incelemeler yapılmıştır. Çalışmalar önümüzdeki yıl devam ettirilecektir.

Nekropol Alanları:

Koruköy Tümülüsleri:

Geçen yılki tespitlerimiz arasında yer alan, Gelibolu Koruköy Çiraktepe'de; Koruköy köy içerisinde ve Koruköy Kekliktepe'de konumlanmış tümülüsler bu yıl detaylı fotoğraflanmış ve çizimleri yapılmıştır. Bunlar kayaya oyulmuş (ancak kaya zeminine oyulu tipte değildir) oda mezarlar üzerine toprak yığılarak oluşturulmuş tümülüslerdir ve araştırma bölgemizdeki tümülüs tipleri arasında daha önce örneğini görmediğimiz bir türdür. Örnekler arasında Koruköy içerisinde yer alan mezarının üst örtüsü, mezar üzerine ahır çatısı yapıldığından sağlıklı olarak tespit edilememiştir. Ancak kayaya oyulu bu mezarın üzerinin de diğer örneklerde olduğu gibi tümülüs tepesi şeklinde toprakla örtülü olduğu düşünülebilir.

Tüm tümülüslerin içleri oldukça karıştırılmış ve dağıtılmış olduğundan herhangi bir antik buluntuya rastlanmamıştır. Yalnızca Koruköy Çiraktepe Tümülüsü çevresinde Roma Devri'ne tarihlenen birkaç yalın seramik parçası gözlemlenmiştir.

Araştırmalarımızın ışığında, Şarköy Akalan Mevkii'nden başlayarak Gelibolu Koruköy'e uzanan alanda,

kayaya oyulu mezarlar üzerine tümülüs tepeleri oluşturulmasının, bölgeye özgü karakteristik bir özellik olduğunu düşünmekteyiz.

Kutsal Alanlar:

Tekirdağ Şarköy Kiraztarla Kaya Kutsal Alanı:

Tekirdağ Şarköy Kapıkaya/Harmankaya Mevkii'nde' de geçen yıl saptadığımız, ancak yoğun bitki örtüsü nedeniyle kısıtlı yürütülebilmiş çalışmalar bu yıl genişletilmiş ve yakındaki Kiraztarla Mevkii'nde de incelemeler yapılmıştır. Burada da kayalar üzerinde çeşitli çap ve derinliklerde sunu çukurları, derin akıtma kanalları ve bir takım işleme izleri saptanmıştır. Bazı noktalarda bu çukurların yan yana konumlandırıldığı da gözlemlenmiştir. Çukurlar genellikle kayaların en üst ve düz kısımlarına oyulmuştur. Bazı çukurların ise etraflarının kırılmak suretiyle tahrip edildikleri görülmüştür.

Kiraztarla kayalık alanı da, Harmankaya alanının bir devamıdır ve her iki kayalık alan da Propontis'e hakim yüksek ve derin bir vadi içerisinde yer alan büyük bir 'Açık Hava Kaya Kutsal Alanı'nı oluşturmaktadır.

Yüzey bulgusu olarak çok az sayıda yalın Roma ve yalın Geç Roma seramik parçaları saptanmıştır.

Gelibolu Yeniköy Arıtışı Kaya Kutsal Alanı:

Yeniköy Arıtışı Kaya Kutsal Alanı, Gelibolu Yarımadası'nda tespit ettiğimiz, oldukça geniş bir alana yayılı bir açık hava kaya kutsal alanı olup birçok açıdan, Şarköy Harmankaya/Kiraztarla alanı ile karşılaştırılabilir. Gelibolu Yarımadası'nda ise benzer bir alan henüz bilinmemektedir.

Söz konusu bu alan Saros'a tamamen hakim bir vadi içerisinde, birbirine çok yakın olarak konumlanmış sivri, yüksek kayalıkların yer aldığı oldukça geniş bir alandır. Bu irili ufaklı kaya toplulukları arasında en yüksek olanı 'Arıtışı Kayası/Arılitaş' olarak adlandırılmaktadır. Kayalar incelendiğinde, hepsinin üzerinde çeşitli ebatlarda ve derinliklerde sunu çukurları (adak çukuru), bazı yerlerde kaya nişleri, kanallar ve çok azı kalmış basamak izlerinin olduğu görülmüştür. Sayıları oldukça fazla olan adak çukurları Kiraztarla'da olduğu gibi birçok yerde yan yana oyulmuşlardır. Dikkati çeken bir özellik de, çukurların pek çoğunun oldukça yüksek kayalar üzerinde oyulmuş olduğudur.

Ayrıca, hemen hemen her kaya kütesinin altında sığ bir mağara yer almaktadır. Oldukça korunaklı konumlarıyla çok sayıdaki bu mağaralar, aslında kaya sığınakları biçiminde, çok da derin olmayan mağaralardır. Çevrede Prehistorik Devir seramiklerine rastlanmamış, ancak yalın Roma ve Geç Roma Devri seramik parçaları tespit edilmiştir. Yüzey seramikleri arasında bir parça özellikle dikkati çekmektedir. Bu

bir kap parçasından ziyade kabartmalı pişmiş toprak bir levhanın parçası olmalıdır. Parça üzerinde kalıpla kabarma olarak yapıldığı anlaşılan motifler bulunmaktadır. Bilekten aşağıya doğru sarkmış bir el, basamak şeklinde bir yapı ?/ basamaklar? üzerine doğru uzanmış haldedir. Kompozisyon bütünü hakkında bilgi edinilememekle beraber, bunun belki de üzerinde bir sunu sahnesinin betimlendiği bir adak levhasının parçası olduğu düşünülebilir.

Kayalar üzerinde sunu çukurları, kanallar, nişler vs. bulunan bu tarzdaki kaya kutsal alanlarının esas yoğun olduğu bölge Bulgaristan ve Türkiye Trakya'sının Kuzeybatı kesiminde Edirne, Kırklareli ve Istranca Dağları çevreleridir.

Tekirdağ ve Gelibolu Yarımadası araştırmalarımıza önümüzdeki yıl da devam etmeyi planlamaktayız. Ayrıca kutsal alanlara ilişkin detaylı çalışmalar yine bu yıl başladığımız Tübitak Projesi kapsamında devam edecektir.

Zeynep Koçel Erdem

Van Ayanis Urartu Kalesi Çalışmaları 2014

Urartular Anadolu'da Hititlerden sonra ikinci siyasi birliği kuran güçlü bir Demir Çağ krallığıdır. Yaklaşık 300 yıl boyunca Doğu Anadolu'da merkezi politik yapılanmayı başaran Urartu Devleti'nin son büyük kralı Argişti oğlu (II.) Rusa'dır. Bu kral döneminde inşa edilen ve çeyrek yüzyıldır kazıları devam eden Ayanis Kalesi Urartu tarihi ve kültürü hakkında bildiğimiz birçok şeyin değişmesine ve çeşitlenmesine neden olmuştur.

Van İli, Ayanis/Ağartı Köyü'nün hemen batısında yer alan Ayanis Urartu Kalesi 2014 yılı çalışmaları Van Müze Müdürlüğü adına Doç. Dr. Mehmet Işıklı'nın bilimsel danışmanlığında Temmuz ve Ağustos aylarında, büyük oranda "Restorasyon, Konservasyon, Çevre Düzenlemeleri, Kazı Çalışmaları ve Yayına Dönük Çalışmalar" şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu sezon çalışmaları kapsamında Ayanis Kalesi ve yakın çevresinin jeolojik yapısını ve depremselliğini ortaya koymaya yönelik interdisipliner nitelikte bir proje de sürdürülmüştür.

Kalede Yürütülen Çalışmalar:

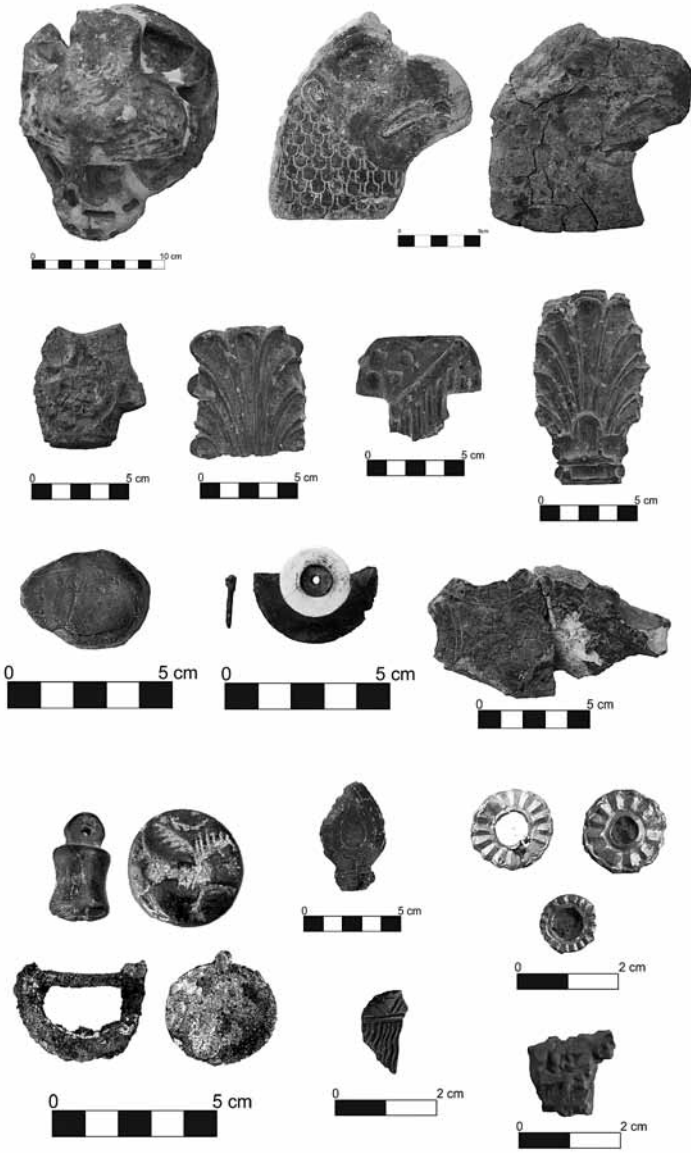
Dışkent ve Sitadel olmak üzere iki alandan oluşan Ayanis Kalesi'ndeki 2014 yılı çalışmaları altı hektarlık sitadel kısmında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak kalenin surlarında ve sitadelin merkezinde yer alan Tapınak Alanı'nda yürütülmüştür. Güney surda koruma ve onarıma yönelik çalışmalar yürütülürken, kuzeydoğu ve kuzey yamaçtaki surlarda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Ayanis – 2014 Çalışma Alanları

Ayanis Kalesi Güney Sur Duvarları, 2 m'yi aşan düzgün bazalt taş bloklardan oluşan temel kısmı ve 6 m'ye yaklaşan kerpiç üst bedeni ile günümüze korunarak gelmiş Urartu mimarisinin en iyi sur örneğini oluşturmaktadır. Bu sezon söz konusu alanda yürütülen koruma ve onarım çalışmalarının esasını Güney Sur Duvarların 6 m'lik kerpiç bedeninin sıvanması oluşturmuştur. Bu çalışmalar için %9 oranında saman, %40 oranında elenmiş toprak ve %51 oranında su kullanılarak katkılı harç hazırlanmış ve Anadolu'nun geleneksel kerpiç sıvama yöntemiyle surun kerpiç üst bedeni tümüyle sıvanmıştır. Bu alandaki çalışmalarımızın diğer ayağını güney surun doğu kısmında bir istinat duvarı örnek oluşturmuştur. Bu çalışma kapsamında Ayanis Kalesi'nin surlarından alınan orijinal kerpiç ölçüleri ile uyumlu 700 adet kerpiç blok dökülmüştür. Güney surun doğu kısmındaki bastion üzerinde 11 m uzunluğunda, 1.70 m yüksekliğinde, 85 cm genişliğinde bir istinat duvarı örülmüştür. Bu duvar surun bu alanında hem yukarıdan akan toprağı tutacağı gibi hem de bu alanda estetik açıdan daha güzel bir görünüm elde edilmesini sağlamıştır.

Ayanis Kalesi doğu surlarının Kuzeydoğu Sur kesimi bu yıl kazı çalışmalarının yürütüldüğü bir diğer alandır. Bu alanda yaklaşık surun 16 m'lik bir kısmı açılmıştır. Açılan bu kısımda 2 bastion tespit edilmiştir. İlk bastionun uzunluğu 5.00 m, diğerinin ise şuan için

Ayanis – 2014 Buluntularından Bir Grup

açılmayan kısmıyla birlikte 4.80 m uzunluğa sahip olduğu anlaşılmıştır. İki bastion arasındaki mesafe ise 6.80 m'dir. Doğu Surun devamı olan bu surlar yapım özellikleri (kireçtaşı polygonal taş örgü, bastionlu sur yapısı ve kerpiç üst yapı) açısından doğu sura oldukça benzese de bastiyon çıkıntılarının ölçüsü (Doğu Sur; 1.50 m, Kuzeydoğu Sur; 0.50 m) oldukça kısadır. Bu alanda ayrıca doğu surdan farklı olarak 3.50 m'ye kadar korunmuş kerpiç üst yapı dikkati çekmektedir. Yüksekliği 1.60 m.yi bulan büyük blok kayalar için ana kayanın düzeltilerek yataklar hazırlandığı ancak surun batıya doğru devamında kütleli bir yıkıntıya ait izlerin varlığı tespit edilmiştir.

Ayanis Kalesi Sitadel'ini çevreleyen doğu ve güney sur duvarları hakkında yeterince bilgiye sahipken, bilhassa kalenin kuzey ve batı kesimlerindeki surlar hakkında hemen hemen hiç bilgimiz bulunmamaktadır. Bu nedenle *Kuzey Yamaç Surunun* tespitine yönelik olarak 5x20 m boyutlarında bir açmada çalışmalara

başlanmıştır. Kalenin en dik yamaçlarından birini oluşturan bu kesimde oldukça fazla akıntı toprak olduğu için çalışmaların önemli bir kısmını akıntı toprağın kaldırılması işlemleri oluşturmuştur. Daha sonra bu alanda kerpiç mimariye ait belirgin izlerle birlikte yoğun yangın ve kemik örnekleri içeren kültür depozitleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu depozitlerin içerisinde fragmentler halinde çok sayıda bronz obje, seramikler, üç adet çivi yazılı ve mühür baskılı bulla, su mermerinden bir damga mühür ve kireçtaşı bir obje (düğme?) ele geçmiştir. Yürütülen çalışmalarda şimdilik sur mimarisine dair net bir sonuç elde edilememiştir.

2014 sezonunda yürütülen çalışmaların son önemli alanı Ayanis Kalesi'nin en önemli yapısı olan Haldi Tapınağı'nı bünyesinde barındıran *Tapınak Alanı*'dir. Bu alanda yapılan acil müdahale ile pasif koruma çalışmalarının büyük bir kısmını tapınak alanının anıtsal kerpiç duvarları, alandaki payelerin kerpiç üst kesimleri ve çekirdek tapınağın kerpiç üst kısımlarının sıvanma işlemleri oluşturmuştur. Tapınak Alanı'nda kullanılan kerpiç harç için ortalamada 1 ton elenmiş toprak, 100 kg saman ve 5 ton su kullanılmıştır. Bu sezon tapınak alanı ve güney surdakilerle birlikte Ayanis kalesinde 1700 m²'lik bir alan sıvanmıştır. En son olarak kış ve bahar ayları boyunca açık havada kalacak sıvanın dayanıklılığını arttırmak amacıyla sıva üzerine Van Gölü'nün hemen yakınında bulunan kil yatağından alınan yeşil kil ile astar çekilmiştir.

Tapınak Alanı'nda yürütülen çalışmaların bir diğer ayağını da kazı çalışmaları oluşturmuştur. Alanda yürütülen sıvama işlemleri sırasında alanın doğu duvarı üzerinde büyük bir girişe dair izler tespit edilmiştir. Bu giriş daha önceki yıllarda açılmış olan 1 no.lu girişin hemen güneyinde yer almaktadır. Yürütülen kazılar sonucunda burada 3 m genişliğinde kerpiç mimarisinin önemli bir kısmı sıvalı ve üzerindeki mavi boyasıyla korunmuş anıtsal giriş açığı çıkarılmıştır. Bu anıtsal giriş şimdilik Tapınak alanına açılan en büyük giriş olma özelliğine de sahiptir. Giriş alanının doğusunda bir kısmı daha önceki yıllarda açığı çıkarılmış olan daha büyük bir mekâna açılmaktadır. Mekânın bir kısmı da bu seneki çalışmalar sırasında açılmış ve üzeri devetüyü renginde sıvalı zemine ulaşılmıştır. Bu alanda yürütülen kazılarda Urartu kültürüne ait önemli ünik bazı eserler ele geçmiştir. Bunlar arasında alabaster/su mermerinden üzerleri bezemeli parçalar, kireç taşından bir aslan başı heykeli, bezemeli kireç taşından aplik parçalar, stilize edilmiş bir figurin gövde parçası (torzo), üzerlerinde palmet ve hayat ağacı motifi bezemeli taş eserler, taş kap parçaları, çok sayıda mozaik parçası olduğu düşünülen halka formunda taş eserler, boncuklar ile

altın eser parçaları, bezemeli altın ve tunç rozetler, metal objeler ele geçmiştir. Fakat şimdilik bu mekânın mimarisi ve işlevi hakkında bir şey söyleyebilmek oldukça erkendir.

Geçici olarak koruma altına alınmaya çalışılan kerpiç bedenlerin korunma yöntemlerinin zaman içerisinde yetersiz kalacağı ve kalıcı çözüm olarak yeni yöntemlerin üretilmesi gerektiği açıktır. Yirmi beş yıldır kazıları devam eden Ayanis Kalesi bugün ülkemizde

Urartu arkeolojisi için en önemli bilgileri sunan 4 Urartu Kalesi kazısından birisidir. Ülkemizin önemli kültür mirasından biri olan kalenin ayakta duran kerpiç birimlerinin korunabilmesi için ivedilikle koruma ve onarım projelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Geçtiğimiz sezon Van Koruma Kurulu'nda kabul edilen Çekirdek Tapınak Çatı projesinin hayata geçirilecek olması bizler için sevindirici bir gelişmedir. Bu konuda yerel yönetimlerin ve kurumların destekleyici yaklaşımları umut vericidir.

Mehmet Işıklı – Umut Parlütü

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YILLIK KONFERANSLARI 2014-2015

Güncel Gelişmeler ve Tartışmalar Bağlamında İstanbul'un Dünya Mirası Alanları

21.10.2014 Yrd. Doç. Dr. Gülsün Tanyeli İstanbul Teknik Üniversitesi

Cehennem'den Cennet'e, Hierapolis Ploutonion'u: Doğa ve Kült

01.12.2014 Prof. Dr. Francesco d'Andria Lecce Salento Üniversitesi

Hitit Krallarının Ambarları: Devlet Hazinesi ve Güç Kaynağı Olarak Tahıl Depolama

09.12.2014 Dr. Jürgen Seeher Alman Arkeoloji Enstitüsü

Psidia Bölgesi'nde Seleukoslar Dönemi ve Sonrasında Yerleşim Poltikaları

20.01.2015 Doç. Dr. Bilge Hürmüzlü-Kortholt Süleyman Demirel Üniversitesi

Türkiye'de Tarihsel Miras Yağması

10.03.2015 Özgen Acar Cumhuriyet Gazetesi

Trakya'da Kutsal Ganos Dağı ve Çevresinde Arkeolojik Araştırmalar ve Yeni Bulgular

31.03.2015 Doç. Dr. Zeynep Koçel-Erdem Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Yeni Araştırmalar Işığında Arkaik Dönemde Teos

14.04.2015 Prof. Dr. Musa Kadıoğlu Ankara Üniversitesi

Tüm konferanslar saat 18.00'da İstiklal Caddesi No. 181 Merkez Han Beyoğlu, adresinde bulunan Koç Üniversitesi ANAMED Oditoryumu'nda yapılacaktır.

EAA (European Association of Archeologists) Toplantısına Enstitümüz Bir Tanıtım Sergisi ile Katıldı

Bu yıl 20.'si düzenlenmiş olan EAA (European Association of Archeologists) toplantısında Enstitümüz de bir tanıtım sergisi ile yer almıştır. 10-14 Eylül 2014 tarihlerinde İstanbul Teknik Üniversitesi Taşkışla Kampüsü'nde gerçekleştirilmiş olan toplantıda Enstitümüzün tarihçesi, kuruluş amacı ve projelerinin yer aldığı bir poster sergisi ve yayımlarımızın bulunduğu bir stand ile Enstitümüzün tanıtımı yapılmıştır.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

2015 yılı Araştırma Bursu İlanı

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, Prof. Dr. Ali Dinçol'un anısına Prehistorya, Önasya Arkeolojisi, Hititoloji, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Bizans Sanatı ve Klasik Filoloji bilim dallarında araştırma yapan yüksek lisans ve doktora öğrencilerine 2015 yılı için bir burs verecektir.

Başvuru Koşulları;

1. Burs adayları, Türkiye'de bir üniversitede öğrenci olup, Türk vatandaşı olmalıdır.
2. Başvuracak adayların yüksek lisans veya doktora ders aşamasını bitirmiş ve tez konusunun belirlenmiş olması gereklidir.

Bursun Miktarı;

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü yönetim kurulu tarafından değerlendirilecek başvurular arasından bir adaya **5.000 TL** burs sağlanacaktır.

Başvuru Evrakı;

1. Başvuru sahibinin özgeçmişi; varsa yayınlarının listesi; açık adres, e-posta, telefon numarası;
2. Tez konusu, yöntemleri, amaçları, varsa konuyla ilgili daha önceki çalışmalarının bir özeti, sorunlar, çalışma takvimi ve programı;
3. Tez ile ilgili olarak, ihtiyaç ve yapılması düşünülen harcamaların detaylı bir tablosu;
4. Teze ilişkin genel görüşler ile başvuru sahibinin bu projeyi gerçekleştirebilmesi ile ilgili en az 2 tavsiye mektubu yer almalıdır.

Adaylar, başvurularını **tek nüsha** halinde **en geç 3 Nisan 2015 Cuma** gününe kadar Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün aşağıda yazılı adresine elden ya da posta yolu ile teslim etmelidirler.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (TEBE)

İstiklal Cad. Merkez Han, No: 181 Kat:2

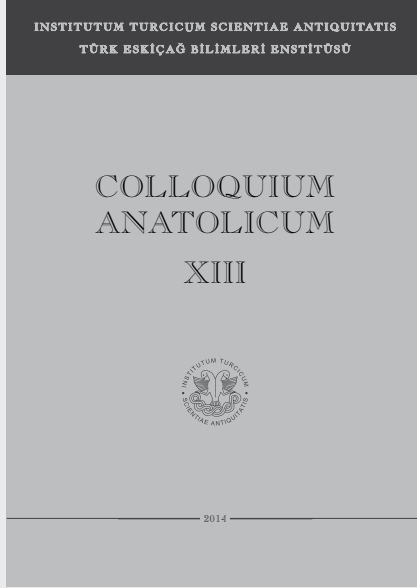
34435 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel: 0090-212-292 09 63

www.turkinst.org

info@turkinst.org

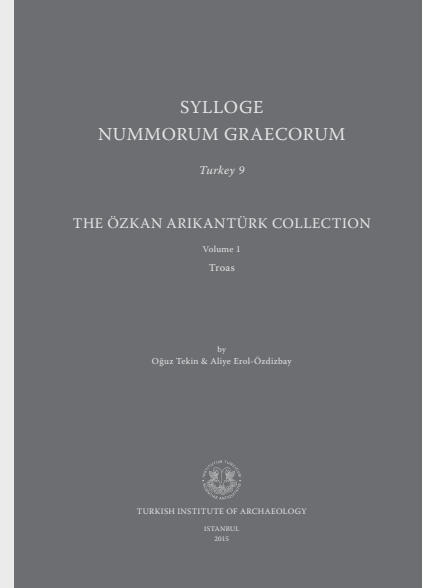
Yeni Yayınlarımız

COLLOQUIUM ANATOLICUM
XIII

Editörler:

Metin Alparslan – Bilge Hürmüzlü-Kortholt
Necmi Karul – Eser Kortanoğlu

ISSN 1303-8486

SYLLOGE NUMMORUM GRAECORUM
Turkey 9*The Özkan Arıkantürk Collection*
Vol. 1: TroasOğuz Tekin – Aliye Erol-Özdizbay
ISBN 978-605-4701-58-2

Turkish Institute of Archaeology, İstanbul, 2015.

Jürgen Seeher, *Peter Neve'nin ardından...*

Konferanslar / Colloquia

Zeynep Kızıltan, *Marmaray-Metro Projeleri ve Yenikapı Arkeolojik Kurtarma Kazıları*

Makaleler / Commentationes

B. S. Alptekin Oransay, *Side Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Seramikleri*Emma Baysal, *Findings Relating to the Manufacture and Use of Stone Beads at Neolithic Boncuklu Höyük*Andrea Bemporad, *The War with Alaşiya in KBo 12.38*Şevket Dönmez – Aslıhan Yurtsever-Beyazıt, *Oluz Höyük Kazısı Yedinci Dönem (2013) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçları*Güneş Duru, *Deneysel Arkeoloji Yoluyla Neolitik Bir Ev Yapımı*
Murat Fırat, *Isparta Müzesi'nden Yeni Bir Grup Kırmızı Astarlı Kap*Kenan Işık, *Van Kalesi Höyüğü Kazılarında Keşfedilen Urartu Yazılı Belgeleri*Neyir Kolankaya-Bostancı, *The Evidence of Shamanism Rituals in Early Prehistoric Periods of Europe and Anatolia*Erkan Konyar – Can Avcı, *Van Tuşpa Excavations 2013*Rifat Kuvanç, *Van Müzesi'nde Bulunan Kule Biçimli Kemik Objeler Üzerine Gözlemler*Hüseyin Metin, *Boubon'dan Bir Grup Kalıp Yapımı Kâse*
Mehmet Özhanlı, *Side Apollon Kehanet Merkezi ve Omphalos Taşı*B. Ayça Polat Becks, *Kolophon'dan Klasik Dönem Konutları*Oğuz Tekin – Aliye Erol-Özdizbay, *Coins from Allianoi Excavations: Campaign of 2000*Özden Ürkmez, *Aiolis Kymes'i'nden Samurlu 877 Nekropolisi*

Kitap Eleştirileri / Recensiones

Sezgin, Y., *Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoralar*, Ege Yayınları, İstanbul, 2012. Pp. 344, illus. €35. ISBN: 9786055607975 (Erkan Dündar)*Sylloge Nummorum Graecorum. Turkey 9. The Özkan Arıkantürk Collection. Volume 1: Troas*, (haz. O. Tekin – A. Erol-Özdizbay), Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2015.

British Academy'nin bir projesi olan Sylloge Nummorum Graecorum ciltleri, dünyanın birçok ülkesindeki bilimsel kuruluşlar aracılığıyla kamu müzeleri ile özel koleksiyonlardaki sikkeleri bilim dünyasına tanıtmaktadır. Uluslararası Akademiler Birliği nezdinde SNG projesinin Türkiye'deki temsilcisi olan Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü bugüne değin sekiz SNG cildi yayımladı. Şubat 2015 yılında yayımlanan dokuzuncu cilt, Özkan Arıkantürk koleksiyonunda yer alan 827 adet Troas bölgesi sikkesini kapsamaktadır. Katalogtaki en fazla sikke yaklaşık 200 adet ile Aleksandria Troas'a aittir. Bu kentin yanı sıra Akhilleion, Aioleion, Ophryneion, Pionia, Skamandria, Thymbra ve Zeleia'ya ait nadir sikkeler de katalogta yer almaktadır.

Sponsorlarımız

ve Enstitüye Kazandırdıkları

Borusan: Nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.

Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi: Yıllık konferanslarımıza salon tahsis.

Enstitü Yayınları

Bilimsel Dizi

- Studia ad Orientem Antiquum - 1 / Hitit Kralı II. Muwatalli: Kişiliği ve İcraat - Filolojik Belgeler Işığında* (M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2012.
- Studia ad Orientem Antiquum - 2 / Alliano Tıp Aletleri* (D. Baykan), İstanbul, 2012.
- Alparslan, M. (Haz.), *Hititolojiye Giriş, Instrumental Linguarum Antiquarum 1*, (Dizi Editörü B. Demiriş), İstanbul, 2009.
- Corpus Vasorum Antiquorum, Türkiye Cumhuriyeti (Turkish Republic 1, Fascicule 1), Silifke Museum* (K. L. Zoroğlu), İstanbul, 2008.
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 2 / Anamur Museum, Vol. 1, Roman Provincial Coins* (O. Tekin - S. Altınoluk), İstanbul, 2007.
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 3 / Çanakkale Museum, Vol. 1, Roman Provincial Coins of Mysia, Troas etc.* (O. Tekin - S. Altınoluk - F. Körpe), İstanbul, 2009.
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 4 / Ancient Coins from Mysia, Troad and Aeolis in the Collection of Selçuk Tanrikulu* (O. Tekin - A. Erol-Özdizbay), İstanbul, 2010.
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 5 / Tire Museum. Vol. 1: Roman Provincial Coins from Ionia, Lydia, Phrygia and, etc.* (O. Tekin - S. Altınoluk), İstanbul, 2011.
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 6 / Burdur Museum. Vol. 1: Pisidia, Part 1: Adada-Prostanna* (H. Köker), İstanbul, 2011.
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 7 / Ödemiş Museum. Vol. 1: Roman Provincial Coins of Ionia, Lydia and etc.* (O. Tekin - S. Altınoluk), İstanbul, 2012.
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 8 / Muğla Museum. Vol. 1: Caria* (O. Tekin - A. Erol-Özdizbay), İstanbul, 2012.
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 9 / The Özkan Arıkan Türk Collection Vol. 1: Troas* (O. Tekin - A. Erol-Özdizbay), İstanbul, 2015.
- Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum, Turkey 1 / The Collection of Klima Plus in Silifke Museum, Greek, Roman, Byzantine and Islamic Weights* (O. Tekin - A.M. Merzeci), İstanbul, 2012.
- Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum, Turkey 2 / Istanbul Archaeological Museums, Greek, Roman, Byzantine and Islamic Weights in the Department of Metal Objects* (O. Tekin - G. Baran Çelik), İstanbul, 2013.
- Savaş, Ö.S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları/Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Toplantılar Dizisi

- Delemen, İ. - O. Casabonne - Ş. Karagöz - O. Tekin (eds.), *The Achaemenid Impact On Local Populations and Cultures in Anatolia*, İstanbul, 2007.
- Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul, 1999.
- Fischer, B. - H. Genz - E. Jean - K. Köröglü (eds.), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul, 2003.

Sürelî Yayın

- Colloquium Anatolicum I* (eds. M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan), İstanbul, 2002.
- Colloquium Anatolicum II* (eds. M. Alparslan - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2003.
- Colloquium Anatolicum III* (eds. M. Alparslan - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2004.
- Colloquium Anatolicum IV* (eds. M. Doğan-Alparslan - G. Ergin), İstanbul, 2005.

- Colloquium Anatolicum V* (eds. H. Peker - G. Ergin), İstanbul, 2006.
- Colloquium Anatolicum VI* (eds. M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2007.
- Colloquium Anatolicum VII* (eds. M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan - H. Peker - G. Ergin), İstanbul, 2008.
- Colloquium Anatolicum VIII* (eds. M. Doğan-Alparslan - Y. G. Ergin - M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2009.
- Colloquium Anatolicum IX* (eds. M. Alparslan - Y. G. Ergin - H. Peker - M. Doğan-Alparslan) İstanbul, 2010.
- Colloquium Anatolicum X* (eds. Y. G. Ergin - M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2011.
- Colloquium Anatolicum XI* (eds. M. Alparslan - A. Akkaya), İstanbul, 2012.
- Colloquium Anatolicum XII* (eds. M. Alparslan - F. Kaynar), İstanbul, 2013.
- Colloquium Anatolicum XIII* (eds. M. Alparslan - B. Hürmüzlü-Korholt - N. Karul - E. Kortanoğlu), İstanbul, 2014.
- Klasik Filoloji Seminerleri I*, (2004), II (2005), III (2006) (eds. O.F. Akyol - E. Öyken)

Kazı Monografileri

- Köröglü, K. (ed.), *5. Yılında Yumuktepe/The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul, 1998.

Popüler Dizi

- Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².
- Alparslan, M., *Eski Anadolu'da Ticaret (MÖ II. Binyıl)*, İstanbul, 2010.
- Altınoluk, S., *Eskiçağ'da Irmak Tanrıları*, İstanbul, 2010.
- Anadolu (Usman), M., *Antik Çağ'da Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003.
- Baykan, C. - D. Baykan, *Eskiçağ'da Cam*, İstanbul, 2012.
- Bursa, P., *Antikçağ'da Anadolu'da Balık ve Balıkçılık*, İstanbul, 2010.
- Çete, İ., *Geçmiş Yolculuk Bir Gezi Rehberi, Journey into the Past: A Short Guide*, İstanbul, 1996 (Tükendi).
- Çokay, S., *Antikçağ'da Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 2000².
- Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul, 2003².
- Delemen, İ. - S. Çokay-Kepeç, *Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü*, İstanbul, 2009.
- Demiriş, B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul, 2002³.
- Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul, 2003².
- Dinçol, B., *Eski Önasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*, İstanbul, 2003².
- Dürüşken, Ç., *Eskiçağ'da Spor*, İstanbul, 1995 (Tükendi).
- Dürüşken, Ç., *Roma Dini*, İstanbul, 2003.
- Eğilmez, M., *Hitit Ekonomisi*, İstanbul, 2005.
- Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İstanbul, 2001².
- Gülbay, O., *Eskiçağ'da Tuvalet Kültürü*, İstanbul, 2004.
- Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul, 2000³.
- Hürmüzlü, B., *Eski Yunan'da Ölü Gömme Gelenekleri*, İstanbul, 2008.
- İren, K., *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çanak Çömlekçiliği*, İstanbul, 2003.
- Karagöz, Ş., *Eskiçağ'da Depremler*, İstanbul, 2005.
- Köröglü, G., *Anadolu Uygarlıklarında Taki*, İstanbul, 2004.
- Özdizbay, A., *Eski Yunan'da Tarım*, İstanbul, 2004.
- Salman, B., *Eskiçağ'da Güneş Saatleri*, İstanbul, 2007.
- Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağ'da Tıp*, İstanbul, 2002².
- Tekin, O., *Eskiçağ'da Para, Antik Nümitmatige Giriş*, İstanbul, 1998³.
- Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağ'da İstanbul (Byzantion)*, İstanbul, 2005³.
- Tekin, O., *Tarih Boyunca İstanbul'da Sikke Darbı ve Sikkeler*, İstanbul, 2012.
- Uzel, İ., *Anadolu Tıp Tarihine Giriş*, İstanbul, 2008.